"facebook / ücretsiz islami e-kitap indir"

Asrı Saadet Önderleri

CENGİZ ELİBOL

BEKA YAYINLARI

Çatalçeşme Sok. Üretmen Han No: 18

0212 512 51 66

0212 512 51 66

HUTBETÜ’L-HÂCE

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.[آل عمران:102])

(يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً.[النساء:1])

(يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً.[الأحزاب: 70-71])

Kuşkusuz ki hamd, Allah’a mahsustur. O’na hamdeder, O’ndan yardım ve mağfiret dileriz.

Nefislerimizin şerrin-den, amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. Allah kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur, kimi de saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur.

Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim. O tek-tir ve ortağı yoktur. Ve yine şehadet ederim ki, Muham-med O'nun kulu ve rasûlüdür.

" Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının ve ancak müslümanlar olarak ölün."[1]

" Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve ka-dınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüp-hesiz ki Allah üzerinizde gözetleyicidir."[2]

" Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki, Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah ve Rasûlü'ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur."[3]

Sözlerin en doğrusu Allah'ın Kitabı, yolların en hayırlısı Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) in yoludur. İşlerin en şerlileri sonradan

---

[1] Âl-i İmrân 102

[2] Nisâ 1

[3] Ahzâb 70-71

uydurulanlardır. Sonradan uydurulan her şey bid'attir, her bid'at dalâlettir, her dalâlet ateştedir.[4]

MUKADDİME

Sahâbî, sözlük bakımından 'bir arada bulunmak, sohbet veya arkadaşlık etmek' manasına gelen صَحِبَ (sahibe) fiilinden alınma bir kelime olup bu fiilin ismi mensubudur. Cem'isi (çoğulu) ise 'sahâbe'dir. Aynı fiilden ismi fail olan ve 'bir arada yaşayan, dost, arkadaş' anlamına gelen 'sâhib' kelimesinin çoğulu 'sahb', cem'u'l-cem'i

---

[4] Hutbetü'l-Hâce adıyla meşhur olan bu duanın yapılmak istenen her işten önce söylenmesi meşru kılınmıştır. Bu hutbe kısmen ve tamamen Müslim 867-868, Ebu Dâvud 2118, Tirmizî 1111, Nesâî 3263, İbni Mace 1892 ve başka hadis kitaplarında sahih olarak rivayet edilmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duayı Cuma ve nikah hutbeleri ile dinî meselelerde konuşacağı zamanlarda yapar ve ashâbına da böyle yapmalarını öğretirdi.

(çoğulunun çoğulu) olan ‘ashâb’ da aynı manada kullanılır.

Hafız İbni Hacer el-Askalânî, sahâbeyi: “Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile mü’min olarak karşılaşıp Müslüman olarak vefat eden kimselerdir.”[1], İmam Buhârî ise: “Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile bir arada bulunan veya onu gören Müslüman kimselerdir.”[2] diye tarif etmişlerdir.

Yüce Allah sahâbeyi, hiç kimsenin kendilerine erişmesine imkan bulunmayan bir meziyet ile mümtaz kılmıştır. Onlar, İslâm’daki ilk ve en faziletli cemaattir. Çünkü onlar hem zaman hem de fazilet itibariyle öne geçmiş, Allah’ın Nebisi’ni görmüş, Kur’an’ın ona nüzûlüne tanık olmuşlardır. Allah onlarla İslâm’ı aziz, küfrü de zelil kılmıştır. Onlar Rasûl’ü desteklemiş, canlarını ortaya koyarak onu korumuş, ona gereken şekilde saygı göstermiş ve yardımcı

---

[1] İbni Hacer (el-İsâbe fi Temyizi’s-Sahâbe) 1/4-5

[2] Buhârî 3410

olmuşlardır. Sahâbenin büyüklerinden İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) bu hususta şunları söylemektedir: "Yüce Allah kulların kalplerine baktı; Muhammed'i seçti ve onu risaletiyle Nebi (Peygamber) olarak gönderdi. Sonra kulların kalplerine bir daha baktı ve onun için birtakım sahâbîler (arkadaşlar) seçti. Onları dininin yardımcıları ve Nebisi'nin destekleyicileri kıldı..."[3]

Yüce Allah, sahâbeye bu Kur'an'ı tek bir harf dahi kaybolmayacak şekilde ezberleyip bellemeyi ilham etmiştir. Onlar, Kur'an'ı derleyip topladılar ve kendilerinden sonra gelenlere onu kolaylaştırdılar. Onlar, Muhammed Mustafa (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nın Nebi oluşundan ebedî âleme göç edinceye kadar onunla birlikte olan, onun tebligatını, sözlerini, nasihatlerini işiten, hareketlerini gören, tavsiye ve emirlerini can kulağıyla dinleyip yerine getiren mü'minlerdir. Bu itibarla sünnetin râvîleri olmuşlardır. Sünneti aksettiren hadisleri Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den öğrenmiş ve kendilerinden sonraki

---

[3] Ahmed (Müsned) 1/379, Ebu Nuaym (Ma'rifetü's-Sahâbe) 1/142

tabiîn nesline rivayet etmişlerdir. Böylelikle bu dinin dimdik ayakta durmasında ve temellerinin yere sağlamca yerleştirilmesinde onların çok büyük payı olmuştur. Bunu onlardan başkasının elde edebilmesi imkansız bir şeydir.

Sahâbenin faziletleri aklen ve naklen sabittir. Ehl-i Sünnet alimleri de bu hususta görüş birliğine vararak icma etmişlerdir. Bunun nedenlerinden bazıları şunlardır: Bir kere sahâbe, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin terbiye ettiği bir nesildir. Ondan ilim, ahlâk ve fazilet öğrenmiş, onun terbiyesi altında yetişmişlerdir. Bunun yanı sıra İslâm dini ve Allah'ın Elçisi uğruna büyük sıkıntılara göğüs germişler, yerlerinden yurtlarından, işlerinden güçlerinden, çoluk çocuklarından, ana, baba ve akrabalarından ayrı düşmüşlerdir. Allah'ın Elçisi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin etrafında halka oluşturmuşlar, kanlarını, canlarını ve mallarını Allah yoluna feda etmekten çekinmemişlerdir. İslâm uğruna bunun gibi eşi görülmemiş fedakarlık örnekleri gösterdiklerinden dolayı üstün ve faziletli bir nesil sayılmaya hak kazanmışlardır. Sahâbe, Kur'an-ı Kerim'de ve Nebi'nin hadislerinde övülen bir nesildir. Bunlardan birkaçını zikretmemiz yerinde ve yeterli olacaktır inşaallah:

1. Allah (Azze ve Celle) Muhacirler ve Ensar ile onlara tâbî olanlardan razı olmuştur:

“ (İslâm dinine girme hususunda) öne geçen Muhacirler ve Ensar ile onlara güzellikle tâbî olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. (Allah) onlara, içinde ebedî kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte, büyük kurtuluş budur.”[4]

2. Allah (Azze ve Celle) Rıdvan Biatı’nda bulunanlardan razı olmuştur:

“Andolsun ki, (Hudeybiye’de) o ağacın altında (ölünceye kadar savaşacaklarına dair) sana biat ederlerken Allah o mü’minlerden razı olmuştur. (Allah) onların kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle mükafatlandırmıştır.”[5]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) da bu hususta şöyle buyurmuştur: “İnşaallah ağacın

---

[4] Tevbe 100

[5] Fetih 18

altında biat edenlerden hiç biri cehenneme girmez.”[6] İmam Nevevî, bu hadisi şerhederken şöyle demektedir: “O biat edenlerden hiç biri kesinlikle cehenneme girmeyecektir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ‘inşaallah’ sözünü şüphe (ihtimal) için değil, teberrük için kullanmıştır.”[7] Nitekim bu hadis Ebu Dâvud ve Tirmizî’ de ‘inşaallah’ lafzı olmaksızın gelmiştir.[8]

3. Allah (Azze ve Celle) Mekke’nin fethinden önce infak eden ve savaşanlara da, sonra infak eden ve savaşanlara da en güzel sonuç olan cenneti vaat etmiştir:

“...Elbette içinizden, fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra harcayıp savaşanlara eşit değildir. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber,

---

[6] Müslim 2496/163

[7] Nevevî (Müslim Şerhi) 5/2470

[8] Ebu Dâvud 4653, Tirmizî 4113

Allah hepsine de en güzel sonucu (cenneti) vaat etmiştir. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."[9]

4. Tebuk Seferi'ne mazur olanlar ve üç sahâbî dışında bütün sahâbe katılmıştır. Allahu Teâlâ o sefere katılan sahâbeyi affetmiş ve daha sonra, kalan üç sahâbînin de tevbesini kabul etmiştir:

"Andolsun ki Allah, Müslümanlardan bir gurubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra Nebi'yi ve güçlük zamanında ona uyan Muhacirler ile Ensar'ı affetti. Sonra da onların tevbesini kabul etti. Çünkü O, onlara karşı çok şefkatli, pek merhametlidir. Ve (seferden) geri bırakılan üç kişinin de (tevbesini kabul etti)..."[10]

5. Allah (Azze ve Celle), sahâbîleri Kur'an'da anıp övdüğü gibi, onlardan önce indirilen Tevrat ve İncil'de de güzellikle anmış ve onlara senâda bulunmuştur:

"Muhammed Allah'ın Rasûlü'dür. Beraberinde bulunanlar (ashâb) da kafirlere karşı çetin, kendi

---

[9] Hadîd 10

[10] Tevbe 117-118

aralarında merhametlidirler. Onları rukûya varırken ve secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar; filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesinin üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki, bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kafirleri öfkelendirir. Allah, onlardan inanıp iyi iş yapanlara mağfiret ve büyük bir mükafat vaat etmiştir."[11]

6. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Allah'ın, İslâm'ın ilk gazvesi Bedir'e katılan sahâbeyi de bağışladığını bildirmiştir:

"Umulur ki Allah, Bedir ehlinin (samimiyetine) muttali olmuştur da: 'İstediğinizi yapın, cennet size vacip oldu veya muhakkak ki sizi mağfiret ettim.' buyurmuştur."[12]

---

[11] Fetih 29

[12] Buhâri 3733, Müslim 2494/161

7. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmetinin en hayırlı neslinin sahâbe nesli olduğunu bildirmiştir:

“Ümmetimin en hayırlısı benim çağımda yaşayanlar (sahâbe), sonra onları takip edenler (tabiîn), sonra onları takip edenler (tebe-i tabiîn) dir.”[13]

Sahâbe arasında vukû bulmuş savaşa kadar uzanan ihtilaf ve anlaşmazlıklara gelince, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat olarak bizler, bunların içtihadî bir yorumdan kaynaklandığına inanırız. Onlar içtihat etmiş, bazısı isabet etmiş ve diğer bazısı yanılmıştır. Bizler içtihadında doğruya isabet edenin iki, hata edenin ise bir ecir kazandığına ve hata edenin Yüce Allah tarafından bağışlandığına inanırız.[14]

Bizler sahâbenin kusurlarını anmaktan uzak durmalıyız. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize, onlara ikramı, haklarının korunmasını ve sevilmelerini emretti. Hatta onların sevilmesini

---

[13] Buhâri 2440-2441, Müslim 2533-2536

[14] Buhâri 7222, Müslim 1716/15

imanın, onlara buğzedilmesini münafıklığın alâmetlerinden kıldı ve onları seveni Allah'ın seveceğini, onlara buğzedene de Allah'ın buğzedeceğini bildirdi.[15] Bu sebeple bizler, onları sevmeli, hak ettikleri güzel bir övgüyle anmalı, kendilerinden Allah'ın razı olması için dua etmeli ve Yüce Allah'ın şu nasihatı gereği kalplerimizi onlara karşı kin ve haset duymaktan arındırmalıyız:

"Bunlar (Muhacirler ve Ensar) ın arkasından gelenler şöyle derler: 'Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatli, pek merhametlisin."[16] Cennetle müjdelenenlerden olan Sa'd bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) bu hususta şöyle demiştir: "İnsanların üç mertebesi vardır. (Birisi Muhacirler ve diğeri Ensar olan) iki mertebe gitti, birisi kaldı. Sizin, (onlar için dua eden) kalan bu mertebede olmanız, sahip olduğunuz şeylerin en güzelidir.

---

[15] Buhâri 3551, Müslim 75/129

[16] Haşr 10

(Bu sebeple) onlar (Muhacirler ve Ensar) için mağfiret dileyin."[17]

Sahâbeyi tanımak, onlara tâbî olabilmek ve yollarından gidebilmek açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple ciltler dolusu siyer kitapları yazılmış ve bunların içinde ashâbın hayatı önemli ve kabarık bir yer işgal etmiştir. Onların arkasından gelenler olarak bizlere düşen, onları insan üstü bir varlık ve ulaşılması imkansız bir cevher olarak kabul etmeksizin uyulması gereken numûneler addetmek, hayatlarını okumak, bunlardan ibretler almak, inandıkları gibi inanmak, ilimleriyle ilimlenmek, amelleriyle amel etmek ve ahlâklarıyla ahlâklanmaktır. Bu şekilde davranmakla;

1. Allahu Teâlâ'nın razı olduğunu bildirdiği ve cennetini vaat ettiği kullarından olma yoluna girmiş oluruz:

"(İslâm dinine girme hususunda) öne geçen Muhacirler ve Ensar ile onlara güzellikle tâbî olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuş,

---

[17] Hâkim (Müstedrek) 2/484

onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. (Allah) onlara, içinde ebedî kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte, büyük kurtuluş budur."[18] Bu ayetteki "...onlara güzellikle tâbî olanlar..." ifadesinden bu anlaşılmaktadır.

2. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın haber verdiği, cehenneme girmeksizin cennetle mükafatlandırılacak tek fırka (Fırka-i Naciye) olma yoluna girmiş oluruz: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Yahudiler yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya ayrıldılar. Hıristiyanlar da onlar kadar. Ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır ve onlardan birisi hariç hepsi cehennemdedir." Ashâb: "Ya Rasûlallah! Onlar kimlerdir?" diye sorunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu (yoldan gidenler)"[19] buyurdu.

---

[18] Tevbe 100

[19] Tirmizî 2778-2779

3. Hatta sahâbîlerden elli kişiye verilen sevaba ulaşanlardan bile olabiliriz: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Sizin arkanızda sabır günleri vardır. O günlerde sabretmek, ateş koru avuçlamak kadar zordur. (O günlerde) onlar arasında (iyi) amel işleyene, (şimdi) onu işleyen elli kişiye verilen sevap vardır." buyurdu. "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlardan elli kişinin sevabı mı var?" diye sorulunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "(Hayır) sizden elli kişinin sevabı."[20] diye cevap verdi. Allah (Azze ve Celle) beni ve siz Müslüman kardeşlerimi, yaptığı salih amel sebebiyle sahâbeden elli kişiye verilen sevapla ecirlendirdiği, cehennemden koruduğu ve bağışladığı kullarından kılsın.

Bu kitapta size, onbinlerce sahâbenin[21] arasından ilim, fazilet ve fedakarlıkça en üstün olanlarından 30 sahâbenin hayatını Aşerei

---

[20] Ebu Dâvud 4341, İbni Mace 4014

[21] Ebu Zur'a er-Râzî: "Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefat ettiğinde 114.000 sahâbe mevcuttu." demektedir. (Ahmed Muhammed Şakir, el-Bâi-su'l-Hasîs s.137)

Mübeşşere, Rasûlullah'ın Hanımları ve Muksirûn (Çok Hadis Rivayet Edenler) şeklinde üç başlık altında sunmaya çalıştım. Bunu yaparken güç nisbetinde zayıf hadis ve bilgilerden uzak durarak yalnızca sahih olanları kullanmaya özen gösterdim. Çünkü ümmetin birliği ve aralarındaki ihtilafın asgarî düzeye indirilmesi için dinin zayıf hadis ve görüşlerden arındırılması gerektiğine inanıyorum. Kaynakça bölümünde görüleceği gibi bu kitabı hazırlarken sahâbe hakkında hazırlanmış birçok kitaptan istifade ettim. Bunlardan her birinin kendine mahsus özelliği ve güzelliğinin olduğunu gördüm. Allah onları hazırlayanlara hayırla mükafat versin! Hazırladığım bu kitabın sahâbe hakkında hazırlanmış diğer kitaplardan birtakım farklılıkları mevcuttur: Onlardan birisi yukarıda değinildiği gibi sahih rivayetlere ihtimam gösterilmesidir. Diğer bir fark, bu rivayetlerin kaynaklarının mümkün mertebe dipnot şeklinde gösterilerek araştırma yapmak isteyen okuyucuya yardımcı olma gayesi güdülmesidir. Üçüncü bir fark da, bazı mevzulara dikkat çekilmesidir ki, bununla onlardan daha fazla istifade edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu otuz sahâbîyi seçme sebebim, bunların diğerlerine göre Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve

Sellem) ile daha fazla bir arada bulunmuş, onunla daha sıkı ve yakın diyaloğa girmiş olmalarıdır. Bu seçkin sahâbîler Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber yaşayan onbinlercesini anlatmada örnek şahsiyetlerdir ve bütün ashâbı bunların şahsında anlatabiliriz. Sahâbenin tamamının imanını, teslimiyetini, sebatını, kahramanlığını ve Allah'a ve Rasûlü'ne olan dostluğunu bunların şahsında görebilir ve gösterebiliriz. Bu değerli sahâbîlerin şeref ve ibret dolu tabloları ne bir masaldır, ne de bir efsane. Bilakis bunlar, o yüce kimselerin şahsiyet ve hayatlarında şekil bulmuş, siyer ve hadis kitaplarında hâlihazırda kendine yer bulmuş hakikatlerdir. Onlar zirveleşenler ve ışık saçanlardır. İstedim ki; bize de örnek olsunlar, yolumuza ışık saçsınlar. Böylece, biz de onların yollarından gidebilelim, tâbî oldukları nûra onlar gibi tâbî olabilelim ve belki de, kendi dönemlerinin evvelindeki karanlık ve dalaletten daha şiddetli olan bu dönemimizde onların aydınlığa çıktıkları gibi biz de aydınlığa çıkabilelim.

Bu satırların bir kitap haline gelmesine kadar yardım ve desteğini eksik etmeyen kardeşlerime teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Siz okuyucu kardeşlerimden de, bulduğunuz eksiklik

ve hataları bir hediye ve nasihat olarak bana ulaştırmanızı, bulduğunuz doğru ve iyilik için de bana dua etmenizi istiyorum.

Yüce Allah'tan bizleri ve bütün Müslümanları kendisine kavuşuncaya kadar Ehli Sünnet inancı üzere sabit kılmasını ve durumumuzu düzeltmesini; bizlere hidayet etmesini ve hidayetten sonra kalplerimizi imandan kaydırmamasını; bizlere rahmetiyle muamele etmesini, lütuf ve ihsanından ikram etmesini; sevip razı olduklarını bizlere nasip etmesini; bizleri sözü dinleyip en güzeline tâbî olan ve bu dinin hayrına olan şeylerde muvafıklardan kılmasını; bizlere hakkı hak olarak göstermesini ve ona uymayı nasip etmesini, batılı da batıl olarak göstermesini ve ondan uzak durmayı nasip etmesini; amellerimizi sırf kendi rızası için hâlis yapmasını ve onları aleyhimize değil de lehimize delil kılmasını dileriz. Şüphesiz ki O, duaları işiten ve icabet eden, kullarına karşılıksız ve bolca verendir.

Allah'ım! Bizleri; Rasûlü'nü ve sahâbesini seven, onları savunan, öven, onlara dua edip yollarını takip eden kimselerden yap! Bizlerle onları Firdevs-i A'lâ'da bir araya getir! Yol göstericimiz, müjdeleyici ve uyarıcımız,

önderimiz ve örneğimiz, Nebi ve Rasûlümüz Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e, temiz ailesine, şerefli ashâbına ve kıyamet gününe kadar en güzel şekilde onlara uyan muvahhid kullarına salât ve selam et!

Koruması, iyiliği, ihsanı ve cömertliğiyle hepimizin sahibi ve yardımcısı Allah'tır. Dualarımızın sonu âlemlerin Rabbi'ne hamdetmektir.

CENGİZ ELİBOL

Ekim 2004 / Kayseri

AŞERE-İ MÜBEŞŞERE

Aşere-i Mübeşşere kelime olarak ‘müjdelenen on (kişi)’ demek olup bilindiği gibi bu ifade Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından henüz bu imtihan dünyasında yaşarken imtihanı kazandığı ve ebedî saadet yurdu olan cenneti kazandığı bildirilen on güzîde sahâbî hakkında kullanılmaktadır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hususta şöyle buyurmuştur: “Ebu Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman bin Avf cennettedir, Sa’d bin Ebi Vakkas cennettedir, Said bin Zeyd cennettedir ve Ebu Ubeydetü’bnü’l-Cerrah cennettedir.”[1]

Hadiste isimleri bildirilen bu şerefli sahâbîler şunlardır:

1. Ebu Bekir es-Sıddîk
2. Ömer bin el-Hattab
3. Osman bin Affan

---

[1] Tirmizî 3992-3994, İbni Mace 133 (İbni Mace’deki rivayette Ebu Ubeyde’ nin ismi zikredilmemiştir.)

4. Ali bin Ebi Talib
5. Talha bin Ubeydullah
6. Zübeyr bin Avvam
7. Abdurrahman bin Avf
8. Sa’d bin Ebi Vakkas
9. Ebu Ubeyde bin el-Cerrah
10. Said bin Zeyd

Şimdi sırasıyla ilimde, fazilette ve takvâda önder bu güzîde insanların hayatlarına göz atalım:

o

1

Ebu Bekir es-Sıddîk (Radıyallahu Anh)

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan 2 yıl sonra 573 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Adı Abdullah, babası Ebu Kuhafe lakaplı Osman'dır. Annesi ise, Ümmü'l-Hayr lakaplı Selma'dır. Baba ve anne tarafından, Arap kabileleri arasındaki kutsallığı, asâlet ve yüceliğiyle şanı büyük olan 'Kureyş' kabilesinden olup nesebi Mürre bin Ka'b'da Rasûlü Ekrem'in nesebiyle birleşir.

Rasûlullah'ın nesebi: İsmail (Aleyhi's-Selam) in soyundan olan Adnan'ın oğlu, Ma'ad'ın oğlu, Nizar'ın oğlu, Mudar'ın oğlu, İlyas'ın oğlu, Mudrike'nin oğlu, Huzeyme'nin oğlu, Kinane'nin oğlu, Nadir'in oğlu, Malik'in oğlu, Fihr'in oğlu, Galip'in oğlu, Lüey'in oğlu, Ka'b'ın oğlu, Mürre'nin oğlu, Kilab'ın oğlu, Kusay'ın oğlu, Abdi Menaf'ın oğlu, Hişam'ın oğlu, Abdulmuttalip'in oğlu, Abdullah'ın oğlu, Muhammed.[2]

Ebu Bekir'in babası Mekke'nin şereflilerindendir. Kendisi ilk Müslüman erkek iken babası Mekke'nin fethi günü Müslüman olmuştur. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in babası,

---

[2] Buhârî 3601 (Tâlikan)

annesi ve aile fertleri sahâbîlik şerefine erişmişlerdir. Bu yüce şeref başka kimseye nasip olmamıştır.

Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) Müslüman olmadan önce yaşadığı 38 yıl boyunca içki içmemiş, putlara tapmamış, hurafelerden nefret etmiş, dürüstlüğü, fazileti ve insanlığı ile tanınmış bir şahsiyetti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kayın babası ve ilk halifesidir. Seferde ve mukimken Rasûlü Ekrem'in en sadık ve fedai arkadaşı, en samimi müşaviriydi. Arkadaşlığı Kur'an ile tescil edilmiştir.[3] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği hastalığında son namazını onun arkasında kılmıştır.[4]

Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) seferde ve hazarda münferit meseleler hariç Rasûlullah'ın yanından hiç ayrılmazdı. En tehlikeli yerde onun yanıbaşındaydı ve yardımcısıydı. Elindeki servetinin tamamını İslâm uğruna harcamaktan çekinmez, bu durumda iken "Ailene ne bıraktın?"

---

[3] Tevbe 40

[4] Nesâî 785-786, Tirmizî 359-360, Ahmed 3/159

sorusuna: “Allah ve Rasûlü’nü bıraktım.”[5] diye cevap verirdi. Daha hayatta iken birçok defa cennetle müjdelenmiştir.[6] Sırf Müslüman oldukları için işkence gören 6 yahut 7 köleyi satın alarak hürriyetlerine kavuşturmuştur ki, Bilal (Radıyallahu Anh) onlardan biridir. Hakkında birçok Kur’an ayeti inmiştir. Rasûlullah’ın ona: “Sen Allah’ın cehennemden âzâtlısısın.” Buyurmasından sonra âzâtlı manasına ‘Atîk’ adını aldı.[7] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün beraberinde Ebu Bekir, Ömer ve Osman (Radıyallahu Anhum) olduğu halde Uhud’a çıkmıştı. Bu esnada dağ onları salladı. Bunun üzerine Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “Ey Uhud, sabit ol! Bil ki senin üstünde bir Rasûl, bir sıddîk (çok dürüst) ve iki de şehit bulunuyor.” buyurdu.[8]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)

---

[5] Tirmizî 3919, Ebu Dâvud 1678

[6] Buhârî 3434,3426, Müslim 1028/87

[7] Tirmizî 3922, Bezzâr (Keşfu’l-Estar) 3/163

[8] Buhârî 3436

Mekke'de iken İslâm' ın ilk dönemlerinde Hicri İsmail'de namaz kılıyor olduğu halde Ukbe bin Ebi Muayt onu ridası ile boğarken Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) kurtardı.[9] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun hakkında: "Beni Ebu Bekir'in malının faydalandırdığı kadar hiç kimsenin malı faydalandırmamıştır. Bir dost edinmiş olsaydım mutlaka Ebu Bekir'i edinirdim. Lakin (kendini kastederek) sahibiniz Halilullah'tır." buyurmuştur.[10] Ammar bin Yasir (Radıyallahu Anhuma) onun hakkında: "Rasûlullah'a vardığımda (ilk Müslümanlardan olarak) beş köle (Bilal, Zeyd bin Harise, Amir bin Fuhayre, Ubeyd bin Zeyd, Ebu Fukeyhe), iki kadın (Hatice, Ümmü Eymen) ve bir de Ebu Bekir'den başka kimse yoktu." demiştir.[11] Rasûlulah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir konuda kendisine başvuran kadına, yanından ayrılırken kendisine tekrar müracaat etmesini söylemiş,

---

[9] Buhârî 3438

[10] Tirmizî 3903, Buhârî 3419, Müslim 2383, İbni Mace 93

[11] Buhârî 3421

kadın: “Seni bulamazsam ne yapayım?” deyince ‘‘Ebu Bekir’e müracat et.’’[12] buyurmuş ve yine: “Benden sonra şu iki zâta uyunuz: Ebu Bekir ve Ömer’e.”[13] gibi hadislerde; ölümüyle neticelenen hastalığında Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) i imam tayin etmesinde; “Mescitte Ebu Bekir’in kapısından başka bütün kapıları kapatın.”[14] ve “Allah ve mü’minler Ebu Bekir’den başkasına razı olmazlar.”[15] buyurmasında kendisinden sonraki halifeye işaret etmiş; kendisine en sevgili olanın sorulmasına “Aişe’dir.” diye cevap vermiş, “Erkeklerden kimdir?” denildiğinde “Babasıdır.” buyurmuş[16]; “Allah beni Rasûl olarak gönderdiğinde hepiniz beni yalanladınız, Ebu Bekir ise beni tasdik etti, malı ve canı ile bana yâr ve yardımcı oldu.”[17]

---

[12] Buhârî 3421, Müslim 2386

[13] Tirmizî 3904, İbni Mace 97

[14] Buhârî 3418, Müslim 2382/2

[15] Müslim 2387/11, Buhârî 5708

[16] Buhârî 3423

[17] Buhârî 3422

diyerek onu taltif etmiş; “Ebu Bekir ve Ömer, Nebi ve Rasûllerden başka önceki ve sonrakilerden cennet ehlinin orta yaşlılarının efendileridir.”[18] buyurarak onun Allah indindeki değerini bildirmiş; ayrıca onun cennete cihat edenler, sadaka verenler ve oruç tutanlar kapılarından çağrılacağını haber vermiştir.[19]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın İsrâ ve Mi'raç hâdiselerini anlatmasını garipseyen Mekke müşrikleri, bu anlatılanları Ebu Bekir’e anlatınca: “Muhammed söylediyse doğru söylemiştir.” diyerek onu kayıtsız şartsız tasdik etmiştir.[20] Yine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çobanla konuşan kurt ile sırtına binen sahibine: ‘Ben bunun için yaratılmadım.’ diyen öküzün kıssalarını anlatınca sahâbîler hayret etmişler, bunun üzerine Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendileri yanında olmadığı halde: “Ben, Ebu Bekir ve Ömer bu hayvanların böyle

---

[18] Tirmizî 3908, İbni Mace 100

[19] Buhârî 3426

[20] Sîretu İbni Hişâm 2/51

söylediğine inanıyoruz.”[21] diyerek her hâlde Ebu Bekir’in kendisini doğruladığını beyan etmiştir.

Ebu Bekir es-Sıddîk (Radıyallahu Anh) ın sahâbîler nezdinde de değeri makbuldü: İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma): “Biz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanında insanlar arasında ‘Falan falandan, fulan fulandan hayırlı.’ diye konuşurduk. Neticede Ebu Bekir’i, sonra Ömer’i, sonra Osman’ı hayırlı bulurduk.”[22] demiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefat edince Ensar, Sa’d bin Ubade’yi halife yapmayı konuşurken beraberinde Ömer ve Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anhuma) olduğu halde Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) yanlarına gelmiş, onlara hilafetin Kureyş’ten olması gerektiğini izah etmiş ve yanındaki iki kişiden birine biat edilmesini istemişti. Bunun üzerine Ömer (Radıyallahu Anh): “Hayır, biz sana bey’at ediyoruz. Çünkü sen seyyidimiz, en hayırlımız ve Rasûlullah’a en sevgili olanımızsın.” demiştir.[23]

---

[21] Buhârî 3424, Müslim 2388/13

[22] Buhârî 3419

[23] Buhârî 3429, Tirmizî 3898

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın vefat haberi geldiğinde insanlar inanamamış, şuurlarını kaybetmiş ve ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Hatta Ömer (Radıyallahu Anh) Allah'a yemin ederek "Muhammed ölmedi." diye bağırıyor, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın öldüğünü söyleyenleri öldüreceğini haykırıyor olduğu bir hâlde, metanet sahibi Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) insanlara bir hutbe irad ederek: "Her kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki o ölmüştür ve her kim Allah'a ibadet ediyorsa bilsin ki Allah ölmez. Allah, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hakkında: (Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler)[24] ve (Muhammed ancak bir rasûldür. Ondan evvel daha nice rasûller gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse ökçelerinizin üzerinde (geriye) mi döneceksiniz? Kim böyle yaparsa elbette Allah'a hiçbir şeyle zarar veremez…)[25] buyurdu." deyince Ömer ve halk teskin olmuş, onun vefatına inanmış ve sessizce ağlamaya başlamışlardır.[26]

---

[24] Zümer 30

[25] Âl-i İmrân 144

[26] Buhârî 3428

Zekatın dindeki yeri, onun hilafeti döneminde zekatı vermeyenlerle savaşması ve onları öldürüp esir yapmasıyla daha iyi anlaşılmıştır. Kendisinden 142 hadis rivayet edilen[27] Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in hilafeti 2 yıl 3 ay 8 gün sürdü.[28] Bu süre zarfında irtidat eden kabilelere ve yalancı Nebilere karşı mücadele ederek hepsini alt etmiş ve İslâm'a eski saygınlığını kazandırmıştır. Irak'ı cizyeye bağladı, İran'ı İslâm topraklarına kattı. Rumlara karşı görevlendirdiği orduya şu mesajı göndermişti: "Siz Allah'ın savaşçılarısınız, O size yardım edecek, kafirleri yenilgiye uğratacaktır. Hiçbir ordu azlığından dolayı yenilmez, ancak günahları sebebiyle yenilir. Günahlardan sakının, namazlarınıza dikkat edin." Bu savaşta Rumlar 120.000, Müslümanlar ise 24.000 kişi idiler. Gerçekten de Müslümanlar 3.000 şehit ile bu orduyu dize getirmişti.

Ebu Bekir (Radıyallahu Anh), Ömer'in savaşlarda şehit olan hafızlardan endişelenerek yaptığı tavsiye ile Zeyd bin Sabit (Radıyallahu

---

[27] İbni Hazm (Cevâmîu's-Sîre s.259)

[28] Cevâmîu's-Sîre s.335

Anh) i görevlendirerek Kur'an sahifelerini ilk defa toplatıp bir araya getirdi.

Sıtmaya yakalanarak yatağa düştü. Bu hastalığı 15 gün sürdü. Cemaate Ömer (Radıyallahu Anh) i imam tayin etmişti. Osman (Radıyallahu Anh) a bir vasiyet yazdırdı. Bu vasiyette kendinden sonra halife olarak Ömer'i atamıştı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yanına gömülmeyi vasiyet ederek hicrî 13. yılda Cemaziyelahir ayının 8. günü vefat etti.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

2.

Ömer bin el-Hattab
(Radıyallahu Anh)

Fil olayından 13 yıl sonra miladî 584 yılında Mekke'de doğdu. Babası Hattab, annesi Ebu Cehil'in kız kardeşi Hanseme binti Hişam'dır. Kureyş kabilesinin ileri gelenlerindendir. Baba tarafından nesebi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Ka'b bin Lüey'de birleşir.

Ömer (Radıyallahu Anh) de, Ebu Bekir gibi Rasûlü Ekrem' in kayın babası ve ikinci halifesidir. Cesareti, kahramanlığı, adaleti ve dirayetiyle dünyaya nam salmıştır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından hak ile batılı birbirinden ayırt eden manasına gelen 'Fâruk' lakabı ile lakaplandırıldı. Ömer (Radıyallahu Anh) in hak dini seçmesiyle Müslümanların sayısı 40'ı buldu ve o gün Müslümanlar dışarı çıkarak İslâmiyetlerini ilan ettiler. İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh): "Ömer Müslüman olduğundan beri hep izzetli olmuşuzdur." demektedir.[29] Müslümanlığını ilk açığa vuran kişi de[30], 'Emîr' ul-Mü'minîn' diye

---

[29] Buhârî 3615

[30] Heysemî (Mecmau'z-Zevaid) 9/63

vasıflanan ilk halife de Ömer (Radıyallahu Anh) dir.[31] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o Müslüman olmadan önce: "Allah'ım! Ebu Cehil ve Ömer bin el-Hattab'dan sana en sevgili olanı ile İslâm'ı aziz kıl!" diye dua etmiştir.[32] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) daha hayatta iken birçok kereler onun cennetliklerden olduğu müjdesini vermiştir.[33] Kendisi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a Ebu Bekir'den sonra insanların en sevgilisi idi.[34] "Allah, hakkı Ömer (Radıyallahu Anh) in dilinde ve kalbinde kılmıştır."[35] buyurarak onun Allah katındaki değerine işaret etmiştir. Her ne zaman bir hâdise olmuş ve halk onun hakkında ihtilaf etmişse Allahu Teâlâ o hâdisede Ömer'in beyan ettiği görüşe uygun ayet indirmiştir.[36]

---

[31] Heysemî 9/61

[32] Tirmizî 3926, Heysemî 9/61

[33] Buhârî 3439,3449

[34] İbni Mace 102

[35] İbni Mace 108, Tirmizî 3927

[36] Tirmizî 3927

Bunlardan bazılarını zikredelim:

1. Ömer (Radıyallahu Anh): “Ya Rasûlallah! Makam-ı İbrahim’i namazgah edinsek.” demiş, Allah (Azze ve Celle): (…Makam-ı İbrahim’den bir namazgah edinin.)[37] ayetini indirmiştir.[38]

2. Ömer’ul-Fâruk (Radıyallahu Anh): ‘‘Ya Rasûlallah! Em-retsen de eşlerin perde gerisinde bulunsalar. Çünkü onlarla iyi kişiler de konuşabilir, kötüler de.’’ demiş, akabinde (…(Nebi’nin) eşlerinden bir şey istediğinizde perde gerisinden isteyin. Bu hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır…)[39] ayeti nazil olmuştur.[40]

3. Bedir savaşında Müslümanlar 70 kafiri esir almışlardı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlar hakkında yapılacak işleme dair sahâbesiyle istişare yaptı. Ömer (Radıyallahu Anh) öldürülmeleri, diğer sahâbîler fidye karşılığı

---

[37] Bakara 125

[38] Tirmizî 3927

[39] Ahzâb 53

[40] Buhârî 490, Müslim 2399/24

serbest bırakılmaları görüşünü ileri sürdüler. Neticede serbest bırakıldılar. Bunun üzerine: (Yeryüzünde ağır basıncaya kadar hiçbir Nebi'ye esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah ahireti istiyor... Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.)[41] ayetleri nazil oldu.[42]

4. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın zevcelerinin ikisinden kaynaklanan bir kıskançlık sebebiyle bazı tatsızlıklar olmuş ve bu olaylar sebebiyle Tahrîm sûresinin ilk ayetleri inmişti. Ömer (Radıyallahu Anh) onlara bu mesele için kızıp: "Eğer Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sizi boşarsa yerinize Rabbinin sizden daha hayırlılarını vermesi ümit edilir." demiş, akabinde: (Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona sizden daha iyi, kendini Allah'a veren, inanan, sebatla itaat eden, tevbe eden, ibadet eden, oruç tutan dul ve bâkire eşler verebilir.)[43] ayetleri nazil

---

[41] Enfâl 67-68

[42] Müslim 2399/24

[43] Tahrîm 5

oldu.[44]

5. Münafıkların lideri Abdullah bin Ubeyy bin Selûl vefat ettiğinde, değerli bir sahâbî olan oğlu Abdullah (Radıyallahu Anh) babasının kefeni olmak üzere Rasûlullah'ın gömleğini istedi ve babasına cenaze namazı kılmasını talep etti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gömleğini verdi, namaz için davrandığında ise Ömer (Radıyallahu Anh) buna razı olmayarak: "Allah seni münafıklara namaz kılmaktan nehyettiği halde ona namaz mı kılacaksın?" dedi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Allah beni bu hususta muhayyer bıraktı.[45] Ben istiğfarımı 70 seferin üzerine çıkaracağım." dedi ve namaz kıldı. Aziz ve Celil olan Allah da: (Onlardan ölen hiçbir kimseye namaz kılma ve onun kabri başında da durma! Onlar Allah ve Rasûlü'nü inkar ettiler ve fasık olarak öldüler.)[46] ayetini indirdi.[47]

---

[44] Buhârî 490

[45] Tevbe 80

[46] Tevbe 84

[47] Müslim 2400/25, Buhârî 4409

Bunun gibi ayetleri İbni Hacer 15, Suyutî 21'e çıkarmaktadır.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ömer (Radıyallahu Anh)i çeşitli cihetlerden övmüş ve faziletini bildirmiştir:

1. Bir defasında "Ben uyurken süt içtim. O kadar içtim ki, şimdi bile onun kanıklığının tırnaklarımdan sızdığını duyuyorum. İçtikten sonra artığımı Ömer'e verdim." demiş, sahâbîlerin: "Bunu neye yordun ya Rasûlallah?" sorusuna: "İlme yordum."[48] buyurarak, Ömer (Radıyallahu Anh) in ilmî seviyesine işaret etmiştir.

2. Gene Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir defasında: "İsrailoğullarının içinde öyle kimseler vardı ki, Nebiler derecesinde olmadıkları halde kendilerine ilham olunurdu. Eğer ümmetim içinde de bunlardan bir kimse bulunursa şüphesiz ki o Ömer'dir." buyurmuştur.[49]

3. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) başka bir rüyasını şöyle anlatmıştır: "Bana rüyamda birtakım insanlar arz olundu.

---

[48] Buhârî 3440, Müslim 2391/16

[49] Buhârî 3445, Müslim 2398/23

Üzerlerinde gömlekler vardı. Gömlekler kiminin memesine, kiminin ise bundan daha az yerine ulaşıyordu. Ömer'in üzerinde ise (eteklerini) yerde sürüdüğü bir gömlek vardı." Sahâbîlerin: "Bunu nasıl tevil ettin?" sorusuna cevaben: "Din ile tevil ettim." buyurmuştur.[50]

4. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Eğer benden sonra Nebi olsaydı, o muhakkak Ömer olurdu."[51] buyurarak onun faziletini, ilmini ve dirayetini izhar etmiştir.

5. Gene ona hitaben: "Ey Ömer! Nefsim elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki, sen bir yolda giderken şeytan seninle asla karşılaşmaz, o muhakkak senin yolundan başka bir yola yönelip gider."[52] buyurarak insan ve cin şeytanlarının ondan kaçtığını bildirmiştir.

Ömer (Radıyallahu Anh), mal varlığının yarısını Allah için tasadduktan çekinmeyecek

---

[50] Buhârî 3447, Müslim 2390/15

[51] Tirmizî 3931

[52] Buhârî 3442, Müslim 2396/22, Tirmizî 3935,3936

kadar cömert bir insandı.[53] Oğlu Abdullah (Radıyallahu Anhuma) onun için şöyle demektedir: "Rasûlullah hariç, Ömer derecesinde güzel huylu hiçbir kimseyi katiyyen görmedim. Rasûlullah'ın vefatından Ömer'in hayatının son bulmasına kadar Ömer (Radıyallahu Anh) insanların en ciddisi ve en cömerdiydi.''[54]

Ömer (Radıyallahu Anh) e Hayber ganimetlerinden çok değerli bir arazi düşmüştü. O, bu araziyi Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile istişare etti ve orayı; mülkiyetinin satılamayacağını, hediye edilemeyeceğini ve miras olarak paylaşılamayacağını belirterek ürününün fakirlere, yakın akrabalara, kölelere, Allah yolunda cihat edenlere, yolda kalmışlara ve yolculara tahsis edilmesi üzere vakfetti.[55]

Ömer (Radıyallahu Anh), "Kıyamet günü bütün nesepler ve sebepler kopmuş olacaktır. Sadece benim nesebim ve sebebim kesilmez."[56]

---

[53] Ebu Dâvud 1678, Tirmizî 3919

[54] Buhârî 3444

[55] Buhârî 2579, Müslim 1632/15

[56] Heysemî 4/27

hadisi sebebiyle Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile nesepçe bağ kurmak için Ali bin Ebi Talib (Radıyallahu Anh) in kızı Ümmü Külsüm ile nikahlanmıştır.

Sahâbîler Ömer (Radıyallahu Anh) den çok çekinirler, bir o kadar da severler ve saygı gösterirlerdi: Ali (Radıyallahu Anh): "Rasûlullah ve Ebu Bekir'den sonra insanların en hayırlısı Ömer'dir." demektedir.[57] Gene Ali (Radıyallahu Anh), Ömer vefat ettiğinde onun için gıyaben: "Yaptığın işlerin benzeriyle Allah'a kavuşmak istediğim senden daha sevgili birini arkanda bırakmadın. Allah'a yemin ederim ki, ben Allah'ın muhakkak seni iki dostunla beraber bulunduracağını kuvvetle zannediyorum…"[58] demiştir.

Kendisinden 537 hadis rivayet edilen[59] Ömer (Radıyallahu Anh) in hilafeti 10 yıl 6 ay 15 gün sürdü.[60] Onun zamanında Şam, Ürdün,

---

[57] İbni Mace 106

[58] Buhârî 3443, Müslim 2389/14

[59] Cevâmîu's-Sîre s.258

[60] Cevâmîu's-Sîre s.335

Irak, Batı Trablus, Ermenistan, Kudüs ve Mısır İslâm topraklarına dahil edildi ve insanların lehine İslâm hükümleri benzeri vâki olmayacak şekilde kararlaştı. Bunlara paralel olarak ganimet ve servet de çoğaldı.

Ömer (Radıyallahu Anh) hicrî 23. yılın Zilhicce ayının 26. günü sabah namazında iken Mugîre bin Şu'be (Radıyallahu Anh) nin İranlı Mecûsî kölesi tarafından hançerlendi. Bu köle safları yara yara kaçarken on üç kişiyi daha hançerledi ve bunlardan yedisi öldü. Kafir köle yakalanınca intihar ederek kendini öldürdü. Ömer (Radıyallahu Anh) namazı Abdurrahman bin Avf'a kıldırttı, namazın bitiminde evine taşındı. Yaraları tedaviye başlanınca önce nebiz, sonra süt içirildi, her ikisi de yaralı olan karnından dışarı çıktı. Bu esnada oğlu Abdullah'a borçlarını hesaplattırdı. Bir devlet başkanı olan Ömer (Radıyallahu Anh) in borçlarının toplamı 80.000 kadardı(!) Borçlarının ödenmesini vasiyet etti. Aişe (Radıyallahu Anha) validemize haber gönderterek iki arkadaşının yanına gömülmek için izin istedi. Aişe validemiz ise: "Ben burayı kendim için düşünüyordum ama bugün Ömer'i kendi nefsime tercih ediyorum." diyerek izin verdi. Kendisinden sonraki halifeyi tayin etmesi istenince bundan imtina etti ve halife tayini için 6

kişilik bir heyet tayin etti. Onlar Ali, Osman, Zübeyr, Talha, Sa'd bin Ebi Vakkas ve Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anhum) idi. Gıyabında yeni halifeye nasihat etti ve kuvvetli rivayete göre 63 yaşında vefat etti.[61]

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

o

[61] Buhârî 3460

3.

Osman bin Affan

(Radıyallahu Anh)

Babası Affan, dedesi Ebu'l-As'dır. Annesi Erva binti Kureyzî olup Müslüman olanlardandır. Lakabı ise Ebu Amr'dır. Hicretten 47 yıl önce milâdî 577 yılında dünyaya gelmiştir. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in teşvikiyle Müslüman olmuştur. İman eden erkeklerin dördüncüsüdür (Zeyd, Ali, Ebu Bekir ve Osman). Beşinci atası Abdi Menaf'ta Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile nesepleri birleşir. Kendisi Rasûlullah'ın üçüncü halifesi, damadı ve Ebu Bekir ile Ömer'den sonra ümmetin en üstün simasıdır.

Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in kızı Rukayye (Radıyallahu Anha) ile evlenmiş, ailesi ile önce Habeşistan'a, sonra da oradan Medine'ye hicret etmiştir. Bedir savaşı esnasında hanımı Rukayye (Radıyallahu Anha) hasta olduğu için Rasûlullah tarafından bu savaşa katılanların sevabı ve ganimet payı ile vaat olunarak Medine'de bırakılmış,[62] ordu savaştayken Rukayye (Radıyallahu Anha) vefat etmiş ve savaş dönüşünde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve

---

[62] Buhârî 3456

Sellem), diğer kızı Ümmü Külsüm (Radıyallahu Anha) ü Osman (Radıyallahu Anh) a nikahlamıştı. Bu yüzden kendisine Zu'n-Nûreyn (İki nûr sahibi) lakabı verilmiştir. Osman (Radıyallahu Anh) bu savaş hariç diğer savaşlara katılmıştır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından birçok kere cennetliklerden olduğu üzere müjdelenmiştir. İlmi, ameli, cihadı, malının çokluğuyla beraber İslâm uğrunda büyük maddî fedakarlığı ve benzeri birçok meziyetleri ile üstün bir şahsiyete ve mevkiye sahip idi. Yaptığı en önemli işlerden birisi Kur'an'ı çoğaltarak İslâm ülkelerinin sayılı şehirlerine birer adet göndermesidir.

Osman (Radıyallahu Anh) hayâsıyla nam yapmıştı: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün Aişe (Radıyallahu Anha) validemizin hücresinde iki baldırını açmış uzanır olduğu hâlde yanına önce Ebu Bekir (Radıyallahu Anh), biraz sonra da Ömer (Radıyallahu Anh) gelmiş, onların gelişi sebebiyle hâlinde bir değişiklik yapmamıştı. Ancak Osman (Radıyallahu Anh) yanına girmek için izin istediğinde hemen doğrulup baldırını örtmüş ve onu karşılamıştı. Buna hayret eden Aişe (Radıyallahu Anha) misafirler çıktıktan sonra bunun sebebini sorunca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Kendisinden meleklerin bile hayâ ettiği

kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?" diye cevap vermiştir.[63]

Osman (Radıyallahu Anh) servetinden İslâm uğruna cömertçe harcayan bahtiyar zenginlerdendir:

1. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve sahâbîleri Medine'ye hicret ettiklerinde burada Kuba civarındaki Rûme kuyusundan başka tatlı (içilecek) su bulunmuyordu ve insanlar o kuyunun suyundan ücretle su alabiliyorlardı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Kim Rûme kuyusunu satın alıp kazdırır ve vakfederse cennette o kuyudan daha hayırlısı onundur." buyurmuş, bunun üzerine Osman (Radıyallahu Anh) bu kuyuyu satın alarak vakfetmiştir.[64]

2. Tebuk Seferi, kıtlığın şiddetli olduğu bir seneye ve yazın en sıcak olduğu bir zamana tesadüf ettiğinden bu sefere 'Sıkıntı Seferi', bu sefer için hazırlanan orduya da 'Sıkıntı Ordusu' denilmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Sıkıntı Ordusu'nu kim donatır, teçhiz ederse onun için cennet vardır." buyurmuş,

---

[63] Müslim 2401/26, Ahmed 1/74

[64] Buhârî 2626, Tirmizî 3945,3949

müteakiben Osman (Radıyallahu Anh) bu orduyu ticaret kervanı olan develerinden 950 deve ve 50 at ile teçhiz etmiş, ayrıca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin yanına girerek 1000 dinar para vermiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o paraları eliyle altüst eder olduğu hâlde: "Bugünden sonra Osman ne yaparsa yapsın, kendisine zarar vermez." buyurmuştur.[65]

3. Mescid-i Nebevî, insanlara dar gelmeye başlayınca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Kim, falan ailesinin arsasını cennetten daha hayırlısı karşılığında satın almak ve mescide katmak ister?" buyurmuş, müteakiben Osman (Radıyallahu Anh) o arsayı almış ve mescide dahil etmiştir.[66]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün bir bostanın içinde, bir kuyunun başında Ebu Bekir ve Ömer (Radıyallahu Anhuma) ile beraber otururken yanlarına girmek için müsaade isteyen Osman (Radıyallahu Anh) için: "Ona giriş için izin ver ve kendisine isabet edecek bela ve

---

[65] Buhârî 2626, Tirmizî 3947, 3949

[66] Tirmizî 3949, Nesâî 3590

musibet karşılığında onu cennetle müjdele!" [67] buyurarak ve bir defasında da bir fitneden bahsedip: "Osman, o fitnede mazlum olarak öldürülecektir."[68] buyurarak bir mucize olmak üzere Osman (Radıyallahu Anh) ın bir musibet neticesinde şehit edileceğini ve cennetliklerden olduğunu bildirmiştir.

Osman (Radıyallahu Anh) sahâbîler arasında da sevilir ve saygı duyulurdu: İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) şöyle demektedir: "Bizler Rasûlullah'ın hayatı zamanında sahâbeden hiçbirini fazilette Ebu Bekir ve Ömer hariç Osman (Radıyallahu Anh) a denk tutmazdık. O üçünden sonra diğer sahâbîleri getirir ve onların arasında fazilet farkı aramazdık."[69]

Osman (Radıyallahu Anh), sahâbîler arasında sözü dinlenir biri olduğu gibi Mekke müşrikleri arasında da hürmet edilen birisiydi. Hudeybiye Gazvesi'nde Mekke müşrikleri ile görüşmesi için Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafın-

---

[67] Buhârî 3451, Müslim 2403/28

[68] Tirmizî 3953

[69] Buhârî 3454, Tirmizî 3952

dan şeref ve nüfuz sahibi olarak Osman (Radıyallahu Anh) gönderilmişti. Onun dönüşü biraz gecikince de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) 1400 veya 1500 sahâbîsinden[70] _asla geri dönmemek şartıyla savaşmak üzere_ söz almış ve sahâbîler de bey'at etmiştir. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) en son olarak sağ elini işaret ederek: "Bu Osman'ın elidir." demiş, onunla sol eli üzerine vurup: "İşte bu Osman için bey'attır." buyurarak onun da bu Rıdvan Bey'at'ı sebebiyle sevap elde etmesini ve Fetih sûresi 18. ayette beyan edilen Allah' ın rızasını kazanmasını sağlamıştır.[71]

Osman (Radıyallahu Anh), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan 146 hadis rivayet etmiştir.[72] Kendisinden de çocukları Ömer, Ebban ve Said ile amcaoğlu Mervan bin Hakem, İbni Mes'ud, İbni Ömer, İbni Abbas, İmran bin Husayn, Ebu Hureyre, Ahnef, Said bin Müseyyeb ve başkaları rivayet etmişlerdir. Ömer

---

[70] Buhârî 3892

[71] Buhârî 3456

[72] Cevâmîu's-Sîre s.259

(Radıyallahu Anh) in vefatı neticesinde hicrî 23 yılında halife seçilen Osman (Radıyallahu Anh) ın hilafeti toplam 11 yıl 11 ay 20 gün sürdü.[73] Onun döneminde Kıbrıs, Afrika kıtası, Afganistan, Horasan, Azerbeycan ve Türkistan İslâm topraklarına katıldı. Hilafetinin ilk 5 yılı ahlâkının yumuşaklığı sebebiyle sorunsuz olarak devam etti. Bundan sonra idarede akrabalarını görevlendirmeye ve onların sözünü dinlemeye başladı. Hatta Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından Kûfe'ye emîr olarak atanmış olan Sa'd bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) ı Kûfe valiliğinden azledip yerine ana bir kardeşi Velid bin Ukbe'yi atamıştır ki, o içkili halde insanlara namaz kıldırmıştır. Akrabalarını kollaması sebebiyle insanlar rahatsızlık duymuş ve dedikodu yapmaya başlamışlardı. Bunlar neticesinde kışkırtma ve aleyhinde halkı isyana teşvik etme faaliyetleri yoğunlaştı. Osman (Radıyallahu Anh) ın rahatsız olanları ikna etme çalışmaları netice vermeye başladığı anda çalınan mührü ile kendisinden habersiz olarak ağzından yazılan bir mektup sebebiyle iş çığırından çıktı. Halifelikten çekilmesi tekliflerini, Rasûlullah (Sallallahu

[73] Cevâmîu's-Sîre s.336

Aleyhi ve Sellem) ın: "Ey Osman! Eğer Allah sana bir gün bu işi (halifeliği) verir de, münafıklar Allah'ın sana giydirdiği bu gömleği soymaya kalkışırlarsa sakın sen o gömleği soyma!"[74] talimatı sebebiyle kabul etmeyerek reddetmiştir. Evini muhasara altına alan Mısırlıları engelleme girişimleri boşa çıkmış ve bir kısım bâğî (azgın) tarafından evinde Kur'an okurken hicrî 35 yılı 18 Zilhicce Cuma günü 80 küsûr yaşında iken şehit edilmiş ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

[74] Tirmizî 3951, İbni Mace 112

4.

Ali bin Ebi Talib

(Radıyallahu Anh)

Babası, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın amcası olan Ebu Talib, annesi ise Fatıma binti Esed bin Hişam bin Abdi Menaf'tır. Annesi Müslüman olup sahabî kadınların büyükleri arasına girmiştir. Ali (Radıyallahu Anh) bilindiği gibi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın amcasının oğludur. Ebu'l-Hasan künyesiyle anılan Ali (Radıyallahu Anh) Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından Ebu Turâb künyesiyle de künyelenmiştir.[75]

Ali (Radıyallahu Anh) rivayetlere göre Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın risaletinin ikinci günü 8 veya 12 yaşında olduğu halde Müslüman oldu. Kendisi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın damadı, dördüncü halifesi ve kendisiyle beraber ilk namaz kılan kişidir.[76] Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in hicret ettiği gece, hayatî tehlikeyi göze alarak büyük bir cesaretle onun yatağında

---

[75] Buhârî 6153, Heysemî 9/101

[76] Tirmizî 3979

yatmış ve kendisine teslim edilen emanetleri sahiplerine iade ederek bir gün sonra Nebi'nin talimatı gereği hicret etmiştir. Tebuk Seferi hariç Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber benzeri savaşlara katılarak üstün bir kahramanlıkla savaşmıştır. Kendisi, savaş meydanlarında karşısına çıkanların hepsini yenmesi ve onunla karşı karşıya gelenlerin yaşamamasıyla ün yapmıştır. Hemen hemen her savaşta yara alan Ali (Radıyallahu Anh) bir rivayete göre Uhud savaşında 16 yara almıştır.

Öte yandan ilmî bir dehaya sahipti. Hatipliği ve edebiyatı müstesna bir derecede idi. Hikmetli sözleri, hutbe ve şiirleri meşhurdur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu genç yaşta Yemen'e kadı olarak göndermiştir. "Ya Rasûlallah! Beni gönderiyorsun ama ben tecrübesizim, onların arasında nasıl hüküm vereceğimi bilmiyorum." deyince Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek elini göğsüne vurmuş ve: "Allah'ım! Bunun kalbine hidayetini ver ve dilini sabit kıl." diye dua etmişti. Ali (Radıyallahu Anh) bu duadan sonra iki kişi arasında hüküm vermek hususunda hiç tereddüt etmemiştir.[77]

---

[77] İbni Mace 2310

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisini çok severdi:

1. Ali (Radıyallahu Anh), bir seferde komutasındaki müfrezenin elde ettiği ganimet paylaşımı neticesinde kendisine düşen cariyeyle birlikte oldu. Bundan rahatsız olan bazı sahâbîler Medine'ye dönüşte bu durumu Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a anlatarak Ali (Radıyallahu Anh) yi şikayet ettiler. Buna çok kızan Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ali' den ne istiyorsunuz? Ali bendendir ve ben Ali'denim. Benden sonra, Ali her mü'minin velisidir."[78] buyurmuştur.

2. Ebu Bekir ve Ömer (Radıyallahu Anhuma) Rasûlullah'ın kızı Fatıma ile evlenmek istediler, Rasûlullah (Salallahu Aleyhi ve Sellem) onlara: "O daha küçüktür." dedi. Onu Ali (Radıyallahu Anh) isteyince onun teklifini kabul etti.[79]

3. Hayber'de kuşatma uzun sürmüştü. Bir akşam Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Sancağı yarın öyle birine vereceğim ki, o Allah'ı ve Rasûlü'nü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever.

---

[78] Tirmizî 3958

[79] Nesâî 3207

Ve Allah fethi ona nasip edecek." buyurdu. O geceyi herkes, o kişinin kim olduğunu merak eder ve kendisini umar halde geçirdi. Sabah olunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ali (Radıyallahu Anh) yi çağırttı, o gözlerinden rahatsızdı. Gözlerine (rukye yaparak) tükürdü ve şifa için dua etti, müteakiben gözleri iyileşti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sancağı ona teslim etti ve bazı nasihatlarda bulundu. Müteakiben Allah (Azze ve Celle) fethi ve zaferi ona nasip etti.[80]

4. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ümmetine, Kur' an'a ve Ehli Beyti'ne ehemmiyet göstermelerine emretmişti. Mübâhele ayeti[81] nazil olunca Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (Radıyallahu Anhum) i çağırdı da: "Ya Allah! İşte bunlar benim Ehli Beyti'mdir." buyurdu.[82]

5. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mescitten Ali (Radıyallahu Anh) nin kapısı hariç

---

[80] Buhârî 3467, Müslim 2405/33

[81] Âl-i İmrân 61 (Mübâhele: Hasım tarafların, taraflardan yalan söyleyene lanet okumalarıdır.)

[82] Müslim 2404/32

tüm kapıların kapatılmasını emretti.[83]

6. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir başka hadisinde ‘Ali’ yi ancak mü’minin seveceğini ve ona ancak münafığın buğzedeceğini’ bildirmiştir.[84]

7. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “Kim Ali’ye söverse bana sövmüş olur.” buyurdu.[85]

8. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “Ey Allah’ım! Onu (Ali’yi) seveni sev, ona düşman olana da düşman ol!” diye dua etmiştir.[86]

9. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ashâbıyla beraber Tebuk Seferi’ne giderken yerine vekil olarak Ali (Radıyallahu Anh) yi Medine’de bıraktı. Bunun üzerine bazıları bu olay hakkında

---

[83] Tirmizî 3977, Ahmed 1/75, Keşfu’l-Estar 2/195

[84] Tirmizî 3981, İbni Mace 114

[85] Ahmed 6/323, Hâkim 3/121

[86] Ahmed 4/370, İbni Hibban 2205, Bezzâr 2544, İbni Ebi Asım 1367

ileri geri konuşunca bunlar Ali (Radıyallahu Anh) nin ağrına gitti ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a yetişerek: "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni Medine'de çocuk ve kadınlarla bıraktın. Nihayet onlar hakkımda konuşmaya başladılar." diye şikayetlenince Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona: "Ey Ali! Benim katımda, Harun'un Musa'nın katındaki derecesindesin. Ne var ki benden sonra Nebi ve Rasûl yoktur."[87] buyurdu.[88]

---

[87] Buhârî 3472, Müslim 2404/30

[88] Şia mezhebine bağlı Râfızî ve İmamiye gibi bazı kollar hilafetin Ali (Radıyallahu Anh) nin hakkı olduğuna ve Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin de bunu tavsiye ettiğine dair bu ve bunun gibi hadisleri delil getirmişlerdir. Hatta Râfizîler, Ali'yi ilk halife seçmedikleri için bütün sahâbeyi tekfir etmişler, bir kısmı da hakkını aramadı diye Ali'nin kafir olduğuna hükmetmişlerdir. Bildiğimiz kadarıyla Şiîlerin bir kolu olan Alevîler kendi içerisinde 20'nin üzerinde fırkaya ayrılmışlardır. Bunlardan kimisi Ali'nin _haşa_ Allah olduğuna, kimisi Nebi olduğuna ve Cebrail (Aleyhi's-Selam) in nübüvvet görevini yanlış kişiye verdiğine, diğer

Sahâbîler de Ali (Radıyallahu Anh) yi severler ve hakkını korurlardı:

1. Muaviye, Sa'd bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) a: "Ebu Turâb'a sövmekten seni alıkoyan nedir?" dediğinde Sa'd (Radıyallahu Anh): "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın Ali'ye söylediği şu üç sözü hatırladığım müddetçe Ali'ye asla sövmem. Allah'a yemin ederim ki, o sözlerden bir tanesinin benim için olması bana kırmızı develerden _ki Arapların en kıymetli mallarındandır_ daha sevgili olurdu: Onu Harun (Aleyhi's-Selam) a benzetmesi, Ehli Beyti'm diye tanıtması ve Hayber'de sancağı ona teslim etmesi." demişti.[89]

2. İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) e bir adam Ali (Radıyallahu Anh) hakkında sorduğunda Ali'nin güzel amellerini zikretmiş ve: "Ali budur, evi de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın

---

bir kısmı ilk halife olduğuna dolayısıyla sahâbenin hata ettiğine inandığı gibi, kimisi de Ehli Sünnet inancına yakın bir inancı paylaşmakta ve sadece ismen kendisini Alevî diye bilmekte ve tanıtmaktadır.

[89] Müslim 2404/32, Tirmizî 3970

evlerinin ortasındadır.”demiştir.[90]

3. Gene İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan şöyle rivayet etmiştir: “Hasan ve Hüseyin (Radıyallahu Anhum) cennet ehlinin gençlerinin seyyidleridir. Babaları ise ikisinden daha hayırlıdır.”[91]

Ali (Radıyallahu Anh) nin hüküm ve fetvaları yayılmış ve meşhur olmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan 536 hadis rivayet etmiştir.[92] Kendisinden hadis rivayet edenler de başta oğulları Hasan ve Hüseyin olmak üzere İbni Mes’ud, Ebu Musa, İbni Ömer, İbni Abbas, Ebu Râfi, Ebu Said, Süheyb, Zeyd bin Erkam, Cerir bin Abdullah, Ebu Umame, Berâ bin Âzib, Ebu Cuhayfe, Ebu’t-Tufeyl ve başkalarıdır.

Küçük yaştan itibaren İslâmiyete sarılarak bütün gücü ile dine yaptığı büyük hizmet ve fedakarlığı ile bilinen bu değerli zâtın halifeliği 4 sene 9 ay 10 gün sürmüş[93] ve bilindiği gibi bu

---

[90] Buhârî 3474

[91] İbni Mace 118

[92] Cevâmîu’s-Sîre s.258

[93] Cevâmîu’s-Sîre s.337

devre çok hâdiseli geçmiştir. Kendisine ısrarla yapılan halifelik teklifini kabul etmemiş, bu sebeple ümmet sekiz gün başsız kalmıştı. Bundan dolayı halk arasında huzursuzluk ve tedirginlik baş göstermiş, neticede kendisine yapılan baskılara dayanamayarak teklifi kabul etmiştir. Bu dönemde Osman (Radıyallahu Anh) ın katillerini muhafaza etmekle suçlanmış, Müslümanların karşı karşıya geldiği Cemel ve Sıffîn vak'alarına muhatap olmuştur ki, Cemel Vak'ası'nda Talha bin Ubeydullah ile Zübeyr bin Avvam (Radıyallahu Anhuma) haince şehit edilmişlerdi. Sıffîn Vak'ası'nda hakem seçimine mecbur bırakılmış, yaptığı vaade bağlı kaldığı için Hâricîler diye adlandırılan gurup kendisinden ayrılmış ve o da, dinden okun yaydan çıktığı gibi çıkan bu gurupla Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın önceden bildirdiği gibi Nehravan'da savaşmıştır. Hâricîler buna rağmen boş durmamış, ümmeti Ali (Radıyallahu Anh) ye karşı kışkırtmaya devam etmiş ve neticede kendisini 'fitnenin başı' diye nitelendirip onu, Muaviye'yi ve Amr bin As'ı öldürenin cennete gireceğini dile getirerek onların katlini teşvik etmiş ve planlamışlardı. Neticede bu suikasttan Muaviye ve Amr bin As kurtulmuş, ancak İbni Mülcem isimli Hâricî tarafından hicretin 40. yılı Ramazan

ayının 27. günü sabah namazında hançerlenen Emîr'ul-Mü'minîn Ali (Radıyallahu Anh), 2 gün sonra 63 yaşındayken Kûfe'de şehit olmuştur.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

5.

Talha bin Ubeydullah

(Radıyallahu Anh)

Nesebi Ubeydullah bin Osman bin Amr'dır. Kureyş'in Teymî kabilesindendir. Nesebi altıncı atasında Mürre bin Ka'b'da Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birleşir. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in delaletiyle Müslüman olanların dördüncüsü olarak İslâmiyetin ilk günlerinden itibaren o müSbarek kafiledeki yerini aldı. Kavminin ileri gelenlerinden olması, kendisinden Kureyş'in işkencelerini bertaraf etmedi. 'Kureyş Aslanı' lakaplı Nevfel bin Huveylid, Talha ve Ebu Bekir (Radıyallahu Anhuma) i önce ayrı ayrı, daha sonra da birbirlerine bağladı. Bundan dolayı bu iki yüce sahâbîye 'bitişikler' adı verilmiştir. Müslüman oldu diye oğluna eziyet eden annesi Saba binti el-Hadramî, daha sonra İslâmiyeti kabul ederek hicret şerefine mazhar olmuştur. Talha da hicret etmiş ve şair Ka'b b. Malik ile kardeş yapılmıştır.[94]

Talha (Radıyallahu Anh) zengin bir tacirdi. Gerek kendi akrabalarına ve gerekse ihtiyaç sahibi

---

[94] Cevâmîu's-Sîre s.112

Müslümanlara çokça yardımda bulunur, elinde bir şey kalmayıncaya kadar tüm servetini dağıttığı olurdu. Bu özelliklerinden dolayı Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona 'Talhatü'l-Hayr', 'Talha-tü'l-Feyyaz' ve 'Talhatü'l-Cüd (cömertlik)' lakaplarını takmıştı.[95]

Talha (Radıyallahu Anh) Aşere-i Mübeşşere'dendir. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) daha kendileri yaşarken Ebu Bekir, Ömer bin el-Hattab, Osman bin Affan, Ali bin Ebi Talib, Talha bin Ubeydullah, Zübeyr bin Avvam, Sa'd bin Ebi Vakkas, Abdurrahman bin Avf, Ebu Ubeyde bin el-Cerrah ve Said bin Zeyd (Radıyallahu Anhum) in cennetlik olduğunu bildirmiştir.[96] Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve Sa'd ile beraber Hira Dağı üzerinde bulunuyorken dağ sallandı. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ey Hira, sakin ol! Senin üzerinde Nebi, sıddîk ve şehitten başkası yok." buyurmuştur.[97]

---

[95] Mu'cemu'l-Kebir 1/111-112, Heysemî 9/148

[96] Tirmizî 3992, İbni Mace 133

[97] Müslim 2417/50

Talha bin Ubeydullah (Radıyallahu Anh) İslâm'ın ilk gazvesi Bedir'e, Said bin Zeyd ile beraber Şam istikametinde görevli olduğundan katılamamış, ancak bundan sonraki tüm savaşlarda bulunmuştur. Özellikle Uhud savaşındaki yararlılığı ve fedakarlığı onun cesaret ve fedakarlığının bir vesikasıdır. Bu savaşta bozguna uğrayan İslâm ordusunun hilafına Rasûlullah'ın yanından ayrılmamış, onu bizzat kendi vücudunu siper yaparak korumuş ve üzerine çullanan müşriklerden kurtarmıştır. Bu muhafızlığı esnasında Talha' nın eli sakatlanarak çolak kalmıştır.[98] Bir rivayete göre vücudunda 70 civarında ok, mızrak ve kılıç darbesi vardı. Uhud savaşından söz edildiğinde Ebu Bekir (Radıyallahu Anh): "O, tamamıyla Talha'nın günüydü."[99] derdi.Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu savaşta: "Talha (cenneti) vacip kıldı." buyurmuştur.[100] Yine onun için: "Her kim yeryüzünde yürüyen bir şehide bakmaktan

---

[98] Buhârî 3483, Nesâî 3135

[99] İbni Kesir (Büyük İslâm Tarihi) 7/400

[100] Tirmizî 3983, Ahmed 1/165

haz duyarsa Talha'ya baksın." buyurmuş[101] ve Ahzâb sûresi 23. ayetteki 'ahdini yerine getirenler'in kim olduğu sorusuna: "Talha bin Ubeydullah onlardandır." buyurarak[102] onu taltif etmiştir.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan 38 hadis rivayet eden[103] Talha (Radıyallahu Anh), onun vefatından sonra Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in emrinde malı ve canı ile önce dinden dönenlerle, sonra İranlılar ve Rumlarla savaştı. Ömer (Radıyallahu Anh) ile de İslâm ordusunda mücahede etti. Ömer (Radıyallahu Anh), vefatı anında yeni halifeyi seçmek için cennet ile müjdelenen 6 kişiden oluşan bir şûrâ oluşturmuştu ki, bu şûrânın içinde Talha (Radıyallahu Anh) da bulunuyordu.[104] Halife seçilen Osman (Radıyallahu Anh) ın hilafeti çalkantılarla geçmiş ve şehadetiyle

---

[101] Tirmizî 3984, İbni Mace 125

[102] Tirmizî 3987, İbni Mace 126

[103] Cevâmîu's-Sîre s.261

[104] Buhârî 3460, Müslim 567/78

neticelenmişti. Ali (Radıyallahu Anh) nin hilafetinde ise fitnecilerin oyunları tutmuş ve Müslümanlar bölünmüştü. Cemel Vak'ası patlak verdi ve Talha (Radıyallahu Anh), Aişe (Radıyallahu Anha) nin safında bulunarak Ali (Radıyallahu Anh) ye karşı çıktı ise de Ali (Radıyallahu Anh) nin yaptığı bir ihtar ile içtihaden yaptığı hatasını anlayarak geri çekildi ve savaştan ayrıldı. Bu haldeyken hicretin 36.yılında Mervan bin Hakem tarafından atılan bir okla vurularak Nebi'nin haber verdiği şehadet mertebesine ulaştı. [105] Savaşı kazanan Ali (Radıyallahu Anh) Talha' nın yanına geldi. Ölmüş olduğu halde onu oturttu. Bir yandan ağlayarak: "Keşke ben bundan yirmi yıl önce ölmüş olsaydım." diye söyleniyor, bir yandan da Talha (Radıyallahu Anh) nın sakalındaki ve yüzündeki tozları siliyordu.[106] Cenaze namazını da bizzat kendisi kıldırmıştı.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

---

[105] Mu'cemu'l-Kebir 1/113, Heysemî 9/150

[106] Mu'cemu'l-Kebir 1/113-114, Heysemî 9/150

o

6.

Zübeyr bin el-Avvam

(Radıyallahu Anh)

Kureyş kabilesindendir. Baba tarafından nesebi, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Kusay'da birleşir. Annesi Abdulmuttalip'in kızı Safiyye'dir ki, o Rasûlullah'ın halasıdır. Eşi ise, Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in kızı ve Aişe'nin kız kardeşi olan Zâtu'n-Natikayn (İki kuşaklı) lakaplı[107] Esma (Radıyallahu Anha) dır.

Zübeyr (Radıyallahu Anh) 15 yaşı civarında İslâm'ı seçerek ilk 7 Müslümandan birisi oldu. Önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret edenlerdendir. Cennet ile müjdelenen on kişiden[108] ve Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından kendisinden sonra halife seçilmesi için bıraktığı altı kişilik şûrâ heyetinden birisidir.[109]

Zübeyr (Radıyallahu Anh) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın hicretini duyunca Habeş diyarından Medine'ye hicret etti ve Nebi

---

[107] Buhârî 3660

[108] Tirmizî 3992, İbni Mace 133

[109] Buhârî 3460, Müslim 567/78

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile bütün savaşlara katıldı. Uhud'da müşrikler Müslümanlara galip gelip Mekke'ye yöneldiklerinde, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onların tekrar Medine üzerine dönmelerinden endişe etmişti. Bu sebeple: "Düşmanın ardı sıra kim gidip onları takip eder?" buyurdu. Bunun üzerine önemli yaralar almalarına, yorgun ve mağlup olmalarına rağmen sahâbeden 70 kişi bu davete icabet etti ve geriye döndü. Hamrau'l-Esed mevkine ulaştıklarında Allah bu mücahitler sebebiyle müşriklerin kalplerine korku attı da Mekke'ye doğru gittiler. Bu hâdise üzerine: (Kendilerine yara isabet ettikten sonra yine Allah ve Rasûlü'nün davetine icabet edenler, onlardan iyilik yapanlar ve sakınanlar için büyük bir mükafat vardır.)[110] ayeti nazil oldu ki, bu 70 kişinin içinde Zübeyr bin Avvam (Radıyallahu Anh) da vardı.[111]

Beni Kureyza Yahudileri Hendek savaşında müşriklerin ayartmasıyla Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozmuşlardı. Bu haberi alan

---

[110] Âl-i İmrân 172

[111] Buhârî 3817, Müslim 2418/51

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Bize Beni Kureyza'dan kim haber getirir?" diye sormuş, Zübeyr (Radıyallahu Anh): "Ben!" diyerek göreve talip olmuş, sorusunu üç sefer tekrarlayan Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye her seferinde Zübeyr (Radıyallahu Anh) icabet etmiştir. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Her Nebi' nin bir havârîsi (yardımcısı) vardır. Benim havârîm de Zübeyr'dir." buyurmuştur.[112] İki yahut üç sefer Beni Kureyza' ya gidip onlardan bilgi getiren Zübeyr (Radıyallahu Anh) e Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) baba ve anasını bir arada zikretmiş: "Babam ve anam sana feda olsun!" buyurarak[113] onu taltif etmiştir.

Yermuk Vak'ası gününde sahâbîler Zübeyr (Radıyallahu Anh) e hitaben: "Ya Zübeyr! Rumlara şiddetli bir saldırı yapsan da biz de seninle beraber saldırsak!" dediler. Zübeyr (Radıyallahu Anh) Rumların üzerine amansız hamleler yaptı. (Bir rivayete göre Rum ordusunu baştan sona iki kez yarmıştı.) Rumlar bu hamleler

---

[112] Buhârî 3480, Müslim 2415/48

[113] Buhârî 3481, Müslim 2416/49

sırasında Zübeyr (Radıyallahu Anh) in omuz köküne iki darbe vurdular. Bu iki geniş yaranın arasında Bedir harbinde yediği bir darbenin çukurluğu da vardı ki, oğlu Urve: "Ben çocukken bu üç darbenin yerlerine parmaklarımı sokar oynardım." demiştir.[114] Zübeyr (Radıyallahu Anh) muharebelerde aldığı yaralar hakkında: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte (katıldığım savaşlarda) yara almamış hiçbir uzvum yoktur." demiştir. Hatta bu yaralanma erkeklik uzvuna kadar varmıştır.[115]

Zübeyr (Radıyallahu Anh) i sahâbîler de sevip takdir ederler ve faziletini ikrar ederlerdi. Hicrî 31 senesinde Osman (Radıyallahu Anh) a salgın halinde olan ruaf hastalığı[116] isabet etti ve onu haccetmekten menetti. Bunun üzerine ölüm endişesi ile vasiyet etmeye başlayınca Osman (Radıyallahu Anh) ı ziyarete gelen Kureyşliler yerine bir halife tayin etmesini istediler. Osman (Radıyallahu Anh) halife olarak Zübeyr

---

[114] Buhârî 3482, 3726

[115] Tirmizî 3991

[116] Ruaf: Bir çeşit burun kanaması.

(Radıyallahu Anh) in istendiğini öğrenince de memnun olmuş ve şöyle demişti: "Dikkat edin! Nefsim elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki şüphesiz Zübeyr, benim faziletli olduğunu bildiğim kimselerin en hayırlısıdır. Ve yine şüphesiz ki o, Rasûlullah'a onların en sevgili olanıdır. Allah'a yemin ederim ki sizler de, Zübeyr'in en hayırlınız olduğunu bilmektesiniz."[117]

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den 38 hadis rivayet eden[118] Zübeyr (Radıyallahu Anh) onun vefatından sonra Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) ile arkadaşlık etmişti. Zaten onun kızı Esma (Radıyallahu Anha) ile evli olması sebebiyle damadıydı. Abdullah bin Zübeyr bu evlilikten dünyaya gelmiş ve hicretten sonra Müslümanların doğan ilk çocuğu olmuştur.[119] Zübeyr (Radıyallahu Anh) cihat için Müslümanlarla Şam'a gitmiş, Osman (Radıyallahu Anh) asiler tarafından kuşatılınca

---

[117] Buhârî 3480 - 3481

[118] Cevâmîu's-Sîre s.261

[119] Buhârî 5546, Müslim 2144/22

onu asilere karşı savunmuş, Ali (Radıyallahu Anh) döneminde de Aişe (Radıyallahu Anha) nin safında olmak üzere Cemel Vak'ası'na katılmıştı. Ancak Ali (Radıyallahu Anh) ona bazı şeyleri hatırlatınca içtihadında hata yaptığını anlamış ve hatasında ısrarcı olmayarak savaştan çekilmişti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın şehitlikle sıfatladığı[120] bu başarılı tacir, servetinin çokluğuna rağmen bunları İslâm için harcaması sebebiyle vefat ettiğinde borçluydu. Hayatı Talha bin Ubeydullah (Radıyallahu Anh) a çok benzediği gibi cesaret ve cömertlik gibi birçok ahlâkı da, hatta ebedî hayata intikali de benziyordu. O da, Talha gibi hicrî 36. yılda Cemel günü hata ettiğini anlayarak savaştan çekildiği esnada Amr bin Cürmüz isimli nasipsiz tarafından dönüş yolu üzerinde Sibaa (Canavarlar) Vadisi'nde haince şehit edilmiş ve o vadiye defnedilmiştir.[121] Zübeyr (Radıyallahu Anh) in kafası katiliyle beraber getirildiğinde Ali (Radıyallahu Anh) sözcüsüne: "İbni Safiyye (Zübeyr) nin katilini ateşle müjdele! Ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın: 'Her

[120] Müslim 2417/50

[121] İbni Sa'd (Tabakâtü'l-Kübra) 3/111-112

Nebi'nin bir havârîsi vardır. Benim havârîm de Zübeyr'dir.' buyurduğunu işittim." dedi.[122]

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

[122] Hâkim 3/367

7.

Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh)

Künyesi Ebu Muhammed'dir. Cahiliye zamanında ismi Abdu Amr idi. Annesinin adı ise Şifa'dır. Fil Vak'ası'ndan on sene sonra 581 yılında doğmuştur. Kendisi otuz yaşına geldiğinde Allah (Azze ve Celle), kulu Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) e nübüvvet ve risalet görevini verdi. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh), içinde Abdu Amr'ın da olduğu beş kişiye İslâm'ı takdim etti (diğer dört kişi Osman bin Affan, Talha, Zübeyr, Sa'd bin Ebi Vakkas'tır). Bu takdime istisnasız hepsi icabet ederek Müslüman oldular. Böylece Abdu Amr Müslüman olan ilk sekiz kişiden birisi olarak şereflendi. Müslüman olunca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) adını değiştirerek Abdurrahman koymuştur.[123] Ashâb-ı Kiram içinde cennetle müjdelenen on,[124] Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından kendisinden sonraki halifeyi tayin etmeleri için oluşturulan altı güzide sahâbîden

---

[123] Hâkim 3/306

[124] Tirmizî 3992, İbni Mace 133

birisidir.[125] İlk Müslümanların karşılaştıkları işkencelerle o da karşılaşmış, onlarla birlikte sabır ve sebat göstermiştir. İşkenceler dayanılmaz boyutlara ulaşınca da önce Habeşistan'a, oradan da Medine'ye hicret eden muhacirlerdendir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Bedir'den itibaren küfürle yapılan bütün savaşlara katılmış, önemli yararlılıklar göstermiş ve bunların nişânesi olarak da derin yaralar almıştı. Hafız İbni Hacer'in bildirdiğine göre özellikle Uhud'da yirmi bir yara almıştır. Hatta ayağına aldığı bir yara sebebiyle topal hâle geldiği anlatılmaktadır.

Bilindiği gibi hicretin yedinci ayında, mescit inşasının bitimi sırasında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Muhacirler ile Ensar (Medine'nin yerleşik halkın) dan kırk beşerden doksan kişi arasında Medine'deki evinde kardeşlik ahdi yaptı.[126] Böylece tarihin kaydettiği benzersiz dayanışma ve yardımlaşma müessesesi kurulmuş oldu. Bu ahit esnasında Abdurrahman'a, Sa'd bin er-Râbi (Radıyallahu

---

[125] Buhârî 3460, Müslim 567/78

[126] Buhârî 2121, Müslim 2529/204

Anh) kardeş yapıldı. Sa'd (Radıyallahu Anh) kardeşine hitaben: "Ben mal cihetiyle Ensar'ın en zenginiyim, malımı ikiye böleyim. İki tane de hanımım var. Bak, hangisi hoşuna giderse onu boşayayım, iddeti bitince onunla evlenirsin." dedi. Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) da Sa'd (Radıyallahu Anh) a: "Allah ehlini ve malını sana mübarek kılsın." diye karşılık vererek ticaret yapılan çarşılarını sordu. Ona Beni Kaynuka çarşısını gösterdiler. Artık her gün o çarşıya gider gelir, keş ve yağ alıp satardı. Böylece mehir verebilecek kadar para biriktirip Ensar'dan bir kadınla evlendi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunun üzerine bir koyun ile de olsa velîme yemeği yedirmesini emretti.[127]

Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) başarılı bir tacirdi. Malının çoğunu ticaret ile elde etmişti. Bu sayede sayılı zenginlerden olmasına rağmen malını Allah yolunda harcamaktan geri durmazdı. Bunun en bariz misali de şudur: Aişe validemizden rivayet olunduğuna göre Rasûlullah

---

[127] Buhârî 3549 (Velîme: Evlenen kişinin bu mutluluğunu Müslüman kardeşleriyle paylaşmak için verdiği düğün yemeğidir. Sünnet olan ise, zifaftan üç gün sonra verilmesidir.)

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (hanımlarına hitaben) şöyle buyurdu: "Sizin benden sonraki durumunuz beni cidden düşündürüyor. Size, ancak (çokça vermeye gücü yeten) tahammülü olanlar tahammül edeceklerdir." Sonra Aişe (Radıyallahu Anha) Abdurrahman bin Avf'ın oğlu Ebu Seleme'ye hitaben şöyle derdi: "Allah senin babana Cennet Selsebîli'nden içirsin! Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin hanımlarına kırk bin dinara (diğer bir rivayette dört yüz bine) satılan bir mal (bahçe) vasiyet etmişti."[128]

Bir seferde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) def'i hacet için arkaya kaldı. Öndeki gurup ileride mola vermişti. Rasûlullah'ın gelmesi gecikince Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) ın imamlığında sahâbîler namaza durdular. Henüz bir rek'at kılmışlardı ki Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanlarına geldi. Onun gelişini farkeden Abdurrahman (Radıyallahu Anh) öne geçmesi için gerilemeye başladı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) da ona yerinde kalması için işaret etti ve arkasında namaza iştirak etti.[129] Ömer (Radıyallahu Anh)

---

[128] Tirmizî 3995-3996

[129] Müslim 274/81

de sabah namazı esnasında Ebu Lû'lû isimli Mecûsî tarafından hançerlenince, Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) ı elinden tutup mihraba geçirdi ve o da cemaate hafif bir namaz kıldırdı.[130]

Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) ın yönetim, siyaset ve iktisattaki düşünceleri oldukça isabetliydi. Bu alanlardaki birçok problemi gayet yerinde ve doğru fikirler ortaya koyarak çözüme kavuştururdu: Ömer (Radıyallahu Anh) in halife tayini için tespit ettiği şûrâ heyeti, cenazenin defnini müteakip toplandı. Bu toplantıda Abdurrahman (Radıyallahu Anh) ihtilafı azaltacak ve seçimi kolaylaştıracak şu zekîce teklifi yaptı: "Üç kişi seçim reyini gönül hoşluğu ile diğer üç kişiye vererek seçimden çekilsin." Bu teklif üzerine Zübeyr Ali'ye, Talha Osman'a ve Sa'd bin Ebi Vakkas da Abdurrahman'a reylerini tahsis ederek seçimden çekildiler. Bundan sonra, gene Abdurrahman (Radıyallahu Anh) Ali ve Osman (Radıyallahu Anhuma) a bu üç kişiden birinin halife adaylığından ferâgat ederek halkla istişare neticesinde halifenin tayini yetkisini o kimseye vermeyi teklif etti. Ali ve Osman (Radıyallahu

[130] Buhârî 3461

Anhuma) bu teklife sukût edince: "Öyleyse seçim işiyle uğraşmayı bana veriyor musunuz? Allah üzerime şahittir ki, ben sizin efdalinizi seçmede adaletsizlik yapmayacağım." dedi. Onlar da bu teklifi kabul ettiler. Abdurrahman (Radıyallahu Anh) üç gün, üç gece uyku uyumaksızın bütün Müslüman tabakalarıyla istişare yaparak genel arzuyu anladı. Son yapılan hilafet toplantısında önce Ali (Radıyallahu Anh) yi, sonra da Osman (Radıyallahu Anh) ı layık oldukları şekilde övdü, onlara faziletlerini ikrar ederek seçilene, seçilmeyenin itaat edeceğine dair inancını belirtip her ikisinden de sağlam bir mîsak aldıktan sonra Osman (Radıyallahu Anh) a: "Ey Osman, elini kaldır!" dedi ve ona bey'at etti. Müteakiben Ali (Radıyallahu Anh) ve ardından da Medine ahalisi bey'at etti. Böylece bu önemli ve kritik mesele sorunsuz olarak gönül hoşluğu ile halloldu.[131]

65 hadis rivayet eden[132] Abdurrahman bin Avf (Radıyallahu Anh) hicretin 31. yılında 75 yaşında olduğu halde Medine'de vefat ederek daha yaşarken müjdelendiği ebedî saadet yurduna

---

[131] Buhârî 3465

[132] Cevâmîu's-Sîre s.260

kavuştu. Namazını Osman (Radıyallahu Anh) kıldırdı ve Cennetü'lBâki'ye defnedildi.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

o

8.

Sa’d bin Ebi Vakkas

(Radıyallahu Anh)

Ebu Vakkas lakaplı Malik bin Vehb’in oğludur. Nesebi Kilab bin Mürre’de Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birleşir. Sa’d’ın babası, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın annesi gibi Zühre oğullarındandır ve onunla amca çocuklarıdır. Dolayısıyla Sa’d (Radıyallahu Anh), Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin: “İşte bu benim dayımdır, kimin böyle bir dayısı varsa göstersin!”[133] dediği gibi dayısı sayılır. İslâmiyeti kabullenen yedinci kişi olup Müslüman olduğunda 17 yaşındaydı. Kendisi Aşere-i Mübeşşere’den[134] ve Ömer (Radıyallahu Anh) in halife tayini için seçtiği altı kişilik şûrâdandır.[135] Ömer (Radıyallahu Anh) bu şûrâ heyetine: “Eğer halifelik işi Sa’d’a verilirse isabet olur. Yok verilmezse halife olacak zât Sa’d’ dan

---

[133] Tirmizî 3998

[134] Tirmizî 3992, İbni Mace 133

[135] Buhârî 3460, Müslim 567/78

yardım istemekten geri durmasın.” demiştir.[136] Künyesi Ebu İshak olan Sa’d (Radıyallahu Anh) kendi ifadesiyle “Allah yolunda ok atmış olan mücahitlerin ilkidir.”[137] Bu şöyle olmuştur: Hicretin ilk yılında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından bir müfreze, Ebu Süfyan idaresinde Şam’ dan dönen bir ticaret kervanının üzerine gönderildi. Bu, Mekke müşrikleri ile Muhacir Müslümanların ilk karşılaşması idi. Bu ilk karşılaşmada da, ilk oku Sa’d bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) atmış ve tarihe geçmiştir.

Sa’d (Radıyallahu Anh) hicret etti, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Bedir’den itibaren bütün savaşlara katıldı. Özellikle Uhud’da büyük yararlılıklar gösterip Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ı attığı oklarla koruyan ve: “At, ey Sa’d! Anam babam sana feda olsun.”[138] övgüsüne mazhar olan Sa’d (Radıyallahu Anh) Irak’ın fatihi ve aynı zamanda Sa’ sânî Devleti’ni ortadan kaldıran meşhur Kâdisiye savaşının

---

[136] Buhârî 3464

[137] Buhârî 3510

[138] Buhârî 3509, Müslim 2411/41

muzaffer kumandanıdır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın muhafızlarından olan[139] Sa'd (Radıyallahu Anh), Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından Kûfe'ye emîr olarak atanmış, acemleri buradan çıkararak Kûfe'yi şehir haline getirmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından hakkında "Allah'ım! Sana dua ettiği vakit, Sa'd'ın duasını kabul buyur."[140] diye duada bulunulması sebebiyle duası kabul olunan birisiydi: Kûfe ehlinin bazısı Sa'd'ı halife Ömer (Radıyallahu Anh) e şikayet etmişlerdi. Ömer (Radıyallahu Anh) meseleyi tahkik için birkaç kişiyi Kûfe'ye gönderip ahaliden Sa'd (Radıyallahu Anh) ın hâlini sordurdu. Halkın hepsi onun için övgülerde bulundu. Usame bin Katade isimli birisi ise: "Sa'd ordunun başına geçip harp etmez, ganimeti eşit dağıtmaz ve hükmettiğinde adaletli hükmetmez." dedi. Bunun üzerine Sa'd (Radıyallahu Anh): "Ey Allah'ım! Bu kulun yalancı ise, ömrünü uzat, fakirliğini çoğalt ve fitnelere uğrat." diye aleyhine dua etti. Sonraları bu adamın kendisi: "Kocamış, fitnelere

---

[139] Müslim 2410/39

[140] Tirmizî 3997

uğramış birisiyim.” derdi. Ravi Abdulmelik onun hakkında şöyle dedi: “Sonraları onu ben de gördüm, yaşlılıktan kaşları gözlerinin üzerine sarkmış olduğu halde yollarda rast geldiği cariyelere sataşır, onları çimdiklerdi.”[141]

Sa’d bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) hakkında birçok ayet inmiştir:

1. Sa’d (Radıyallahu Anh) Müslüman olunca annesi, dininden dönmedikçe onunla konuşmayacağına, yemeyeceğine ve içmeyeceğine yemin etti. Bu hâlde üç gün geçince açlıktan bayıldı. Böyle olunca Umare isimli oğlu annesine su içirdi. Müteakiben annesi Sa’d’a beddua etmeye başladı. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle): (Biz insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Eğer onlar seni _hakkında bilgin olmayan_ bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin…)[142] mealindeki ayetleri inzal etti.[143]

---

[141] Buhârî 764

[142] Lokman 14-15

[143] Müslim 2412/43

2. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) büyük bir ganimet malı ele geçirmişti. Sa'd (Radıyallahu Anh) onların içinde bir kılıç görmüş ve onu kendisine hediye etmesi için Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan rica etmiş, buna kızan Nebi, kılıcı yerine götürmesini emretmişti. Sa'd (Radıyallahu Anh) kılıcı götürmüş, ancak kılıcın cazibesine dayanamamış ve tekrar geri getirerek aynı ricayı tekrarlamıştı. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) daha şiddetli bir tarzla kılıcı yerine götürmesini emretti. Müteakiben Allah (Azze ve Celle): (Sana savaş ganimetlerini sorarlar. De ki, ganimetler Allah'a ve Rasûlü'ne aittir…)[144] mealindeki ayeti inzal etti.[145]

3. Şarabın haram kılınmasından önce Sa'd (Radıyallahu Anh) ı Ensar ve Muhacirlerden bir cemaat içkili bir yemeğe davet etmişti. Yeme içme esnasında Ensar ve Muhacirler hakkında konuşuldu. Sa'd (Radıyallahu Anh) Muhacirlerin Ensar'dan hayırlı olduğunu söyleyince aralarından birisi onun burnunu yaraladı. Akabinde Sa'd,

---

[144] Enfâl 1

[145] Müslim 1748/33

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a gelip durumu anlatınca Allah (Azze ve Celle): (Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar, fal ve şans okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan uzak durun ki felaha eresiniz.)[146] mealindeki ayetini inzal etti.[147]

4. (Sabah akşam sırf O'nun cemalini dileyerek Rablerine dua edenleri kovma. Onların hesaplarından hiçbir şey sana ve senin hesabından hiçbir şey de onlara ait değildir. Onları kovarsan zalimlerden olursun.)[148] mealindeki ayet, Sa'd bin Ebi Vakkas ve İbni Mes' ud (Radıyallahu Anhuma) un da aralarında bulunduğu altı kişi hakkında nazil olmuştur.[149]

Ayrıca İslâm'da varisler dışında kalanlara vasiyet etme ve bunun ölçüsü Sa'd (Radıyallahu Anh) sebebiyle caiz ve malum kılınmıştır: Sa'd hastalandı. Bu hastalığında onun sadece bir kızı

---

[146] Mâide 90

[147] Müslim 2412/43

[148] En'âm 52

[149] Müslim 2413/45

vardı. Ziyaretine gelen Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan malının tamamını vasiyet etmek için müsaade istedi, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kabul etmedi, yarısını sadaka yapmak istedi, onu da kabul etmedi. Malının üçte birini teklif edince kabul etti ve: "Mirasçılarını zengin bırakman, onları insanlara avuç açar fakirler halinde bırakmandan hayırlıdır." buyurdu ve böylece malın üçte birine kadar vasiyet caiz oldu.[150]

Fitne dönemlerinde tarafsız kalarak inzivaya çekilen bu büyük sahâbî 271 hadis rivayet etmiş,[151] bunlardan 15'ini Buhârî ve Müslim ittifaken, 5'ini Buhârî ve 18'ini Müslim münferiden rivayet etmiştir. Kendisinden hadis rivayet edenlerin başında oğulları ile Aişe, Kays bin Ebi Hâzim, Said bin Müseyyeb, Alkame, Ebu Osman ve Mücahid gelir.

Ölüm döşeğinde: "Ey oğul, sana benden daha iyi öğüt vereni bulamazsın. Namaz kılmak istediğinde güzelce abdest al ve o son namazınmış da, başka namaz kılamayacakmışsın gibi namaz

---

[150] Buhârî 2584, Müslim 2412/43

[151] Cevâmîu's-Sîre s.258

kıl. Tamahkarlıktan kaçın, çünkü o peşin fakirliktir. Kanaatkar olmaya bak, çünkü o zenginliktir. İş ve sözlerinde dikkatli ol. Sonradan özür dilemek zorunda kalacağın her şeyden kaçın. Hayırlı olduğuna inandığın işi yap.”[152] şeklinde nasihat eden bu yüce sahâbî hicrî 55 senesinde 80 yaşını aşmış olduğu halde Medine dışında Akik mevkiinde vefat etmiş ve cenazesi buradan omuzlarda taşınarak Medine’ye getirilmiştir. Mü’minlerin Anneleri’nden hayatta olanların da katılımıyla cenaze namazı kılınarak Aşere-i Mübeşşere’nin ve Muhacirlerin sonuncusu olarak Cennetü’l-Bâki’ye defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

[152] Mu’cemu’l-Kebir 1/142

9.

Ebu Ubeyde bin el-Cerrah (Radıyallahu Anh)

Asıl adı Amir bin Abdullah bin Cerrah'tır. Kureyş kabilesinin Fihr oğullarındandır. Nesebi, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın nesebi ile Fihr'de birleşir. Annesi Ümeyye bintü'l-Haris'tir.[153]

Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) Ebu Bekir'in davetiyle aynı gün Müslüman olan beş kişiden birisi olarak ilk Müslümanlardandır. (Diğer dört kişi Osman bin Maz'un, Ubeyde bin Haris, Abdurrahman bin Avf ve Ebu Seleme bin Abdi Esed'dir.)[154] Önce Habeşistan'a, oradan da Medine'ye hicret edenlerdendir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'de onunla Sa'd bin Muaz (Radıyallahu Anh) ı kardeş ilan etmiştir.[155] Cennetle müjdelenenlerden olan Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) kahramanlığı ve komutanlığı ile tanındığı kadar Emîn'ül-Ümme

---

[153] Tabakât 3/297, İbnu'l-Esîr (Üsdü'l-Gâbe) 3/84

[154] Tabakât 3/298

[155] Cevâmîu's-Sîre s.112, el-İsâbe 4/111

(Ümmetin Emîni) lakabıyla da meşhur olmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun için: "Her ümmetin güvendiği emîn bir kimsesi vardır. Ey ümmet! Bizim emînimiz de hassaten Ebu Ubeydetü'bnü'l-Cerrah'tır." buyurmuştur.[156] Esasında ashâbın hepsi emanet ve adillikte yüksek mertebededir. Ancak bir vasıf her insanda aynı derecede bulunmaz. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, emînlik vasfının ashâbı içinde en fazla Ebu Ubeyde'de temayüz ettiğini böyle ifade etmiştir. Gene Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ümmetimin, ümmetime karşı en merhametlisi Ebu Bekir, Allah'ın emri hususunda en şiddetlisi Ömer, hayâ bakımından en doğrusu Osman bin Affan, haram ve helali en iyi bileni Muaz bin Cebel, ferâizi (miras paylarını) en iyi bilen Zeyd bin Sabit ve en iyi kıraat alimi Ubeyy bin Ka'b'dır. Her ümmetin bir emîni vardır, bu ümmetin emîni de Ebu Ubeyde'dir." buyurmuştur.[157]

Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) Bedir'den itibaren bütün gazalara katılmış büyük bir

---

[156] Buhârî 3524, Müslim 2419/53

[157] Tirmizî 4041

mücahittir. Taberânî'nin Abdullah bin Şevzeb'den rivayet ettiğine göre Bedir Gazâsı'nda müşriklerin safında çarpışan babasını öldürmüştür. İslâm tarihinde buna benzer olaylar çoktur. Mesela Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) oğlu ile, Mus'ab bin Umeyr (Radıyallahu Anh) kardeşiyle, Ömer (Radıyallahu Anh) dayısıyla çarpışmıştır. Allahu Teâlâ, Ebu Ubeyde'nin babasını öldürmesi üzerine: (Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir topluluğun babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa Allah'a ve Rasûlü'ne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. Onlar o kimselerdir ki, Allah kalplerine imanı yazmış ve onları kendinden bir ruh ile desteklemiştir. Onları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacak ve orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş ve onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Onlar Allah'ın tarafıdırlar ve iyi bilin ki kurtuluşa erecekler de Allah'ın tarafı olanların ta kendileridir.)[158] ayetini indirmiştir.[159] Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) Uhud Savaşı'nda

---

[158] Mücadele 22

[159] İbni Kesir (Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri) 14/7793

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yüzüne batan miğfer parçalarını dişleriyle çıkarırken iki ön dişi kırılmıştır.[160] Cabir (Radıyallahu Anh) in rivayet ettiğine göre, Ebu Ubeyde'nin kumandanlığında keşfe gönderilen üç yüz kişilik sahâbe birliğinin iki dağarcık hurması bulunmakta, bütün gün her bir kişi tek bir hurma ile idare etmekteydi. Bu hurmalar bitince Habat denilen dikenli ağacın yapraklarını ve yemişlerini yediler. Bu sebeple bu gazâya 'Habat Gazvesi' denir. Müteakiben Allah (Azze ve Celle) sahile Anber denilen bir balık attı da bu balığın eti ile on beş gün karınlarını doyurdular. Bu balığın kaburga kemiklerinin altından deveye binmiş uzun boylu bir süvari kemiğe dokunmadan geçmiştir.[161] Bu örnek olay, sahâbenin hangi zor şartlar ve yokluk altında cihada çıktığının bir numûnesidir. İbni Hacer, Musa bin Ukbe'den şöyle rivayet etmektedir: Amr bin As, Zâtü's-Selâsil bölgesinde takviye güç isteyince Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), içlerinde Ebu Bekir ve Ömer'in de bulunduğu bir

---

[160] Tabakât 3/298

[161] Buhârî 4055

birliği Ebu Ubeyde'nin komutasında Amr'a yardıma göndermiştir.

Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) hicretin 9. yılında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından 'Emîn'ül-Ümme' diye övülerek Necran Hıristiyanlarından cizye almaya ve Yemenlilere İslâm'ı ve sünneti öğretmeye memur edildi.[162] Mekke Fethi'nde, Tâif Muhasarası'nda, Veda Haccı'nda hep Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yanında bulunmuştur. Rasûlullah'ın vefatından sonra meydana gelen Benû Saide sakifesi olayında Ensar: "Bizden bir emîr, Muhacirlerden bir emîr olsun." dediğinde Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) in, yanında bulunan Ömer ile Ebu Ubeyde'nin ellerinden tutarak: "Bu ikisinden birine bey'at edin." dediği iki kişiden birisidir. Bilindiği gibi bu teklifi Ömer (Radıyallahu Anh) kabul etmeyerek Ebu Bekir'e bey'at etmiş ve Müslümanlar da onu takip etmişlerdi.[163]

Ebu Ubeydetü'bnü'l-Cerrah (Radıyallahu Anh), Ebu Bekir ve Ömer (Radıyallahu Anhuma)

---

[162] Müslim 2419/54, Buhârî 3524

[163] Buhârî 3429

in hilafetleri döneminde cihat hareketlerinde bulunmuş, Şam bölgesi fetihlerinde, Bizan, Taberiye, Ba'l-Bekke, Humus, Hama, Seyre, Lazkiye, Ha-lep, Antakya, Delul bölgelerinin fetihlerine çoğunlukla kumandan olarak, bazen de Halid bin Velid'in komutası altında katılmış ve aldığı yerlerde halka karşı uyguladığı adalet ve gösterdiği şefkat bölge sakini olan Hıristiyan Bizanslıları hayran bırakmıştır. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh), bu Şam bölgesi için dört ayrı birlik hazırlayıp göndermiş ve onlardan birinin başına Ebu Ubeyde'yi tayin etmiştir. Daha sonra Ömer (Radıyallahu Anh) in onu Şam bölgesindeki bu dört ordunun başına emîr tayin etmesiyle 'Emîr'ulUmera' (Emîrler Emîri) olarak adlandırılan ilk kişi olmuştur.

Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) Şam emîri iken hicrî 17. yılın sonunda Suriye, Mısır ve Irak'ı 'Amvas Tâunu' diye tarihe geçen vebâ salgını istila etmiş, birçok sahâbî bu salgında vefat etmişti. Ömer (Radıyallahu Anh) Ebu Ubeyde'ye Şam'dan ayrılması için ısrar etmiş, ancak o Mü'minlerin Emîri'ne yazdığı cevapta: "Ben Müslümanların ordularından bir ordunun içindeyim ve onların başına gelen musibetten kendi nefsime rağbet edecek değilim." demiş,

Şam' da kalmaya ısrar etmişti.[164] Nitekim malum tâun ona da bulaşmıştı.

Bu ümmetin emîni olan Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) zühd ve takvâ sahibi, cesur bir savaşçı, adaletle hükmeden bir emîr ve itaatkar bir sahâbîdir. Diğer birçok sahâbî gibi o da fetihler sonunda ele geçirilen mal ve mülke rağbet etmeyerek sâde bir hayat sürdü. Ömer (Radıyallahu Anh), Şam' da Emîrler Emîri'yken onun odasına girmiş, odada bir keçe, bir su kırbası ve birkaç kırıntı yiyecekten başka bir şey olmadığını görünce ağlamış ve: "Dünya herkesi değiştirdi, yalnız seni değiştiremedi." demiştir.

Aşere-i Mübeşşere'den olan Ebu Ubeydetü'bnül-Cerrah (Radıyallahu Anh) sadece 14 hadis rivayet etmiş,[165] bunlardan birisini Müslim Sahihi'ne almıştır. Sürekli Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile bulunduğu ve ondan sonra da hayat sürdüğü halde bu kadar az hadis rivayet etmesi, hadis rivayetinin büyük bir sorumluluk olduğunun bilincinde oluşundan kaynaklanmaktadır. Kendisi gibi mukillîn (az

---

[164] Hâkim 3/263

[165] Cevâmîu's-Sîre s.263

rivayet eden) ashâbın birçok büyüğü, daha ziyade sünneti yaşayarak canlı bir numûne olmaya önem vermişler, sünneti anlatma sorumluluğunu ise daha ehil arkadaşlarına bırakmışlardır.

Vebâya yakalanan Ebu Ubeyde (Radıyallahu Anh) vefatına yakın, maiyyetine şöyle vasiyet etmiştir: "Size bir vasiyetim var, kabul ederseniz hayra erersiniz: Namazınızı kılın, orucunuzu tutun, zekatınızı verin, haccı ifa edin, birbirinizi gözetin, emîrlerinize itaat edin ve onları aldatmayın. Dünya sizi aldatmasın. Bir insan bin sene de yaşasa akıbeti şudur ki; Allah (Azze ve Celle) insanların alnına ölümü yazmıştır. İnsanların en akıllısı Allah (Azze ve Celle) a en çok itaat eden, ahiret için en çok çalışandır."

Emîrler Emîri Ebu Ubeydetü'bnül-Cerrah (Radıyallahu Anh), bu Amvas tâunu sebebiyle hicrî 18. yılda 58 yaşında olduğu halde Şam bölgesinde vefat etmiş ve daha yaşarken müjdelendiği muttakîlerin ebedî saadetgâhına kavuşmuştur.

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

o

10.

Said bin Zeyd

(Radıyallahu Anh)

Babası Zeyd bin Amr olup nesebi, Ka'b'da Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın nesebi ile birleşmektedir. Künyesi Ebu'l-Aver'dir.[166] Annesi Fatıma binti Ba'ce'dir. Babası Zeyd, putlara tapınmayı anlamsız bularak hanif dine ulaşabilmek için birkaç arkadaşı ile beraber semavî dinleri araştırmış, ancak onlarla gönlü mutmain olmamıştı. Bir papaz ona şirk ve hurafelerden uzak İbrahim (Aleyhi's-Selam) dinini tavsiye etti. Zeyd, bu öğrendiklerini uygular ve Kâ'be'ye yönelerek ibadet eder, Mekke'de İbrahim'in dini üzere olan tek kimse olduğunu iftiharla söyler ve müşriklerin putlarına kurban kesmelerini ayıplardı.[167] Zeyd, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a risalet görevi verilmeden evvel vefat etmişti. Babasının kendisine telkin ettiği hanif dinin bilinciyle yetişen Said (Radıyallahu Anh) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yaydığı dinin hak

---

[166] Üsdü'l-Gâbe 2/387

[167] Buhârî 3583

olduğunu gördü ve yirmi yaşına ulaşmadan ilk Müslümanlardan olarak tarihe geçti. Kendisi Ömer (Radıyallahu Anh) in amcasının oğlu ve kız kardeşi Fatıma'nın da kocasıdır. O ve hanımı, Ömer (Radıyallahu Anh) den evvel Müslüman olmuş[168] ve Ömer (Radıyallahu Anh) in de Müslüman olmasına vesile olmuşlardı. Ömer (Radıyallahu Anh) de Said'in kız kardeşi Atike ile evliydi.[169] Said ile hanımı, Müslüman olduklarından dolayı işkence görenlerdendir.[170]

Aşere-i Mübeşşere'den olan[171] Said bin Zeyd (Radıyallahu Anh) Medine'ye hicret edenlerdendir. Bedir Savaşı esnasında Talha (Radıyallahu Anh) ile Ebu Süfyan komutasındaki ticaret kervanını gözetlemekle görevli olduğu için bu savaşa katılamamış, ancak Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından savaşa

---

[168] Buhârî 3614

[169] Üsdü'l-Gâbe 2/387

[170] Buhârî 3614

[171] Tirmizî 3992, İbni Mace 133

katılmış gibi ganimetten hisselendirilmiştir.[172] Uhud'dan itibaren Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın bütün savaşlarına, Rasûlullah'ın vefatından sonra da Yermuk Savaşı'na ve Şam'ın fethine katılmıştır.[173] Osman (Radıyallahu Anh) ın şehit edilmesiyle başlayan fitne olaylarına şahit olmuş, ümmetin içine sürüklendiği bu fitne belasından ve bazı kendini bilmezlerin ashâbın ileri gelenlerine dil uzatmalarından rahatsız olmuş ve ızdırap duymuştur: Bir gün Kûfe mescidine giden Said (Radıyallahu Anh) orada Muaviye' nin Kûfe valisi Mugîre bin Şu'be'yi, etrafında bir takım insanlarla otururken gördü. O esnada bir adam birilerini kastederek sövüp saydı. Said (Radıyallahu Anh) Mugîre'ye: "Bu adam kime küfrediyor?" diye sordu. "Ali bin Ebi Talib'e!" cevabını alınca son derece üzgün ve kızgın bir halde: "Mugîre! Mugîre! Senin yanında Rasûlullah'ın ashâbına sövülüyor ve sen susuyor, birşey yapmıyorsun. Ben şimdiye kadar Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan asla yalan rivayette bulunmadım. Şahitlik ederim ki,

---

[172] Tabakât 3/382-383

[173] Üsdü'l-Gâbe 2/388

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın şöyle buyurduğunu kulağımla duydum ve kalbimle de ezberledim." dedi ve Ali (Radıyallahu Anh) nin de içlerinde bulunduğu cennet ile müjdelenenleri saydı. Sonra da etrafındaki insanlara bakarak: "Ashâbdan birinin Rasûlullah ile bir arada bulunarak yüzünün tozlanması, sizin herhangi birinizin Nuh (Aleyhi's-Selam) kadar yaşasa bile bu müddet zarfında yaptığı amellerinden daha hayırlıdır." diyerek sahâbenin seçkin konumunu vurguladı.[174]

İmam Müslim Sahihi'nde Said bin Zeyd (Radıyallahu Anh) hakkında şöyle bir hadis rivayet etmektedir: Erva binti Uveys isimli bir kadın, Said bin Zeyd aleyhine 'kendisine ait arazisinden bir kısmını aldı' diye iddia etti ve Muaviye' nin Medine emîri olan Mervan bin Hakem'e şikayet etti. Hakkındaki bu şikayet üzerine Said (Radıyallahu Anh): "Ben, Rasûlullah'tan işittiğim şeyden sonra o kadının arazisinden bir parçasını nasıl alır mışım? Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): 'Her kim başkasına ait araziden zulümle bir karış yer alırsa, o arazi parçası yedi katı ile bu zalimin boy-

[174] Ebu Dâvud 4650, Ahmed 1/187

nuna halka yapılır.' buyurdu." dedi ve: "Ey Allah'ım! Eğer bu kadın yalan söylüyorsa onun gözünü kör et ve kabrini evinin içinde kıl!" diye beddua etti. Ravi dedi ki: Ben o kadını duvarları yoklaya yoklaya yürüyen bir kadın olarak gördüm. Kendisi: "Bana Said bin Zeyd'in bedduası isabet etti." der dururdu. Evinin içinde yürüdüğü bir sırada evde bulunan bir kuyunun içini düşerek ölmüş ve o kuyu kendi kabri olmuştu.[175]

Ebu Ubeydetü'bnül-Cerrah (Radıyallahu Anh) tarafından Şam valiliğine atanan ve bu itibarla İslâm ümmetinden Şam valiliği görevinde bulunan ilk kişi olan Said bin Zeyd (Radıyallahu Anh) 48 hadis rivayet etmiş,[176] bunlardan ikisini Buhârî ve Müslim ittifaken, birini de Buhârî münferiden rivayet etmiştir.

Said bin Zeyd (Radıyallahu Anh) ömrünün son bölümünü Medine'nin dışında bulunan Akik vadisindeki çiftliğinde geçirdi ve burada hicrî 50. veya 51. yılda yetmiş yaşını aşmış olduğu halde vefat etti. Cenazesi buradan Medine'ye taşındı ve

---

[175] Müslim 1610/138-139

[176] Cevâmîu's-Sîre s.260

Sa’d bin Ebi Vakkas (Radıyallahu Anh) tarafından yıkandı. Medine’de defnedilen Said bin Zeyd’in cenaze namazını İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) kıldırdı.[177]

Allah ondan razı olsun ve bizi kendisine komşu kılsın.

Daha yaşarken ebedî hayattaki mes’ud hayat ile müjdelenen Aşere-i Mübeşşere’nin her bir ferdine selam olsun...

Allah hepsinden razı olsun...

o

[177] Tabakât 3/384

RASÛLULLAH'IN HANIMLARI

Bu konu Nebevî sîretin önemli bir parçasıdır. Hanımlarından söz etmek, bir bakıma Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan söz etmektir. Onun hanımları, Müslüman hanımlar için birer numûnedir. Bu açıdan bakıldığında o güzîde hanımların hayatları ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile olan birliktelikleri ayrı bir önem kazanır.

Bilindiği gibi aile, bir toplum içinde en önemli kurumu oluşturmaktadır. Bu açıdan Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın aile hayatı, Müslümanların örnek almaları gereken ve şeriatın aile hayatına taalluk eden kısmına ışık tutacak en önemli hususlardan biridir. Allahu Teâlâ'nın Ahzâb sûresinde buyurduğu üzere Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bizim için en güzel örnek teşkil eden bir numûnedir.[1] Elbetteki aile hayatında da onun ve temiz eşlerinin yaşantısı bize ışık tutacak ve karşımıza çıkan ailevî

---

[1] Ahzâb 21

meseleleri çözmemizde örnek olacaktır. İşte bu yüzden olsa gerek ki, Allahu Teâlâ Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eşlerini 'Mü'minlerin Anneleri' diye vasfetmiştir.[2]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın evlilikleri ve eşleri hakkında Mübarekfûrî şöyle demektedir: "Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye çeşitli amaçlar sebebiyle dörtten fazla evlenmesinin helal kılınması ümmetinden bir ayrıcalığı olduğu içindir. Allah Rasûlü'nün nikahladığı kadınların sayısı on üçtür. Bu hanımların ikisi onun vefatından önce, dokuzu da kendisinden sonra vefat etmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki hanımı ile de zifafa girmemiştir. Kendisinden önce vefat eden iki hanımı Hatice ve Zeynep binti Huzeyme'dir."

Rasûlullah'ın hanımları nikahlanma sırasıyla şunlardır:

1. Hatice binti Huveylid
2. Sevde binti Zem'a
3. Aişe binti Ebi Bekir
4. Hafsa binti Ömer bin el-Hattab
5. Zeynep binti Huzeyme
6. Ümmü Seleme Hind binti Ebi Ümeyye

---

[2] Ahzâb 6

7. Zeynep binti Cahş
8. Cüveyriye binti Haris
9. Ümmü Habibe Ramle binti Ebi Süfyan
10. Safiyye binti Huyey
11. Meymûne binti Haris

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın evlenip gerdeğe girdiği bu on bir hanımın derecesi hakkında çok şey söylenmiştir. Şeyhülislâm (Rahmetullahi Aleyh) ise bu konuda Buhârî şerhinde şöyle demektedir: "Benim şu anda tercih ettiğim, üstünlüğün çeşitli durumlara ve hâllere göre değer kazandığıdır. Aişe (Radıyallahu Anha) ilim itibariyle üstündür, Hatice (Radıyallahu Anha) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a görevlerinde yardım etmesi itibarıyla üstündür. 'Üstünlük, durumlara ve güzel huyların çokluğuna göredir.' demek yerinde olur."

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu eşlerinin her birine bir gün tahsis edip nöbetleşe onları dolaşır, eşleri de nöbeti olanın evinde toplanırdı.[3]

Şimdi sırasıyla onları tanıyalım:

o

[3] Müslim 1462/46

Hatice binti Huveylid (Radıyallahu Anha)

Nesebi Huveylid bin Esed bin Abdiluzza bin Kusayy' dır. Hatice validemizin nesebi, Nebimizin nesebi ile Kusayy'da birleşir. Buna göre kadınlarının nesepçe kendisine en yakın olanı Hatice'dir. Cahiliye döneminde Tâhire (temiz) diye çağrılırdı. Annesi Fatıma binti Zâide'dir. Kendisi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile evlenmeden önce dul bir kadın idi. İlk evliliğinde kocası vefat etmiş, müteakiben ikinci bir evlilik yapmış ve o evlilikten bir çocuğu olunca ikinci eşi de vefat etmiştir. Ahlâkı, güzelliği, zenginliği ve nesebinin şerefli oluşu sebebiyle Kureyş'in birçok ileri geleni kendisine evlenme teklifinde bulunmuş, ancak o tüm bunları reddetmişti.

Hatice (Radıyallahu Anha) Kureyş'in en soylu ve zengin kadınlarından birisiydi. Bir ticaret kervanı vardı. Malını tüccarlara verir ve belli bir ücret karşılığı ticaretini onlara yaptırırdı. Muhammed'in doğruluğunu işitince, ona kendisi için ticaret yapmasını teklif etti. Başkasına vereceğinden daha iyi bir ücretle onu kendi hizmetçisi Meyser ile Şam'a gönderdi. Bu ticaret çok kârlı ve bereketli oldu. Hatice (Radıyallahu Anha) onun güvenilirliğine ve bereketine bizzat şahit oldu. Meyser'den de sefer esnasındaki güzel

hâl ve hareketlerini ve iki meleğin Nebi'yi sıcaktan koruyup gölgelendirmesi gibi bazı harikulâdeliklerini işitti. Hatice (Radıyallahu Anha) bir arkadaşı vasıtasıyla Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye evlenme teklifinde bulunmuş, o (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) da bu teklifi kabul etmişti. Bu esnada Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) 25, Hatice (Radıyallahu Anha) ise kuvvetli görüşe göre 40 yaşında idi. Böylece kendisi Rasûlullah'ın ilk hanımı olma şerefini elde etmiştir. Bu evlilik Hatice (Radıyallahu Anha) nin vefatına kadar yani 24 sene sürdü. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), o vefat edinceye kadar başka bir kadınla evlenmedi.[4] Kıbtî Mâriye'den olan İbrahim dışında, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın tüm çocukları Hatice (Radıyallahu Anha) validemizdendir. Bu çocuklar Kasım, Zeynep, Rukayye, Ümmü Külsüm, Fatıma ve Abdullah'tır. Erkek çocuklar daha küçükken vefat etmiş, kızların tamamı ise nübüvvete yetişmiş, Müslüman olmuş ve hicret etmişlerdir. Fatıma (Radıyallahu Anha) dışında hepsi Rasûlullah'tan önce vefat etmiş, Fatıma ise babasından 6 ay sonra vefat etmiştir.

---

[4] Müslim 2436/77

Hatice (Radıyallahu Anha) eşi Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile nübüvvetten önce 15 yıl kadar mutlu bir hayat arkadaşlığı yapmış, üzerlerine sekinet inmiş ve örnek bir aile hayatı yaşamışlardı. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye gönderilen nübüvvet alâmetlerine şahit olmuş, zor ve sıkıntılı o ilk dönemlerde eşinin teselli kaynağı olmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a Hira mağrasında Cebrail (Aleyhi's-Selam) gelmiş, ona okumasını emretmişti. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ben okuma bilmem." deyince melek onu kuvvetlice sıkarak tekrar okumasını emretmiş ve aynı hâdise üç kere tekrar etmişti. Üçüncüden sonra melek ﴿ اِقْرَأْ ﴾ diye başlayan ilk beş ayeti[5] okudu. Müteakiben korkuyla yanına gelip olanları anlatan Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yi teskin eden Hatice (Radıyallahu Anha): "Allah'a yemin ederim ki, Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabanı gözetirsin, işini görmekten aciz olanların yükünü yüklenirsin, fakire verir ve ona kimsenin kazandıramayacağını kazandırırsın, misafirini ağırlar ve hak yolunda zuhûr eden hâdiselerde (halka) yardım edersin."

---

[5] Alâk 1-5

dedi ve onu alıp amcası oğlu Varaka bin Nefvel'e götürdü. Bu zat, cahiliye döneminde Hıristiyan olmuş, İbranice bilen ve İncil'e vâkıf bir kimseydi. Hatice (Radıyallahu Anha) durumu ona izah edip, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) da başından geçenleri anlatınca, Varaka o gelenin Musa (Aleyhi's-Selam) ya gönderilen melek olduğunu, bir davete başlayacağını ve kavminin onu beldelerinden çıkaracağını haber vermiş ve kendisinin o davet günlerine ulaşması halinde Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye yardım edeceğini bildirmiş ancak bundan kısa bir süre sonra vefat etmiştir.[6]

Bu arada bir süre vahiy kesilmiş, bir müddet sonra da Müddessir sûresinin ilk ayetleri olan (Ey örtüye bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terket. Yaptığın iyiliği çok gösterip başa kakma. Ve Rabbin için sabret!) ile risalet görevi başlamış oluyordu. Nübüvvet ise, ilk inen vahiy) ٱقۡرَأۡ (ile başlamıştı. Risaletin başlamasıyla Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kavmini Allah'a daveti başladı. Bu davet başladığında Allah'ın kendilerine saadet verdiği ve hayırda öne geçmeyi

[6] Buhârî 146, Müslim 160 / 252

nasip ettiği bir gurup ilk iman edenlerden olma şerefine nail oldu. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a ilk iman eden kişi sevgili eşi Hatice (Radıyallahu Anha) olmuştur. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yi yakından tanıyor ve nübüvvet alâmetlerine bizzat şahit oluyordu. Varaka'nın sözlerinden sonra, onun bu ümmete gönderilmiş elçi olduğunda hiç şüphesi kalmamıştı. Bilindiği gibi ilk iman edenlerin diğerleri Ebu Bekir, Ali ve Zeyd bin Harise (Radıyallahu Anhum) dir. Davet neticesinde Mekke'li müşrikler Allah Rasûlü'nü yalanlıyor ve inananlara da zulmediyorlardı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hâdiselere üzülüyor, Hatice (Radıyallahu Anha) ise daima ona destek veriyordu. Allahu Teâlâ bu fedakarlıkları neticesinde Cebrail (Aleyhi's-Selam) vasıtasıyla Hatice (Radıyallahu Anha) ye selam göndermiş ve kendisini cennette inciden yapılmış, içinde gürültü patırtı ve çalışıp çabalama olmayan bir sarayla müjdelemiştir.[7]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun hakkında: "(Zamanındaki) dünya kadınlarının hayırlısı İmran kızı Meryem'dir. Bu ümmet

[7] Buhârî 3578, Müslim 2432/71

kadınlarının hayırlısı da Huveylid kızı Hatice'dir."[8] buyurmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın en sevdiği eşi olan Aişe (Radıyallahu Anha) validemiz Hatice (Radıyallahu Anha) hakkında şöyle demektedir: "Ben Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin hanımlarından hiç birisi hakkında Hatice'ye karşı kıskançlığım derecesinde kıskanç olmadım. Halbuki ben onu (kumam) olarak görmemiştim. [O, Nebi'nin benimle evlenmesinden 3 yıl önce vefat etmişti. Ona olan kıskaçlığımın sebebi şunlardı: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onun adını sık sık anardı ve andolsun ki, Aziz ve Celil olan Rabbi, Nebisi'ne, Hatice'yi cennette inciden yapılmış bir evle müjdelemesini emretmişti. Ve şu da muhakkak ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bazen bir koyun keserdi de onun etlerini parçalar ve Hatice'nin sâdık kadın dostlarına gönderirdi.] Bazı kereler ben sabırsızlanarak Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a hitaben: 'Sanki yeryüzünde hiç kadın yok da sadece Hatice var!' der, onu ta'riz ederdim. Rasûlullah da: 'Hatice şöyle idi, Hatice böyle idi (diye iyiliklerini sayar ve) ondan benim

[8] Buhârî 3575, Müslim 2430/69

çocuklarım var.’ buyururdu.”[9]

Hatice (Radıyallahu Anha) sıkıntılar sebebiyle oldukça yıpranmıştı. Özellikle, Kureyşlilerin Hâşim ve Muttalip oğullarının mü’min olsun kafir olsun bütün fertlerine (Ebu Leheb ve oğulları hariç) boykot uygulamaları ve onları ablukaya almaları validemizi iyice çökertmişti. Bu boykot şu şekilde idi: Onlarla kız alıp verilmeyecek, alışveriş yapılmayacak, oturulup kalkılmayacak, evlerine gidilmeyecek, konuşulmayacak ve Rasûlullah, öldürülmek üzere kendilerine teslim edilmedikçe barış yapılmayacak ve onlara merhamet edilmeyecekti. Anlaştıkları bu hususları içeren bir metin hazırlayıp bu şartlara uymaya dair birbirlerine söz verdiler. Daha sonra da yazdıkları bu metni, daha bağlayıcı olması için Kâ’be’nin duvarına astılar. Kureyşliler, tüccarları da onlara bir şey satmaktan men ediyorlardı. Bu boykot üç sene sürdü.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın: “İnsanlar beni inkar ettiğinde o bana iman etti, insanlar beni yalanladığında o tasdik etti, insanlar beni engellediğinde o beni malına ortak etti. Allah başkasının değil, sadece onun çocuğuyla beni

[9] Buhârî 3576, Müslim 2435/74

rızıklandırmıştır.”[10] dediği Hatice validemiz, adı geçen boykotun kaldırılmasından 6 ay sonra, hicretten 3 sene evvel ve Ebu Talib’in vefatından 3 gün sonra, nübüvvetin 10. yılı Ramazan ayında 65 yaşında ölmüş ve Hacûn’a defnedilmiştir. Elde ettiği onca hayrın yanı sıra Allah (Azze ve Celle), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın temiz soyunun, Hatice validemizin kızı Fatıma (Radıyallahu Anha) nın çocuklarıyla devam etmesini bir nimet olarak ona bahşetmiştir. Yani Havva validemiz insanlığın annesi olduğu gibi, Hatice validemiz de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın neslinin annesidir.

Allah ondan ve temiz neslinden razı olsun.

º

[10] Ahmed 6/118, İbni Abdilberr (el-İstîâb) 4/1824

2. Sevde binti Zem'a (Radıyallahu Anha)

Mü'minlerin Annesi Sevde (Radıyallahu Anha) Kureyşli ve Âmiriyelidir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın, Hatice'nin vefatından bir ay sonra Şevval ayında nikahladığı ilk hanımıdır ve Sevde (Radıyallahu Anha), Allah Rasûlü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte, Aişe (Radıyallahu Anha) ile zifafa girinceye kadar üç yıl veya biraz daha fazla bir süre tek kadın olarak yaşamıştır.

Kendisi yüce soylu ve iri yapılı bir hanımefendi idi. İlk kez Süheyl bin Amr'ın kardeşi Sekran (Radıyallahu Anh) ile evlenmişti. Her ikisi de ilk Müslüman olanlardandı. Mekkeli müşriklerin zulümleri dayanılmaz hale gelince Habeşistan'a hicret ettiler. Orada Sekran (Radıyallahu Anh) ın hastalanması üzerine Mekke'ye geri döndüler. Bu hastalık neticesinde kocasının vefatıyla dul kalan Sevde (Radıyallahu Anha) ile Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) evlendi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu dönemde kendisinin nübüvvet görevini ilk anlayıp doğrulayan, kalbine huzur ve sükûnet vermekten kaçınmayan, yaşadığı sürece onu zevce sevgisi ve anne şefkatiyle kuşatan çok sevdiği eşi Hatice (Radıyallahu Anha) nin vefatı sebebiyle sıkıntıdaydı. Yaşları küçük olması

sebebiyle çocuklarına hem analık hem babalık yapmak durumundaydı. Ayrıca kendisini sürekli himaye eden amcası Ebu Talib'in vefatı da bu dönemde meydana gelmiş ve bu sebeple müşrikler zulümlerini arttırmışlardı. Bu ve benzeri sebeplerle ortaya çıkan durumda Sevde (Radıyallahu Anha) ye düşen görev önemli olduğu kadar ağırdı da. Çünkü o da, bir kadın için oldukça sıkıntılı bazı aşamalardan geçmiş ve yıpranmıştı. Şöyle ki; memleketini terk ederek halkını, dilini, dinini, örf ve âdetlerini bilmedikleri bir beldeye hicret etmek zorunda kalmış, bir süre sonra orada kurdukları düzeni terk ederek Mekke'ye zorunlu dönüş yapmış ve kısa süre sonra da hayatının önemli bir parçasını teşkil eden eşini kaybetmiş ve dul kalmıştı. Bu dönemde kendisine gelen evlenme teklifi, her iki taraf için de sıkıntılarını azaltmak ve ihtiyaçlarını gidermek için bir fırsat olmuştu. Vel-hasıl öyle de oldu, birbirlerine destek oldular, acılarını unuttular.

Sevde (Radıyallahu Anha) hiçbir zaman Hatice validemizin yerini tutma iddiasında değildi. O, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin evine gönlü alınmak ve aynı zamanda amcaoğlu olan kocası Sekran (Radıyallahu Anh) ın ölümü dolayısıyla taziye edilmek için girmişti. Ama bu ona dokunmadı. Sevgili eşinin onu bu mevkiye

yükseltmesi, dul ve yaşlı bir kadın iken ‘Mü’minlerin Annesi’ yapması yeter de artardı bile. Rasûlullah’ın evinde bir yerinin olmasına, onun kızlarına analık yapıp eşinin zaten ağır olan yükünü birazcık olsun hafifletebilmesine dünden razıydı.

Sevde (Radıyallahu Anha) çok ibadet eden, zâhide ve takvâlı bir kadındı. Aişe (Radıyallahu Anha) onun hakkında şöyle demiştir: “Sevde binti Zem’a kadar bedenine sahip olmak istediğim başka bir kadın yoktur. Ancak kendisinde hiddet bulunan bir kadındı.”[11]

Sevde binti Zem’a (Radıyallahu Anha) yaşlandığında Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin, diğer eşlerine gösterdiği ilgi ve sevgiyi ona gösterememe korkusu sebebiyle kendisini boşamak istediğini anlayınca kendi nöbetini Aişe (Radıyallahu Anha) ye tahsis etmiş ve: “Ya Rasûlallah! Ben senden hakkım olan nöbet günümü Aişe’ye hibe ettim (beni boşama ve nikahında tut. Vallahi benim bir kocaya ihtiyacım ve hırsım yok. Ancak kıyamet gününde Allah’ın beni senin hanımın olarak diriltmesini istiyorum.)” demişti. Bunun üzerine: (Eğer bir

[11] Müslim 1463/47

kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse aralarında sulh yapmalarında onlara günah yoktur. Sulh daha hayırlıdır.)[12] mealindeki ayet indirildi.[13]

Sevde (Radıyallahu Anha), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber Veda Haccı'nda bulundu. Kendisi iri yapılı, ağır hareket eden bir kadın olduğu için bayram günü sabahı insanların izdihamından önce kendisinin Müzdelife'den Mina'ya gitmesi için izin istedi ve Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de ona izin verdi. Böylece bu durum zayıf kimselerin Mina'ya erken dönmelerine ruhsat oldu.[14] Sevde (Radıyallahu Anha) bu haccından sonra da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın: "Artık bu, hasırların ortaya çıkışının sonudur." [15] sözünü, ihtiyaç

---

[12] Nisâ 128

[13] Tirmizî 3230, Müslim 1463/47, el-İsâbe 8/117

[14] Buhârî 1600, Müslim 1290/293

[15] Ebu Dâvud 1722, Münzirî (et-Terğib ve't-Terhib) 3/49

olmadıkça evinden dışarı çıkmaması gerektiği şeklinde değerlendirdi ve ortağı Zeynep binti Cahş (Radıyallahu Anha) ile birlikte hareket ederek bir daha haccetmedi.

Sevde (Radıyallahu Anha) 5 hadis rivayet etmiştir.[16] Kendisinden de İbni Abbas ve Yahya bin Abdullah el-Ensarî hadis rivayet etmiştir. İbnu'l-Cevzî'nin bildirdiğine göre hicrî 54 senesinde, İbni Ebi Hayseme'ye göre de Ömer (Radıyallahu Anh) in hilafetinin son dönemlerinde vefat etmiştir.

Sevgili annelerimizden Sevde binti Zem'a (Radıyallahu Anha) Allah'a olan samimi kulluğunun ve İslâm'a olan bağlılığının karşılığını, ömrünün yaşlı günlerinde, dünyada iken Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın nikahı altına girerek ve 'Mü'minlerin Annesi' sıfatını alarak mükafatlandırılan şerefli bir İslâm kadınıdır.

Allah ona rahmet etsin ve onu ahiret hayatında da mükafatlandırsın.

o

[16] Cevâmîu's-Sîre s.269

3.

Aişe binti Ebi Bekir es-Sıddîk (Radıyallahu Anha)

Annesi Ümmü Rûman binti Amir'dir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın temiz eşlerinden birisidir. Hicretten 3 sene kadar önce 6 yaşında iken Rasûlü Ekrem'le nikahlandı. Mekke'li müşrikler, bugünkülerin hilafına böyle bir evliliğe karşı çıkmamış ve hiçbir laf etmemişlerdir. Çünkü bu onların geleneklerine uygundu. Bu tip evlilikler halen Afrika'nın birçok yerinde olduğu gibi Doğu Asya'da, hatta İspanya ve Portekiz gibi Avrupa ülkelerinde normal karşılanmaktadır. Hicretten hemen sonra da kendisi 9 yaşında iken bulûğa erince zifaf gerçekleşti. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile 10 yıl beraber yaşadı.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Aişe validemizi çok severdi: Amr bin As kendisine: "Ya Rasûlallah! İnsanların hangisi sana daha sevgilidir?" diye sorunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Aişe'dir."demişti.[17] Bir başka hadiste İmran kızı Meryem ve Firavun'un hanımı Asiye'nin kemala erdiğini haber verdikten

---

[17] Tirmizî 4134

sonra Aişe'nin faziletine de değinmiş ve: "Kadınlara karşı Aişe'nin fazileti, tirit[18] yemeğinin diğer yemeklere karşı fazileti (üstünlüğü) gibidir." buyurmuştur.[19] Sahâbîler, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye takdim edecekleri hediyeleri Aişe validemize olan muhabbetini bildikleri için onun nöbeti gününde getirmeyi tercih ederlerdi ki bununla Rasûlullah'ın memnuniyetini talep ediyorlardı.[20] Bu durumdan şikayetlenen diğer valide lerimiz önce Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kızı Fatıma (Radıyallahu Anha) yı babasına, kendileri hakkında şefaatçi olarak gönderdiler. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ey kızcağızım! Benim sevdiğimi sen sevmez misin? Öyle ise Aişe'yi sev!" diye mukabelede bulunmuş ve Fatıma bu işten vazgeçmişti. Mütakiben Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) bu durumu Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a söylemiş, ilk iki

---

[18] Tirit: Bir çeşit et yemeği.

[19] Buhârî 3538

[20] Müslim 2441/82

seferde bundan yüz çevirip susan Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) üçüncüsünde: “Ya Ümme Seleme! Aişe hakkında beni üzme! Gerçek şu ki Aişe’den başka sizden hiç kimsenin yanında olduğum halde bana vahiy inmedi.” demiştir.[21] Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatı ile neticelenen hastalığının ilk 5 gününde mu’tadı üzere hanımlarının nöbetlerine riayet etmiş, hastalığı şiddetlenince Aişe’nin yanında kalmak istediğine işaret ederek Aişe’nin nöbetinin gecikmesinden dolayı: “Bugün kimin nöbetindeyim? Yarın kimin nöbetinde olacağım?” der, Aişe’nin nöbeti gelince bunu demez, sükût ederdi.[22] Cebrail (Aleyhi’s-Selam) nikahtan evvel Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye, üç gece rüyasında ipekli beyaz bir kumaş parçasında Aişe’nin resmini getirip: “Bu, senin dünyada ve ahirette hanımındır.” demişti.[23] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun hücresinde ve başı onun kucağında olduğu halde vefat etmiş,

---

[21] Buhârî 3541,Tirmizî 4128

[22] Buhârî 3541

[23] Müslim 2438/79, Tirmizî 4129

onun hücresine defnedilmiştir.[24] Aişe validemiz iffetli, pak ve pakize bir hanımdı. Kendisine büyük bir iftira atılmış,[25] Allah (Azze ve Celle) Müslümanların dilinde ve mihraplarında kıyamete kadar tilavet olunacak bir vahiy ile ona isnat edilenin iftira olduğunu beyan etmiştir.[26] Cebrail (Aleyhi's-Selam) Nebimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) aracılığıyla ona selam vermiş, o da: "Ve Aleyhi's-Selam Ve Rahmetullah Ve Berekatuh" diyerek mukabelede bulunmuştur.[27] Bir sefer esnasında Aişe (Radıyallahu Anha) nin gerdanlığı kayboldu. Bazı sahâbîler onu aramaya yollandılar. Bulundukları bölgede su olmadığı için namazı abdestsiz olarak kıldılar ve bu durumu dönüşte Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a arz ettiler. Bu vak'a üzerine teyemmüm ayeti[28] nazil oldu. Bu sebeple gerdanlığı

---

[24] Müslim 2444/85, Buhârî 1312

[25] Buhârî 2452, 3875

[26] Nûr 11-12

[27] Buhârî 3538, Müslim 2447/30

[28] Mâide 6

aramaya gidenlerden Usayd bin Hudayr (Radıyallahu Anh) Aişe validemize hitaben: "Allah seni hayırla mükafatlandırsın. Vallahi senin başına hiçbir iş gelmez ki, Allah onda senin için de, Müslümanlar için de bir hayır bulundurmasın." dedi.[29]

Aişe validemizin en belirgin özelliklerinden birisi de çok kıskanç oluşu ve bu özelliğini hep diri tutmasıydı: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gece Aişe (Radıyallahu Anha) nin hücresindeyken dışarı çıktı. Bunu farkeden validemiz kıskançlık duydu. Sevgili eşi biraz sonra dönünce onun kıskanmakta olduğunu hissetti ve: "Neyin var ya Aişe? Kıskandın mı?" diye sordu. Aişe (Radıyallahu Anha) de: "Bana ne olmuş ki? Benim gibisi senin gibisini kıskanmaz mı?"[30] diye karşılık vererek bunu ikrar etmiştir. Bazen kızdırıcı ve huzursuzluk verici gibi görünen onun bu kıskançlığı, yeryüzünde bir eşi daha olmayan erkeğine karşı duyduğu derin sevgisinin görüntüsünden, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a olan bağlılığının delilinden ve

---

[29] Buhârî 3540

[30] Müslim 2815/70

onu kendisine bağlama çabasından başka bir şey değildir. Bu da normaldir çünkü, onun eşini kendileriyle paylaştığı 8 ortağı vardı. Malumdur ki, bu kıskançlık fıtrat gereği bütün hanımlarda vardır. Aişe validemizde diğerlerinden daha fazla olma sebebi de herhalde onun, Rasûlullah ile bâkire olarak evlenen tek hanım olmasıdır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) diğer hanımlarının ya ikinci ya da üçüncü eşleriydi, ancak Aişe'nin hayatına girmiş ilk ve tek erkekti. Değerlendirme yapılırken bunun gözardı edilmemesi gerektiği gibi ondaki bu kıskançlığın yok kabul edilmemesi de gerekir. Bu sebeple, Aişe gibi ümmetin en üstün simalarından birinin, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gibi yeryüzüne bir benzeri gelmemiş erkeğini kıskanmaması mümkün mü? İşte, fıtrî olan bu kıskançlık neticesinde Rasûlullah'ın hanımları iki guruba ayrılmışlardı: Bir fırkada Aişe'nin liderliğinde Hafsa, Safiyye ve Sevde, diğer fırkada da Ümmü Seleme'nin liderliğinde Rasûllullah'ın diğer eşleri bulunuyordu.[31] Allah hepsinden razı olsun.

Rasûlullah'ın hanımları arasında onun kadar

---

[31] Buhârî 2377

bilgili bir hanım daha yoktur. Bu hususta İmam Zührî: "Aişe'nin ilmi, Rasûlullah'ın diğer hanımlarının ilminden daha üstün gelir."[32] demiştir. Bunun birkaç sebebi vardır:

1. Vahyin Medine'deki nüzûlü zamanlarında hemen hemen sürekli sevgili eşinin yanında bulunması. Biliyoruz ki şerî hükümlerin birçoğu Medine'de inmişti.

2. Arap edebiyatına, cahiliye devrini yaşamış Arap şairlerinin şiirlerinin çoğuna, Arapların tarihî durumlarına ve geçirdikleri tehlike ve kazandıkları zaferlere vâkıf olması.

3. En mümtaz özelliği ise keskin zekası, ince anlayışlılığı, liderliğe uygun yapısı ve bunlar neticesinde olarak da ilmî kudretinin üstünlüğüdür.

Bu özelliklerinin ürünü olarak Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan çok hadis ezberledi ve onları fıkhetti. Kendisinden 74 tanesi Buhârî ve Müslim'de ittifaken olmak üzere 2210 hadis rivayet edilmiştir.[33] Bu hadislerin çoğunun Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın

---

[32] El-İsâbe 8/140, el-İstîâb 4/1883

[33] Cevâmîu's-Sîre s.257

ev haline ve diğer sahâbîlerin kendisinin yanında olmadığı anlara taalluk ettiği düşünülürse Aişe validemizin dine olan katkısının büyüklüğü anlaşılır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın vefatından sonra sahâbîlerin müşkül meseleleri kendisine arz edilirdi. Bu hususta Ebu Musa (Radıyallahu Anh) şöyle demektedir: "Biz Nebi'nin ashâbı hangi hadiste müşkül kalmış ve Aişe'ye sormuşsak behemehal onda o hadise dair bir malumat bulmuşuzdur."[34] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın irtihalini müteakip yarım asır yaşadığı ve bir fetva mercii durumunda olduğu için şerî hükümlerin dörtte birinin ondan alındığı söylenmiştir. Atâ bin Ebi Rabah: "Aişe kuvvetli bir fıkıhçı, üstün bir alim, Müslümanlar hakkında rey ve içtihadında en güzel isabet eden bir simadır." der. Urve de: "Helalharam, fıkıh, tıp, şiir ve eyyam-ı Arap (Arap tarihi) konularında Aişe'den daha bilgili bir kimse görmedim."[35] demiştir. Aişe (Radıyallahu Anha) validemizin ilminden istifade edenlerin sayısı 211 civarındadır ki bunların içinde İbni

---

[34] Tirmizî 4132, el-İsâbe 8/140

[35] El-İsâbe 8/140

Abbas (Radıyallahu Anhuma) ın da olduğu sahâbeden bir cemaat, tabiînden Mesruk, Said bin Müseyyeb, Urve, Kasım, Şa'bi, Atâ bin Ebi Rabah, İbni Ebi Müleyke, Mücahid, İkrime, İbni Ömer'in âzâtlısı Nâfi ve başka birçok kimse vardır. İmam Zührî: "Aişe (Radıyallahu Anha) insanların en alimi idi. Büyük sahâbîler bile ona ilmî konularda başvururlardı."[36] demektedir.

Aişe (Radıyallahu Anha) çok ibadet eder, yetim çocukları büyütür, okutur ve sonra da evlendirirdi. Çokça sadaka vermeyi severdi. Eline geçeni biriktirir, bunları muhtaç ve yoksullara paylaştırırdı. Hişam bin Urve, Aişe (Radıyallahu Anha) nin yetmiş bin dirhemi birden tasadduk edip kendisine bir şey bırakmadığını anlatmıştır.[37] Halkın yardımına koşmayı, dertlilerin dertlerine derman olmayı ve insanlara faydalı olmayı büyük faziletlerden sayardı. Cemel Vak'ası' ndaki hatası ise büyüktü. Bu olay hakkında şöyle demiştir: "Aslında benim yerimin, insanlar arasında bir perde (arabulucu) olması kastedilmişti. İnsanlar arasında bir savaş

---

[36] Tabakât 2/125

[37] Tabakât 8/45

çıkacağını hesap edemedim. Bunu bilseydim o yerde asla durmazdım."[38] Bu sebeple çok acı çekti ve olayın kahramanı olmaktan dolayı çok pişmanlık duydu. Hatta '(Ey Ne bi'nin hanımları!) Evlerinizde oturun...'[39] ayetini okuduğunda baş örtüsü ıslanıncaya kadar ağlardı.[40] Bu hatasını telâfi etmek maksadıyla çokça hayır yapmaya özen göstermiştir.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın bâkire olarak evlendiği tek ve en sevgili eşi, Mü'minlerin Annesi Aişe (Radıyallahu Anha) hicretin 57. veya 58. yılında Muaviye'nin hilafeti döneminde, Ramazan ayının 17. gecesi 65 yaşı civarında iken Medine'de vefat etmiş, cenaze namazını Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) kıldırmış ve Cennetü'l-Bâki kabristanına defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun.

º

---

[38] Meğâzi'z-Zührî 154

[39] Ahzâb 33

[40] Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 2/177, Tabakât 8/56

4.

Hafsa binti Ömer bin el-Hattab (Radıyallahu Anha)

Mü'minlerin Emîri Ömer (Radıyallahu Anh) in kızı olan Hafsa (Radıyallahu Anha) Abdullah bin Ömer'in ana baba bir kardeşi olup ondan 5-6 yaş büyük olması sebebiyle ablasıydı. Hafsa'nın doğumunun nübüvetten yaklaşık 5 yıl önce olduğu rivayet edilmiştir. Önce, Müslüman olup Habeşistan'a, oradan da Medine'ye hicret eden Huneys bin Huzafe es-Sehmî ile evlenmiş ve kocasıyla beraber her iki hicrette de bulunmuştu. Huneys (Radıyallahu Anh) in Bedir'de aldığı bir yara neticesinde vefat etmesiyle 18 yaşında iken dul kaldı. Hicretten yaklaşık 30 ay kadar sonra da Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından nikahlanarak bir kadın için olabilecek en büyük şerefe, Allah'ın en sevgili kulunun hanımı ve 'Mü'minlerin Annesi' olma şerefine erdi.

Bu evlilik olayı şöyle olmuştu: Hafsa (Radıyallahu Anha) dul kalınca babası Ömer (Radıyallahu Anh) arkadaşı Osman'a Hafsa'yı teklif etti. Osman (Radıyallahu Anh) düşünmek için zaman istedi ve birkaç gün sonra ihtiyacı olmadığını belirterek reddetti. Bunun üzerine Ömer (Radıyallahu Anh), Hafsa'yı diğer arkadaşı Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) e teklif etti. Ebu

Bekir bu teklife susarak bir şey söylemedi. Ömer (Radıyallahu Anh) bu sükûtundan dolayı, ona Osman'dan daha çok gücenmişti. Birkaç gün sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hafsa'ya talip oldu, Ömer (Radıyallahu Anh) de kızını ona nikahladı. Bu nikahtan hemen sonra Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) Ömer ile karşılaştığında şunları söyledi: "Sanıyorum ki Hafsa'yı bana teklif ettiğinde sana cevap vermediğim için bana darıldın. Teklifini kabul etmeme mâni olan tek şey, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın Hafsa'yı zikretmesini bilmemdi ve ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın sırrını açıklayacak değildim. Şayet Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hafsa ile evlenmekten vazgeçseydi, ben teklifini kabul eder ve onunla evlenirdim."[41] Bu hadiste birçok hüküm ve hikmet bulunmaktadır. Bunlardan birisi sırrı gizlemenin faziletine dairdir. Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kendisine verdiği bir sırrı, arkadaşının kendisini kınamasını bile göze alarak açıklamamış ancak, o sır olmaktan çıkınca durumu izah edip özür beyan ederek arkadaşının gönlünü almıştır.

---

[41] Buhârî 5213

Hadisten çıkarılan diğer ve belki de en önemli hüküm de, kişinin kızını evlenmesi için hayırlı gördüğü salih insanlara teklif etmesinin caizliğidir.[42]

---

[42] Böyle bir şey her ne kadar içinde yaşadığımız bu dönemde bize yanlışmış gibi gelse de böylesi bir konuda utanma, sıkılma ve benzeri duyguların yeri yoktur. Çünkü Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mübarek bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: "Dinini ve ahlâkını beğendiğiniz bir kimse sizden bir kadına talip olursa onu evlendirin. Yoksa yeryüzünde fitneler ve çok büyük fesat olacaktır." (Tirmizî 1090, İbni Mace 1967) Günümüzde, insanların dini ve ahlâkından önce, maddî imkanı ile toplumdaki mevkii ve konumunun araştırılıp ehemmiyet verilmesi sebebiyle evliliklerin büyük çoğunluğu ya boşanmalarla neticelenmekte ya da huzursuzluklarla devam etmektedir. Bu durum bir yolunu bulup evlenebilenlerin hali. İşi olmadığı veya istenen eşyaları alamadığı için evlenemeyen nice gençlerimiz ise dinen yasaklanmış haramların hemen her çeşidini işleyerek eşya düzmeye gayret etmektedir. Ellerimizle ektiğimizin karşılığının bundan daha farklı olması beklenemez. Bu fitnelerle yüz yüze gelmek istemiyorsak maddiyatı

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hafsa (Radıyallahu Anha) yı bir talakla boşamış, akabinde Cebrail (Aleyhi's-Selam) in kendisine gelerek: "Hafsa'ya dön! Zira o çok oruç tutar, çok namaz kılar. Ve o muhakkak cennette de senin hanımındır." demesi üzerine hanımına geri dönmüştür.[43]

ön planda tutmadan evlatlarımızı dindar olan, kendilerine denk kişilerle evlendirmemiz gerekir. Çünkü Allahu Teâlâ yeryüzündeki tüm canlıların rızkını sadece kendi üzerine almıştır (Hud 6). Geriye, onların sebeplere yapışıp takvâya sarılmaları ve kanaatkar olmaları kalır. Nitekim Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hususta şöyle buyurmuştur: "Kadın dört şey için nikahlanır: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç de, bırak elin fakir olsun." (Buhârî 5183, Müslim 1466/53), "Allah herhangi bir kimseyi saliha bir eş ile rızıklandırmışsa şüphesiz ki dininin yarısını yaşamak üzere ona yardım etmiştir. Diğer yarısı için de Allah'tan korksun, takvâya sarılsın." (Taberânî Mu'cemu'l-Evsat 976, Hâkim 2/161)

[43] Ebu Dâvud 2283, Heysemî 9/244

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın irtihalinden sonra kurrâ sahâbîlerin şehit olmaları sebebiyle Kur'an'ın muhafazası gayesiyle Ömer (Radıyallahu Anh) in teklifiyle Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) tarafından Zeyd bin Sabit (Radıyallahu Anh) e toplatılıp cem edilerek tek bir mushaf haline getirilen Kur' an'ı Kerim'i muhafaza görevi Hafsa (Radıyallahu Anha) ya verilmişti. Osman (Radıyallahu Anh) döneminde İslâm'ın birçok beldeye yayılması neticesinde kıraat hususunda hata derecesinde ihtilaflar ortaya çıkınca Osman (Radıyallahu Anh) Kur' an'ın bir nüshasının çıkartılması için Zeyd bin Sabit, Abdullah bin Zübeyr, Said bin As ve Abdullah bin Haris bin Hişam'dan oluşan heyeti görevlendirdi. Bu arada Hafsa' dan da ondaki nüshayı _geri iade etmek üzere_istedi. Neticede mushaflar halinde ortaya koyma işi bitti ve Osman (Radıyallahu Anh) her beldeye bir mushaf göndererek bunun dışında kalan her sahife ve mushafın yakılmasını emretti.

Mü'minlerin Annesi Hafsa (Radıyallahu Anha) dan 60 hadis rivayet edilmiştir.[44] Kendisinden de kardeşi İbni Ömer, Harise bin

[44] Cevâmîu's-Sîre s.260

Vehb, Şüteyr bin Şekel, Muttalip bin Ebi Vedea, Abdullah bin Safvan el-Cühmî ve bir gurup Müslüman hadis rivayet etmiştir.

Hafsa (Radıyallahu Anha) Cemel Vak'ası esnasında Aişe validemizin tarafında olmayı isteyerek Basra'ya gitmeye niyet ettiyse de kardeşi İbni Ömer'in müdahalesiyle Medine' de kalmıştır.

Mü'minlerin Annesi ve yeryüzündeki tek mushaf halinde bulunan Allah'ın Kelamı'nın muhafızı olan Hafsa binti Ömer (Radıyallahu Anha) Afrika'nın fethedildiği hicrî 41 yılında vefat etmiş ve Cennetü'l-Bâki'deki ortaklarının yanına defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun.

º

5.

Zeynep binti Huzeyme (Radıyallahu Anha)

Babası Huzeyme bin Haris el-Hilalî'dir. Kocasıyla beraber ilk Müslüman olanlardan idi. Müşriklerin işkencelerine maruz kalıp Medine'ye hicret ettiler. Kocası, tercih edilen görüşe göre Tufeyl bin Haris bin Abdülmuttalip'tir. Tufeyl (Radıyallahu Anh), bir rivayete göre Bedir savaşında, diğer bir rivayete göre de Uhud savaşında şehit olunca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona evlenme teklifini iletti ve evlendiler. Bu olay Hafsa (Radıyallahu Anha) nın Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın evine gelişinden kısa bir süre sonra hicretin otuz birinci ayında vukû buldu.

Zeynep (Radıyallahu Anha), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın evinde çok az kalmıştı. Bu sebeple siyer yazarları ve tarihçiler onun hakkında doyurucu ve kesinlik taşıyan bilgiler verememekte, verdikleri bilgilerin birçoğu ihtilaflarla nakledilmektedir: Babası cihetinden soy bilgileri ittifakla nakledilmekte ancak, annesi cihetinden soy bilgilerinde, nasıl dul kaldığı, kocasının akıbeti ve eş olarak geldiği bu şerefli evde ne kadar kaldığı hususlarında ihtilaflar vardır.

Zeynep validemiz hakkındaki tüm bu ihtilaflı

bilgilerle beraber ittifakla gelen bir bilgi vardır ki, o da merhametli ve yufka yürekli olduğundan fakirlerle ilgilenmesi, onlara iyilik ve ikramda bulunmasıdır. Bu sebeple 'Ümmü'l-Mesâkîn (Yoksulların Annesi)' diye isimlendirilmişti.[45] Yoksullara yemek yedirir ve sadaka verirdi. Onun hücresi Hafsa'nınkine bitişikti. Ne var ki Zeynep (Radıyallahu Anha) bu hücrede ancak birkaç ay kalabildi. Hicretten otuz dokuz ay sonra Rebi-ulahir ayının sonunda otuz yaşındayken vefat etti. Cenaze namazını Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıldırdı ve onu Bâki mezarlığına defnetti. Böylece o, Rasûlullah hayatta iken Medine'de vefat eden ve Cennetü'l-Bâki mezarlığına defnedilen ilk validemiz olmuştur.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eşlerinden Meymûne (Radıyallahu Anha) nin anne bir kız kardeşi olan Zeynep validemizin Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin evindeki hanımlık hayatı kısa sürmüştür ancak ortaklarıyla uğraşmaktan el çekip yoksulların dertleriyle dertlenerek Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a eş ve mü'minlere anne olma şerefini elde etmesi onun için yeterlidir.

---

[45] Sîretu İbni Hişâm 4/400

Allah ondan razı olsun.

o

6.

Ümmü Seleme

(Radıyallahu Anha)

Adı Hind binti Ebi Ümeyyetü'l-Mahzûmiyye'dir. Allah'ın kılıcı Halid bin Velid (Radıyallahu Anh) in amcakızıdır. Kadınların en güzellerinden ve en soylularından olduğu kadar hicaplı ve pak bir hanımefendiydi. Babası ise Zâdu'r-Rakb (Yol azığı) lakaplı Sehl bin Mugîre'dir ki, Kureyş'in sayılı cömertlerindendir. Yolculuğa çıkarken yol arkadaşları için de fazlasıyla azık bulundurduğu için bu lakapla anılmaktaydı. İlk kocası, amcaoğlu ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın süt kardeşi olan[46] Ebu Seleme Abdullah bin Abdilesed el-Mahzumî (Radıyallahu Anh) dir ki, Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe hem Rasûlullah'ı, hem de Ebu Seleme'yi emzirmişti.

Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) kocası ile beraber Habeşistan'a hicret eden ilk Müslümanlardandır. Ömer bin el-Hattab (Radıyallahu Anh) ın Müslüman oluşuyla Mekke' deki Müslümanların dinlerini izhar etmeye ve Kâ'be'de açıktan ibadet etmeye başladıklarını

---

[46] Buhârî 5214

öğrenince Mekke'ye geri döndüler. Ancak dönüşte müşriklerin düşmanlıklarını iyice artırmaları neticesinde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın izniyle, dinlerini kurtarabilmek için mallarını ve yurtlarını bir kere daha terk ederek ikinci kez Habeşistan'a hicret edip huzur ve güvene kavuştular. Bir müddet sonra Medine'deki Evs ve Hazrec kabilelerinin Akabe'de, kendi eş ve çocuklarını korudukları gibi Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yi koruyacaklarına dair yaptıkları biatı haber aldılar ve bir kısım Muhacir ile Ebu Seleme ve ailesi Mekke'ye tekrar döndüler. Ne yazık ki bu dönüşlerinde de aradıklarını bulamadılar. Çünkü müşriklerin baskı ve zulümleri had safhaya çıkmıştı. Müslümanlar için yeni bir hicret arayışından başka çıkar yol olmadığı anlaşılınca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den izin istediler. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu sefer beklenenin aksine hicret yurdu olarak Habeşistan'ı değil komşu belde Medine'yi gösterdi. Ebu Seleme (Radıyallahu Anh) hanımı tarafının engellemeleri sebebiyle eşi ve oğlu Seleme'yi Mekke'ye bırakarak Medine'ye yalnız başına gitti ve oraya giden ilk muhacir oldu. Bir yıla yakın bir süre sonra da kavminin insafa gelmesiyle rahatlayan Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha),

deveye binip oğlunu da yanına alarak Medine'ye doğru yola çıktı. Yolda kendisine rastlayıp durumunu öğrenen Osman bin Talha'nın nezaretinde Kuba'ya kadar geldi ve o da eşi gibi muhacire olarak Mekke'den Medine'ye gelen ilk deve yolcusu oldu.[47] Onun ardından guruplar halinde diğer muhacirler geldi ve sonunda da Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin hicreti gerçekleşti. Burada Bedir ve Uhud gazvelerine katılan Ebu Seleme (Radıyallahu Anh) Uhud'da aldığı bir yaranın daha sonra tekrar açılmasıyla vefat etti. Eşinin vefatı üzerine Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin tavsiyesine uyarak (إِنَّا لِلّٰهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) (Muhakkak ki biz Allah'ınız ve O' na dönücüleriz.)[48] ayetini okudu ve (اللَّهُمَّ أْجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي وَ أَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا) (Allah'ım! Musibetimde beni ecirlendir ve bana bundan daha hayırlısını ver.) diye dua etti. Bir müddet sonra Allahu Teâlâ, duasına icabeten ona Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ı eş olarak ihsan etti.[49] Bu olay

[47] Tirmizî 3210

[48] Bakara 156

[49] Müslim 918/3

hicretin 4. yılı Şevval ayında vukû buldu ve bu evlilik Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın vefatına kadar yedi yıl civarında sürdü.

Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha): "Erkekler savaşıyor da kadınlar savaşmıyor. Hem biz mirastan da yarım hisse alıyoruz." dediğinde Allahu Teâlâ:) Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin. Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri vardır, kadınların da kazandıklarından nasipleri vardır. Allah'tan lütfunu isteyin([50]ayetini indirdi.[51]

Yine Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha): "Ya Rasûlallah! Hicret hususunda Allah'ın kadınlardan bahsettiğini duymuyorum." deyince Allah (Azze ve Celle):)Erkek olsun, kadın olsun çalışan hiç kimsenin yaptığını zayi etmem. Bazınız bazınızdansınız. Onlar ki; hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler. Andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükafat Allah katındandır. Sevabın güzeli

---

[50] Nisâ 32

[51] Tirmizî 3210

Allah katındadır. ([52] ayeti-ni indirdi.[53]

Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) hicretin 6. yılında umre yapmak için Mekke'ye hareket eden Müslümanlarla beraber Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yanında bulunuyordu. Bu seferde müşrik Kureyşliler, onların Mekke'ye girmelerine izin vermediler ve sonunda Hudeybiye anlaşması yapıldı. Bu olayda Ümmü Seleme'nin İslam tarihi açısından çok önemli bir rolü olmuştur: Hudeybiye anlaşmasının şartları sahâbeye ağır gelmişti. Görünüşe göre bu bir zafer değil, müşriklere boyun eğiş idi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) anlaşmanın yazım ve imzasını bitirdiğinde sahâbesine: "Haydi artık kalkın, kurbanlarınızı kesip başlarınızı tıraş edin." buyurdu. Sahâbeden bir kişi bile kalkmadı. Hatta Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu emrini üç kere tekrarladı. Buna rağmen kimse kalkmayınca Rasûlullah üzgün ve kızgın olarak zevcesi Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) nin yanına girdi ve sahâbîlerinden gördüğü kayıtsızlığı ona anlattı. Ümmü Seleme: "Ey

---

[52] Âl-i İmrân 195

[53] Tirmizî 3211

Allah'ın Nebisi! Sen bu emri yerine getirmek istiyorsan şimdi dışarı çık, kimseyle bir kelime konuşmadan kurbanlığını kes ve berberini çağırarak başını tıraş ettir." dedi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun görüşüne uyarak çadırından çıktı, kurbanını kesti ve tıraş oldu. Sahâbîler de onu bu halde görünce hemen kalkarak kurbanlarını kesmeye ve tıraş olmaya başladılar.[54] Müslümanlar bir an hislerine mağlup olmuş ve Nebilerinin sözünü dinlememişler ancak gerçeği çabuk görerek hatalarından dönmüş ve Allah'a tevbe etmişlerdir. Nitekim Ömer (Radıyallahu Anh) o olaylar esnasındaki tepkisinden dolayı kefaret olarak birçok iyilikler yaptığını haber vermektedir.[55] Aslında Hudeybiye'de yapılan bu anlaşma, Allah ve Rasûlü'nün haber verdiği gibi önceki fetihlerin hepsinden daha büyük bir fetihtir.[56] Çünkü Hudeybiye'den sonra, Allah'ın dinine, daha önce girenlerden çok daha fazlası girmiştir.

---

[54] Buhârî 2570

[55] Buhârî 2569

[56] Fetih 1, Buhârî 2973, Müslim 1785/94

Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) Hayber Seferi'nde, Mekke'nin fethinde, Tâif Muhasarası'nda, Hevâzin ve Sâkif gazalarında Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in yanındaydı. Hicretin 10. yılında da onunla beraber Veda Haccı'nda bulundu.

Kadın sahâbîlerin fâkihlerinden olan Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) nin parlak bir zekası ve isabetli görüşleri vardı. Kendisinden 378 hadis rivayet edilmiş olup[57] bunlardan 13'ünü Buhârî ve Müslim ittifaken, 3'ünü Buhârî ve 13'ünü de Müslim münferiden rivayet etmişlerdir. Ravileri ise, çocukları Ömer ve Zeynep ile Said bin Müseyyeb, Şakik bin Mesleme, Esved bin Yezid, Şa'bi, Ebu Salih Semman, Mücahid, Nâfi bin Cübeyr bin Mut'im, kölesi Nâfi, İbni Ömer'in âzâtlısı Nâfi, Atâ bin Ebi Rabah, İbni Ebi Müleyke gibi meşhur şahsiyetlerdir.

Ebu Seleme'den olma Seleme, Ömer, Dürre ve Zeynep isimli dört çocuğu da sahâbe olan Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) en yüksek şereflerden bir kısmını elde etmiş olarak hicrî 62 senesinde doksan yaşındayken Medine'de vefat etmiş ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedilmiştir. Rasûlü Ekrem

---

[57] Cevâmîu's-Sîre s.258

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in eşlerinden ilk vefat edeni Hatice (Radıyallahu Anha) olduğu gibi son vefat edeni de Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) dir.[58]

Allah hepsinden razı olsun.

[58] Heysemî 9/247

7.

Zeynep binti Cahş

(Radıyallahu Anha)

Babası Cahş bin Riâb el-Esedî, annesi ise Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın halası olan Ümeyye binti Abdulmuttalip'tir. Müstehâze olması sebebiyle istihâze[59] ile ilgili birçok hükmün hakkında nas olarak geldiği Hamne binti Cahş (Radıyallahu Anha) ın kız kardeşidir. İlk muhacirlerdendir. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu âzâtlısı Zeyd bin Harise (Radıyallahu Anh) ile evlendirmişti. Bilindiği gibi Zeyd, Hatice validemizin kölesi iken onu Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a hediye etmişti. Zeyd'in babası Rasûlullah'tan oğlunu fidye karşılığı serbest bırakıp kendileriyle göndermesini isteyince Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Zeyd'i âzât etmiş ve dilerse babasıyla gidebileceği, dilerse de kendisiyle beraber kalabileceği hususunda serbest bırakmıştı. Zeyd (Radıyallahu

---

[59] İstihâze: Kadının mu'tad hayız günlerinden sonra da kanının gelmeye devam etmesi durumudur. Bu rahatsızlığa dûçar olanlara da müstehâze denir. Bu hususta geniş bilgi için bak: Müslim 333/62-66, Ebu Dâvud 274-296

Anh) Nebi ile kalmayı tercih edip babasına: "Ben bu zâttan öyle şeyler gördüm ki, ondan ayrılmam mümkün değildir." demişti. Bunun üzerine Rasûlü Ekrem (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun elini tutarak Kureyşlilerden bir topluluğun yanında Zeyd'in miras alıcı ve verici olarak evlatlığı olduğunu ilan etti. Bundan sonra Zeyd (Radıyallahu Anh) 'Zeyd bin Muhammed (Muhammed'in oğlu Zeyd)' diye çağrılmaya başlamıştı ki, (Onları babalarının adları ile çağırın. Bu, Allah katında daha adildir...)[60] mealindeki ayet indi.[61]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın ısrarıyla gerçekleşen bu evlilik her iki tarafı da pek mutlu etmedi. Zeynep (Radıyallahu Anha), kendisi Arapların en üstün kavimlerinden birinden olması sebebiyle bir âzâtlı ile evliliğini içine sindiremiyor ve kocasına sıkıntı veriyordu. Bundan dolayı Zeyd (Radıyallahu Anh) birkaç kez hanımını Rasûlullah'a şikayet etmiş ve boşanma isteğini bildirmişse de Rasûlulah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her seferinde: "Allah'tan

---

[60] Ahzâb 5

[61] Tirmizî 3424

kork ve hanımını elinde tut.” buyurmuştu.[62] Neticede Zeyd, Zeynep’i boşayınca Allahu Teâlâ şu ayeti indirdi: (Hani Allah’ın nimet verdiği ve senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye ‘Eşini yanında tut, Allah’tan kork!’ diyordun. Allah’ın açığa vuracağı şeyi insanlardan çekinerek gizliyordun. Oysa asıl korkmana layık olan Allah’tır. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikahladık ki, evlatlıkları karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (onlarla evlilik hususunda) mü’minlere bir güçlük olmasın. Allah’ın emri (böylece) yerine getirilmiştir.[63])[64] Bu ayette geçen Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin gizlediği şey, Allah’ın kendisine, Zeynep (Radıyallahu Anha) i nikahlayacağını haber vermesidir. Gizleme sebebi ise, insanların: ‘Oğlunun hanımıyla evlendi.’ demeleri endişesidir. Allahu Teâlâ bu olayla, evlat ile evlatlığın aynı konumda olamayacağını en beliğ bir şekilde ifade etmiş ve evlatlığın boşadığı

---

[62] Tirmizî 3429

[63] Ahzâb 37

[64] Buhârî 4669, Tirmizî 3429

hanımla evliliğe ruhsat vermiştir. Aişe (Radıyallahu Anha) bu ayet hakkında şöyle söylerdi: "Eğer Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Allah'ın Kitabı'ndan bir şey gizleseydi bu ayeti gizlerdi."[65] Bu ayetin inişini müteakiben Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Zeynep'e bir haberci göndererek durumdan haberdar etmek istedi. Haberi alan validemizin ilk işi Rabbi ile istihâre yapmak olmuştur.[66] Ancak Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kur'anî hüküm

---

[65] Tirmizî 3423

[66] İstihâre: Müslümanın bir karar almadan veya bir işe girişmeden önce Rabbinden kendisi hakkında hayırlısını istemesidir. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin bize öğrettiğine göre bu, bazılarının neye dayanarak yaptıklarını kendilerinin de bilmediği uykuya yatarak ve rüyada çeşitli renkler görerek yorum yapmak şeklinde olmayıp iki rek'at nafile namaz kılınarak ve bunun neticesinde kalbin herhangi bir karara meyletmesi şekinde yapılır. Bu namazın şekli ve yapılacak dua için hadis kitaplarının ilgili yerlerine başvurulabilir. (Bak: Buhârî 1109, Ebu Dâvud 1538, Nesâî 3239, İbni Mace 1383)

gereği izin almaya lüzum görmeksizin Zeynep validemizin yanına girmiştir.[67] O, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye şöyle derdi: " Ben sana üç şeyle işve ve naz ediyorum ki diğer hanımlarından hiçbirisi sana bunlarla naz edemez: Bir kere benim dedem ve senin deden aynıdır. İkinci olarak beni sana Allah nikahladı. Son olarak da (buna) aracı Cibrîl (Aleyhi's-Selam) dir."[68]Enes (Radıyallahu Anh) in bildirdiğine göre Zeynep binti Cahş (Radıyallahu Anha), Nebi'nin diğer hanımlarına karşı da övünür ve şöyle derdi: "Sizleri velileriniz evlendirdi. Halbuki beni yedi kat semanın üstünden Allahu Teâlâ evlendirdi."[69] Nebi' nin Zeynep ile evliliği hicrî 5. yılın Zilkade ayında gerçekleşmiştir. Yine, davet edilmedikçe Nebi'nin evine girilmemesini, yemek yendikten sonra lafı uzatıp gereksiz yere kalmamayı, hanımlarından bir şey istendiğinde perde arkasından istemeyi ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın

---

[67] Müslim 1428/89, Nesâî 3237

[68] Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri 12/6546

[69] Buhârî 7290, Tirmizî 3427

vefatından sonra hanımlarıyla evlenmenin yasaklığını içeren ayet [70] de Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin Zeynep validemizle zifafa girmesi dönemlerinde indirilmiştir.[71] Böylece bu günden itibaren Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın hanımlarına da, bütün mü'min kadınlara da şerefi korumanın remzi, azizliğin işareti ve düşüklükten kurtulmanın teminatı olan hicap (tesettür) farz kılındı.

Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) İslâm'a uygun olmayan veya çirkin olan isimleri değiştirirdi. Nitekim Zeynep validemizin ismi Berre iken onun ismini Zeynep olarak değiştirmiştir.[72]

Zeynep validemiz saliha bir kadındı. Çok oruç tutar, çok namaz kılardı: Birgün Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mescide girince mescidin iki sütununa bağlanmış bir ip gördü de: "Bu nedir?" diye sordu. "Bu Zeynep'in ipidir. Namaz kılar, yorulduğunda veya gevşeklik hissettiğinde ona

---

[70] Ahzâb 53

[71] Tirmizî 3434, Buhârî 7291, Nesâî 3238

[72] Müslim 2142/18

tutunur.” dediler. Bunun üzerine Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “O ipi çözün. Sizden biriniz zinde olduğunda (nafile) namaz kılsın, yorulduğu veya gevşeklik hissettiğinde otursun.” buyurdu.[73] Aişe onun hakkında: “Dininde, Allah’a takvâda, doğru sözlülükte, sılai rahimde, çok sadaka vermede ve Allah’a yaklaşmaya vesile olan her türlü hayır işlerinde nefsini alçaltmada Zeynep derecesinde şiddetli bir kadın görmedim.”[74] demektedir.

Zeynep (Radıyallahu Anha) cömertlik ve iyilik hususunda da kadınların önderlerindendi: Kendisi el sanatkarıydı, deriyi tabaklar, diker ve Allah yolunda sadaka olarak verirdi.[75] Bir defasında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımlarına hitaben: “Sizin bana en çabuk kavuşacak olanınız, eli en uzun olanınızdır.” buyurdu. Aişe (Radıyallahu Anha) dedi ki: “Bunun üzerine biz kadınlar hangimizin eli daha uzundur diye kollarımızı ölçerdik. (Sevde eli en

---

[73] Buhârî 1101, Müslim 784/219

[74] Müslim 2442/83

[75] Hâkim 4/25

uzun olanımızdı.) Nebi'nin hanımı Zeynep binti Cahş vefat edinceye kadar böyle yapıp durduk. İşte o zaman Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin el uzunluğundan sadaka vermeyi kasdettiğini anladık."[76] Nitekim Heysemî'nin bildirdiğine göre, Heysem bin Adiyy (Radıyallahu Anh) den Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadiste şöyle rivayet edilmiştir: "Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin hanımlarından (kendisinden sonra) ilk vefat eden Ömer (Radıyallahu Anh) in halifeliğinde ölen Zeynep binti Cahş (Radıyallahu Anha) tır. En son vefat eden ise hicrî 62 yılında Yezid bin Muaviye'nin döneminde ölen Ümmü Seleme (Radıyallahu Anha) dir.[77]

Zeynep binti Cahş (Radıyallahu Anha), Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Veda Haccı'nda bulunmuş ve onun eşlerine hitaben söylediği: "Artık bu, hasırların ortaya çıkışının sonudur."[78] sözünden hareketle Sevde (Radıyallahu Anha) ile beraber hareket ederek bir daha haccetmemiştir.

---

[76] Müslim 2452/101, Buhârî 1345, Hâkim 4/25

[77] Heysemî 9/247

[78] Ebu Dâvud 1722, et-Terğib ve't-Terhib 3/49

Zeynep validemizden rivayet olunan 11 hadis vardır.[79] Bunlardan 2'sini Buhârî ve Müslim ittifaken rivayet etmişlerdir. Kendisinden de Muhammed bin Abdullah, Ümmü Habibe ve Zeynep binti Ebi Seleme rivayet etmiştir

Allahu Teâlâ'nın en sevgili kulu Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a, Kitabı'nın nassıyla yedi kat semanın üzerinden veli izni ve şahit olmaksızın nikahladığı Zeynep binti Cahş (Radıyallahu Anha) hicretin 20. yılında Ömer (Radıyallahu Anh) in hilafeti esnasında vefat etmiş, cenaze namazını Ömer (Radıyallahu Anh) kıldırmış ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedilmiştir.[80]

Allah ondan razı olsun.

º

[79] Cevâmîu's-Sîre s.264

[80] Heysemî 2/248

8.

Cüveyriye binti Haris (Radıyallahu Anha)

Cahiliye döneminde adı Berre idi. Babası Haris bin Ebi Dırar el-Mustalikî olup kavminin reisiydi. Mustalikoğulları büyük Huzaa kabilesinin bir koluydu. Bu kavim genelde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a yakınlık ve sempati duyuyordu, ancak Müslümanlara karşı bir savaş hazırlığı içinde oldukları haberi geldi. Yapılan tahkîkât duyumların doğru olduğunu ortaya koyunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yedi yüz kişilik bir orduyla harekete geçti ve hicrî 6. yılın Şaban ayının ikinci gecesi ani bir baskınla sahil boyundaki Fedid bölgesinde Müreysi denilen bir suyun etrafında toplanmış olan Mustalikoğulları kabilesinin bir kısmını öldürdü, kalan kısmını da esir olarak ele geçirdi. Esirler arasında kabilenin reisi Haris'in kızı Berre de vardı. Bundan sonrasını Aişe validemizden dinleyelim: "Haris'in kızı, Sabit bin Kays (Radıyallahu Anh) ın veya onun amcaoğlunun hissesine düşmüş ve onunla arasında mükâtebe (ücret karşılığı âzât edilme anlaşması) yapmıştı. Kendisi göz alacak kadar güzel bir kadındı. Rasûlullah'tan mükâtebe akti için gerekli bedeli istemeye geldi. Kapıda dikilince onu gördüm ve durumundan hoşlanmadım. Çünkü Rasûlullah

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın benim o kadında gördüğümü (güzellik ve çekiciliğini) göreceğini anladım. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a kendini tanıtarak durumunu anlattı ve mükâtebe bedeli için yardım istedi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Sana ondan daha hayırlısını söyleyeyim mi? Senin borcunu ödeyeyim ve seni nikahlayayım." buyurunca o da kabul etti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onu [âzât etti ve Müslüman olduktan sonra] kendine nikahladı. Bu haber Müslümanlar arasında duyulunca ellerindeki Mustalikoğullarından ne kadar esir varsa 'Bunlar Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın akrabalarıdır.' diyerek âzât ettiler. Kavmine Berre'den daha bereketli bir kadın görmedik. Çünkü onun sebebiyle Mustalikoğullarından 100 aile hürriyetine kavuştu."[81]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Berre'nin ismini Cüveyriye olarak değiştirdi. Çünkü, 'Rasûlullah (itaat ve ibadet manasına gelen) Berre'nin yanından çıktı.' denilmesini kerih görüyordu.[82] İmam Zehebî'nin Siyer'inde

[81] Ebu Dâvud 3931, Ahmed 6/277

[82] Müslim 2140/16

ve Hafız İbni Hacer'in el-İsâbe'sinde belirttiklerine göre Cüveyriye' nin babası Haris de bu evlilikten bir müddet sonra Müslüman olmuştur.

Cüveyriye (Radıyallahu Anha) ibadete düşkün bir validemizdi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir sabah, hanımı Cüveyriye henüz namaz kıldığı yerde bulunuyorken yanından dışarı çıktı. Sonra kuşluk vakti olunca geriye döndü ki, hanımı hâlâ namaz kıldığı yerde (bıraktığı gibi) oturuyordu. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona şöyle buyurdu: "Vallahi ben senden sonra şu dört kelimeyi üç kere söyledim ki, eğer bu kelimeler senin güne başladığından beri söylediklerinle tartılsaydı benim söylediklerim, senin söylediklerini tartardı. Onlar şunlardır: سُبْحَانَ كَلِمَاتِهِ مِدَادَ وَ عَرْشِهِ و زِنَةَ رِضَا نَفْسِهِ وَ خَلْقِهِ عَدَدَ بِحَمْدِهِ وَ اللهِ (Allah'ı hamdiyle yarattıklarının sayısı, nefsinin [zâtının] rızası, Arş'ının ağırlığı ve kelimelerinin çokluğu kadar tesbih ederim.)"[83] Yine Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir Cuma günü Cüveyriye (Radıyallahu Anha) nin yanına girdiğinde onun oruçlu olduğunu öğrendi ve: "Dün oruç tuttun mu?" diye sordu. Cüveyriye

[83] Müslim 2726/79

(Radıyallahu Anha): "Hayır!" dedi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Yarın oruç tutmayı istiyor musun?" diye tekrar sordu. Validemiz gene: "Hayır!" deyince Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Öyleyse orucunu boz!" diye emretti [84] ve: "Biriniz Cuma'dan bir gün evvel yahut bir gün sonra oruç tutmadıkça sakın yalnız Cuma günü oruç tutmasın." buyurarak sırf Cuma günü orucundan nehyetti.[85]

Cüveyriye (Radıyallahu Anha) den 7 hadis rivayet edilmiş olup[86] kendisinden de İbni Abbas, Ubeyd bin Sebbâk, Kureyb, Mücahid, Ebu Eyyub, Yahya bin Malik elEzdî ve başkaları hadis rivayet etmiştir.

Yaklaşık dört yıl Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye eşlik yapma şerefine ulaşan Mü'minlerin Annesi Cüveyriye (Radıyallahu Anha) hicretin 50. yılında 65 yaşında vefat etmiş, cenaze namazını Mervan bin Hakem kıldırmış ve

---

[84] Buhârî 1851

[85] Buhârî 1850

[86] Cevâmîu's-Sîre s.267

Cennetü'l-Bâki'ye defnedilmiştir.
Allah ondan razı olsun.

9.

Ümmü Habibe
(Radıyallahu Anha)

Arap örf ve âdetlerine göre ilk çocuğu olan Habibe ile künyelenen bu pak validemiz daha çok künyesiyle tanınmakta olup adı Ramle'dir. Nesebi, binti Ebu Süfyan Sahr bin Harb bin Ümeyye bin Abdişşems el-Kureşî'dir. Annesi Safiyye binti Ebi'l-As'dır. İlk evliliğini Mü'minlerin Annesi Zeynep (Radıyallahu Anha) in kardeşi Ubeydullah bin Cahş ile yapmış ve babası Ebu Süfyan'ın İslâm düşmanlığına rağmen kocasıyla birlikte ilk Müslümanlardan olma şerefine ermiştir. Bu sebeple kocasıyla müşriklerin ezâ ve baskılarına maruz kalanların başında geliyorlardı. Ubeydullah bu sıkıntıdan kurtulmak için hanımıyla birlikte ikinci kafileyle Habeş diyarına hicret etti. Ne var ki, dini uğruna memleketini terk edecek kadar inanç ve değerlerine bağlı olan Ubeydullah bin Cahş bu Hıristiyan beldesinde irtidat ederek eski dini olan Hıristiyanlığa girdi. Bununla kalmayıp eşi Ümmü Habibe'ye de dinini değiştirmesi için baskı yaptı. Bu durum karşısında Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) şu üç şey arasında seçim yapmak zorunda kalmıştı:

1. Hıristiyan olması için ısrar eden kocasının isteğini kabul ederek uğruna çok şeyini terk ettiği

İslâm'ı terk edecekti ki, bu dünya belası ve ahiret azabının ta kendisiydi.

2. Mekke'deki babasının evine dönecekti ki, orası şirkin kalesi ve babası da o kalenin komutanıydı. Bu durumda dinini yaşaması mümkün değildi.

3. Tek başına, ailesiz ve yardımcısız olarak Allah kendisine bir çıkış yolu yaratana kadar bu gurbet diyarı olan Habeşistan'da dini üzere yaşamaya gayret edecekti.

Takdir edilir ki, bu üçüncü durum, kucağında çocukla yalnız bir kadın için en sıkıntılı ama uhrevî azık olarak en faydalısıydı. O da kendisine yakışanı tercih ederek Allah'ı ve dinini seçti. Zaten Ubeydullah da kısa bir süre sonra içkili bir halde Hıristiyan olarak ölmüştü. Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) nin beklemesi uzun sürmedi. Dinini yaşamaya çalışan samimi kullarının yâr ve yardımcısı olan Allahu Teâlâ kuluna çıkış yolunu çabuk gösterdi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Necâşî aracılığıyla ona evlenme teklifinde bulundu.[87] Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha)

---

[87] Necâşî: Habeş krallarının ünvanıdır. İman edenlerine Ashame denilmekte olup Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile sohbet ve

bu teklifi kabul etti ve Necâşî onu gıyâben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a nikahladı, çeyizi kendisi dizdi ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yerine 4000 dirhem mehir verdi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın diğer hanımlarına verdiği mehir ise 500 dirhem idi.[88] Necâşî tüm bunlarla kalmayıp Ümmü Habibe'yi Şurahbil bin Hasene ile Medine'ye eşinin yanına, Habeşistan'daki Müslümanları da iki gemiye bindirerek beldelerine gönderdi.[89] Allah ona yaptıklarının karşılığını hayırla versin.

Bu olay hicretin 7. yılında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hayber seferindeyken meydana geldi. Onların Medine'ye ulaşmasından az sonra da Hayber'in fethedildiği ve Yahudilere karşı zafer kazanıldığı haberi ilan edilmişti ki, böylece sanki iki bayram birden

---

arkadaşlık yapmadığı için sahâbe sayılmazlar ancak, Muhadram diye isimlendirilirler.

[88] Müslim 1426 / 78

[89] Ebu Dâvud 2107, Nesâî 3335, el-İstîâb 4/422, el-İsâbe 4/299

yaşanıyordu. Medine halkı muzaffer orduyu karşılamak için şehrin dışına çıktı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), o kalabalığın arasında, işkence ve sıkıntı günlerinde Mekke'den Habeşistan'a hicret eden ashâbını görünce sevincine sevinç katıldı. Bineğinden inerek amcaoğlu Cafer bin Ebi Talib'i kucakladı. Bir yandan da: "Hangisine sevineceğimi bilemiyorum: Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in gelişine mi?" diyordu. Ardından diğer muhacir sahâbesi ile ilgilenerek onlarla hasret giderdi.[90] Bu olay Rasûlullah ile nikahlı eşinin kavuşmasıydı aynı zamanda. Bütün bunlar Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) nin samimiyetinin, sabrının ve çektiği sıkıntıların bir nevî mükafatıydı. Bu evlilik Ebu Süfyan'a bildirildiğinde kızının kendisine danışmadan düşmanıyla evlenmesine kızması beklenirken aksine onun bir bakıma memnuniyetini ifade ettiği ve Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) için: "O, reddedilmeyecek biridir." diyerek bu evliliği tasvip ettiği görülür ki, bu evlilikten sonra Ebu Süfyan'ın Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye olan düşmanlığı azalmış ve Müslümanlara karşı

[90] Sîretu İbni Hişâm 4/5

yumuşamaya başlamıştır.[91]

Bu evliliğin fıkhî bakımdan da ayrı bir önemi vardır. Zira Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile Ümmü Habibe' nin nikahı 'gıyâbî nikah' şeklinde vukû bulmuştur. Bu, Rasûlullah'ın bu sahada da ümmetine örnek olduğunun bir göstergesidir.

Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) nin eşine olan sevgisi onun minderine müşrik olan babasını oturtmayacak kadar sağlam ve samimiydi: Hudeybiye anlaşmasını bozan Kureyş kavmi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın tepkisinden çekinerek anlaşmayı yenilemek ve süreyi uzatmak üzere Ebu Süfyan'ı elçi olarak gönderdiler. Medine'ye gelen Ebu Süfyan, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın hanımı olan kızının yanına vardı. Mindere oturmak üzere olan babasının altından döşeği çekip alan Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha): "O Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın döşeğidir, ona bir müşrik oturamaz." demişti.[92] Bilindiği gibi Ebu Süfyan, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın ordusu Mekke seferindeyken

---

[91] Tabakât 8/99, el-İstîâb 4/298

[92] Sîretu İbni Hişâm 4/7

Müslüman olmuş ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) da onu taltif ederek: "Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse emniyettedir, kim evine kapanırsa emniyettedir ve kim Kâ'be'ye sığınırsa emniyettedir."[93] buyurmuştur.

Gerçek bir sabır taşı olan Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) babasının Şam'dan ölüm haberi gelişinin üçüncü günü za'feranlı bir koku ile kokulanarak: "Şüphesiz ki ben böyle süslenmekten müstağni bir kadınım. Lakin ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ı şöyle buyururken işittim: 'Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının eşinden başka bir ölü için üç günden fazla yas tutması helal olmaz. Kadın eşi için ise dört ay on gün yas tutar.' (İşte ben bu sebeple süslendim.)" demiştir.[94]

Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın vefatından sonra zâhidâne bir hayat yaşadı. Onun bu hayatı 34 yıl sürdü. O (Radıyallahu Anha) Nebi'nin diğer hanımları gibi herkes tarafından sayılırdı. Bu

---

[93] Sîretu İbni Hişâm 4/62, Müslim 1780/84, Ebu Davud 3022

[94] Buhârî 1207

sebeple kardeşi Muaviye'ye 'Mü'minlerin dayısı' diye hitap ediliyordu.[95] Ayrıca Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) nin ortaya çıkan fitne olaylarından uzak kaldığı ve siyasî olaylara karışmadığı da bilinmektedir.

65 hadis rivayet ettiği[96] bildirilen Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) den kardeşi Muaviye, yeğeni Abdullah bin Utbe, Urve bin Zübeyr, Ebu Salih Semmân, Safiyye binti Şeybe, Zeynep binti Ebi Seleme, Şuteyr bin Şekel, Amir el-Huzelî ve daha başkaları hadis rivayet etmişlerdir.

Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) ahiret âlemine göçeceğini hissedince kuması Aişe (Radıyallahu Anha) yi yanına çağırarak: "Aramızda ister istemez kumalar arasında kaçınılmaz olan bazı şeyler geçti. Allah bu olanlardan dolayı beni de, seni de affetsin. Bana hakkını helal et!" dedi. Aişe de ona hakkını helal etti ve onun için mağfiret dileğinde bulundu. Bunun üzerine Ümmü Habibe'nin solgun yüzü hoşnutlukla parladı ve zayıf bir sesle: "Beni sevindirdin, Allah da seni sevindirsin!" diye dua

---

[95] Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 2/222

[96] Cevâmîu's-Sîre s.259

etti. Aynı şeyi diğer ortağı Ümmü Seleme için de tekrarladı.[97]

Mü'minlerin Annesi Ümmü Habibe (Radıyallahu Anha) kardeşi Muaviye'nin hilafeti devrinde 70 yaşındayken hicretin 44. senesinde vefat etti[98] ve Bâki kabristanına defnedildi.

Allah ondan razı olsun ve dünyada onu mükafatlandırdığı gibi ahirette de mükafatlandırsın.

---

[97] El-İsâbe 4/306

[98] Tabakât 8/100, el-İstîâb 4/299

10.

Safiyye binti Huyey

(Radıyallahu Anha)

Beni Nadir Yahudilerinin lideri Huyey bin Ahtab'ın kızı olan Safiyye (Radıyallahu Anha) Musa (Aleyhi's-Selam) nın kardeşi Harun (Aleyhi's-Selam) un neslindendir. Bu kavim hicrî 4. yılda Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a komplo hazırladı. Yedi kat semanın üzerinden Allah (Azze ve Celle) bu planlarını Rasûlü'ne bildirince İslâm ordusu bu Yahudi kavminin üzerine yürüdü ve kısa süren bir kuşatmadan sonra Medine'den çıkmayı kabul ederek teslim oldular. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlara, silah hariç yanlarına diledikleri kadar mal ve eşya almalarına izin verdi. Buradan çıkarılan Yahudilerin büyük kısmı Hayber'e, bir kısmı da Şam tarafına gitmişlerdir.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hudeybiye'den döndükten sonra hicretin 7. yılının başında Hayber'e yürüdü. Uzun ve sıkıntılı bir kuşatmadan sonra Allah (Azze ve Celle) Hayber'in fethini nasip ettiğinde Yahudilerin lideri olan Huyey bin Ahtab da dahil olmak üzere savaşçılar öldürüldü ve kadınlarla çocuklar esir alındı. Cebrail (Aleyhi's-Selam) in çoğunlukla kılığına girerek vahiy getirdiği büyük sahabî Dih-

yetü'l-Kelbî (Radıyallahu Anh)[99] bu esirlerin içinden bir cariye istedi, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın müsaade etmesiyle bazı kaynaklarda ismi Zeynep diye geçen Huyey' in kızını kendisine cariye olarak seçti. Bunun üzerine birisi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a gelerek "Ey Allah'ın Nebisi! Dihye'ye Nadiroğulları ve Kureyzaoğullarının liderinin kızını verdin. O ancak sana layıktır." deyince Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Dihye (Radıyallahu Anh) ile cariyeyi çağırdı ve Dihye'den onu yedi kişi karşılığında satın aldı. Akabinde onu âzât ederek kendine nikahladı ve hürriyetine kavuşturmasını da onun mehri yaptı. Hayber'den dönüşte Seddu's-Sahba mevkisine ulaştıklarında Safiyye orada hayızdan temizlendi ve zifaf gerçekleşti. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun düğün yemeği olan velîmesini yoğurt kurusu, hurma ve yağdan yapılan hays yemeği ile o bölgede verdi. Sonra Medine'ye döndüler.[100]

---

[99] Buhârî 3401

[100] Buhârî 909, 2717, Müslim 1365/84-88, Ebu Dâvud 2995-2998

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın, savaşta hazır bulunsa da, bulunmasa da elde edilen köle ve mallardan bir hissesi vardı ki, buna 'safiy sehmi' denirdi. Rasûlullah (Sal-lallahu Aleyhi ve Sellem) bu hissesini ister köle veya cariye ve isterse at vb. olsun ganimetin 1/5'i olan humusdan önce alırdı. Huyey'in kızı Safiyye de bu safiy hissesinden idi.[101]

Safiyye (Radıyallahu Anha) önce Sellam bin Mişkem'in nikahındaydı. Daha sonra ondan ayrılıp Kinane bin Ebi'l-Hukayk ile evlenmişti ve bu kocası da Hayber'de öldürülenler arasındaydı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yanına zifaf için girdirildiğinde gözlerinde bir morluk gördü. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nedenini sorduğunda Safiyye (Radıyallahu Anha) şöyle cevapladı: "Kocama 'Ben ayın kucağıma düştüğünü gördüm.' diye rüyamı anlattığımda yüzüme sert bir tokat indirdi ve 'Sen Medine' nin kralını (Rasûlullah'ı) mı arzuluyorsun?' dedi. (Safiyye sözüne devamla) Babamı ve kocamı öldüren Allah Rasûlü'nden daha çok buğzettiğim kimse yoktu. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) durmadan bana

[101] Ebu Dâvud 2991-2994

özür beyan ederek: ‘Ya Safiyye! Baban Arap kabilelerini bana karşı kışkırttı, şöyle şöyle yaptı, böyle böyle yaptı.’ diye sürekli söyledi. Müteakiben içimde duyduğum bu duygu yok olup gitti.”[102]

Safiyye (Radıyallahu Anha) yumuşak huylu ve akıllı bir kadındı: Bir gün Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanına girdiğinde o ağlıyordu. Ağlama nedenini soran Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye: “Hafsa bana ‘Yahudi kızı’ diye ta’rizde bulundu.” diye cevaplayınca Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): “Muhakkak ki sen Nebi (Harun’un) kızısın, amcan (Musa) da Nebi idi ve sen (şimdi) bir Nebi’nin nikahı altındasın. O hangi hususta sana karşı övünüyor?” buyurarak onun gönlünü aldı.[103] Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin bu tesellisi, Safiyye validemizin yüreğindeki ateşi serinlettiği gibi sevgili eşinin kendisi için yegane sığınak olduğunu da iyice idrak etmesini sağlamıştır.

Asiler, Mü’minlerin Emîri Osman bin Affan (Radıyallahu Anh) ın evini kuşatınca Mü’minlerin

---

[102] Heysemî 9/251

[103] Tirmizî 4146

Annesi Safiyye (Radıyallahu Anha) kendi evinden Osman'ın evine bir kalas uzattı ve kuşatma süresince evinden ona yemek ve su taşındı.[104]

İbni Kesir (Rahmetullahi Aleyh) in bildirdiğine göre Safiyye (Radıyallahu Anha) ibadet, takvâ, zühd, iyilik ve sadaka verme bakımından kadınların lideri ve hanımefendi-siydi.[105] Cariyelerinden birisi Mü'minlerin Emîri Ömer (Radıyallahu Anh) e gelerek: "Safiyye cumartesi gününü seviyor ve Yahudilerle ilişkisini devam ettiriyor." diye şikayet etti. Ömer bunun sebebini öğrenmek isteyince validemiz: "Cumartesi gününü soruyorsun; Allah bana onun yerine cuma gününü verdiğinden beri o günü sevmiyorum. Yahudilerle ilişkime gelince; onların arasında akrabalarım var, onlarla (İslâm'ın emri gereği) sıla-i rahim yapıyorum." demiştir.[106]

Safiyye binti Huyey (Radıyallahu Anha) den 10 hadis rivayet edilmiş olup[107] bunlardan

---

[104] Tabakât 8/128

[105] İbni Kesir (Büyük İslâm Tarihi) 8/83

[106] El-İstîâb 4/1872

[107] Cevâmîu's-Sîre s.265

birini Buhârî ve Müslim ittifakla sahihlerine almışlardır. Kendisinden de Ali bin Hüseyin, İshak bin Abdullah bin Haris, kölesi Kinane ve başkaları rivayet etmişlerdir.

Bu, güzel olduğu kadar zekî ve şerefli validemiz Muaviye döneminde hicrî 50 yılında vefat etmiş ve Cennetü'l-Bâki'ye, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın diğer hanımlarının yanına defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun.

o

11.

Meymûne binti Haris

(Radıyallahu Anha)

Babası Haris bin Hazen el-Hilalî'dir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın amcalarından Abbas (Radıyallahu Anh) ın hanımı Ümmü'lFadl Lübabetü'l-Kübra binti Haris'in ana baba bir; Cafer (Radıyallahu Anh) in hanımı Esma binti Umeys, Hamza (Radıyallahu Anh) nın hanımı Selma binti Umeys ve Mü'minlerin Annesi Ümmü'l-Mesâkîn Zeynep binti Huzeyme ile ana bir kız kardeştirler.[108] Cahiliyede ismi Berre idi, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) daha sonra ona Meymûne adını verdi.[109] İslâm gelmezden az önce Mes'ud bin Amr es-Sakafî ile evlendi ve bir müddet sonra kocası ondan ayrıldı. Sonra Ebu Ruhm bin Abdiluzza ile evlendi ve bu kocası da öldü.

Bilindiği gibi hicretin 6. yılında Müslümanlarla müşrikler arasında Hudeybiye anlaşması yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre, umre için yola çıkan Müslümanlar umre yapmadan geri

---

[108] Mu'cemu'l-Kebir 11/415, Heysemî 2/360

[109] Hâkim 4/30

dönecekler, ancak gelecek yıl Mekke'ye girebilecekler ve sadece üç gün kalabileceklerdi. Ertesi yıl Zilkade ayında Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Müslümanlarla beraber kazâ umresini eda etmek için yola çıktı. Umre tavafını, Safa ile Merve arasındaki sa'yını tamamlayıp başını tıraş edince ihramından çıktı ve müteakiben Meymûne'ye evlenme teklifini iletti. Meymûne (Radıyallahu Anha) bu teklif üzerine Abbas (Radıyallahu Anh) ı kendisine vekil tayin etti ve nikah gerçekleşti. Bu hâlde zifaf gerçekleşmeksizin Mekke'de üç gün kaldılar. Huveytib bin Abdiluzza bir gurup adamıyla üçüncü gün Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin yanına gelerek: "Vaktin doldu, aramızdan çık, git!" dedi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Beni rahat bıraksanız da aranızda güvey olsam ve düğün yemeği tertip etsem de siz de katılsanız." buyurunca "Yemeğine ihtiyacımız yok, bir an önce çık!" cevabıyla karşılaştı. Bunun üzerine hazırlıklarını yapıp ertesi gün Medine'ye doğru yola çıktılar. Mekke'nin 9 mil kadar uzağındaki Serif mevkiine geldiklerinde mola verdiler. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) için bir çadır kuruldu ve bu bölgede gelin güvey

oldular.[110] Görüldüğü gibi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın nikahı, bazı kaynaklarda geçtiği gibi ihramlıyken değil, ihramsız olduğu halde gerçekleşmiştir. Nitekim Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir mübarek hadisinde ihramlının nikahlanmasını yasaklayarak şöyle buyurmuştur: "İhramlı kişi nikah yapamaz, başkası tarafından nikahı kıyılamaz ve (hatta) evlenme teklifinde (bile) bulunamaz."[111]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın son nikahladığı kadın olma şerefine eren Meymûne (Radıyallahu Anha), hanımefendi kadınlardandı. Aişe validemiz (Radıyallahu Anha) onun hakkında: "Meymûne, Allah'tan en çok korkanımız ve akrabalık ilişkilerini en çok gözetenimizdi." demektedir.[112]

Meymûne (Radıyallahu Anha) den 76 hadis rivayet edilmiş olup[113] bunlardan 7 adedi

---

[110] Hâkim 4/31, Mu'cemu'l-Kebir 23/234, Heysemî 9/249

[111] Müslim 1409/41

[112] Hâkim 4/32

[113] Cevâmîu's-Sîre s.259

Buhârî ve Müslim tarafından sahihlerine alınmıştır. Kendisinden de yeğenleri İbni Abbas ve Abdullah bin Şeddad bin Had başta olmak üzere Ubeyd bin Sebbâk, Abdurrahman bin Saib el-Hilalî, Yezid bin Esamm, İbni Abbas'ın kölesi Kureyb, kendi kölesi Süleyman bin Yesar ve Atâ bin Yesar ile başkaları rivayette bulunmuşlardır.

Mü'minlerin Annesi Meymûne (Radıyallahu Anha) hicrî 51. yılda Mekke'de hastalandı. Hastalığı ağırlaştığında: "Beni Mekke'den çıkarın. Çünkü Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) benim Mekke'de ölmeyeceğimi (Mekke dışında öleceğimi) haber vermişti." dedi. Onu Mekke'nin dışına taşıdılar. Allah'ın takdirine bakın ki, Serif mevkiinde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile zifafa girdikleri ağacın altına geldiklerinde orada vefat etti[114] ve aynı yere defnedildi. Onun cenaze merasimi esnasında yeğeni olan İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) şöyle demişti: "Bu, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin zevcesidir. Naaşını kaldırdığınızda onu sallamayın ve sarsmayın, yavaş yavaş rıfk ile yürüyüp götürün."[115]

---

[114] Heysemî 9/249

[115] Buhârî 5162, Müslim 1465/51

Meymûne (Radıyallahu Anha) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kendisine tahsis ettiği odasının Abdullah bin Abbas (Radıyallahu Anhuma) a verilmesini vasiyet etmişti. Tercümanu'l-Kur'an İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) o odayı insanlar arasında ilmi yaymak için bir okul haline getirmiştir.

Allah (Azze ve Celle) her ikisinden de razı olsun.

Mü'minlerin Anneleri olan Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın temiz eşlerine selam olsun...

Allah hepsinden razı olsun...

o

MUKSİRÛN
(Çok Hadis Rivayet Eden Sahâbîler)

Binden fazla hadis rivayet eden sahâbîlere denir. Çok hadis rivayet edenler için de kullanılır.

Hadis: Rasûlullah'ın sözleri, fiilleri, takrirleri (onaylamaları) ve hâlleridir. Sünnet diye de isimlendirilir. Kur'an'dan sonra dinin ikinci kaynağı olduğu hakkında ittifak vardır. Asr-ı Saadet'te Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın kendisi, Müslümanlar için dinin kaynağı iken, vefatından sonra bu görev onun hadislerine geçmiştir. Bu sebeple hadis ilmi, Allahu Teâlâ'ya yaklaşmaya vesile olan en faziletli ilimlerden biridir. Çünkü bu ilim, Nebi'nin yolunu anlatarak diğer ilimlere kaynaklık eden bir ilimdir.

Hadis ilmi, tarifinden de anlaşıldığı gibi diğer dinî ilimler içinde kapsamı en geniş olanıdır. Kur'an ayetlerinin 6000 civarında olduğu düşünülecek olursa, hadislerin tekrarlarla birlikte yüz binlerle ifade edilmesi bunu göstermektedir. Kur'an'ın ve ona bağlı olarak dinin doğru anlaşılabilmesi için gerekli en detaylı bilgiler hadislerde bulunmaktadır. Fıkhî içtihatların kaynağı hadisler olduğu gibi, tefsir ilminin en

doğru yorumları, ayetlerin iniş sebepleri, nasıhmensuh gibi birçok bilgiler hadislerde yer almaktadır. Bunlara ilaveten Allah'ın sıfatları, evrendeki mahlukat, ölüm ve sonrasındaki karşılaşılacak durumlar, Nebiler ve önceki ümmetlerin kıssaları, bizzat Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yaşantısı, savaşları, hükümleri, mucizeleri, hutbeleri, aile fertleri, onların faziletleri vb. gibi pek çok ayrıntı ancak hadislerde mevcuttur.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sağlığında hadis öğrenim ve öğretimini teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

1. "Benden bir ayet de olsa tebliğ edin, hadislerimi nakledin ve benim adıma yalan söylemeyin."[1]

2. "(Veda Hutbesi'nde)Sizden burada bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsin."[2]

3. "Allah, benim sözümü işitip de benden işittiği gibi (başkasına) tebliğ eden kişinin yüzünü

---

[1] Hatîbu'l-Bağdadî (Şerefu Ashâbi'l-Hadis) s.13,15

[2] Buhârî 4096, Müslim 1679/29

ağartsın.”[3]

Sadece teşvik etmekle kalmamış, hadislerine ilgi duyanlar hakkında: “Allah’ım! (Benden sonra gelip hadislerimi ve sünnetimi rivayet ederek insanlara öğreten) halifelerime rahmet et!”[4] diye dua etmiş ve onları ‘halifelerim’ diye nitelendirerek onore etmiştir.

Şüphesiz ki hadis rivayetinde ilk ve en önemli tabaka sahâbe tabakasıdır. Onlar gerek Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hayattayken, gerekse vefatından sonra hadislerin muhafazası ve duydukları şekliyle harfi harfine rivayeti için harikulâde gayret sarfetmişlerdir. Onların bu gayretleri, hata yapma korkusuyla fazla rivayetten kaçınmaları, ravilerin durumlarını titizlikle araştırmaları ve hadisi, bizzat Rasûlullah’tan işiten sahâbîden almak için uzun ve meşakkatli yolculuklara katlanmaları gelecek nesiller için örnek olmuş ve bu ilme temel teşkil etmiştir.

Şüphesiz ki bu titizliğin sebebi; sahâbîlerin, nakledecekleri her hadisin her bir harfinin ümmet için ne büyük bir öneme sahip olduğunun bilinci

---

[3] Tirmizî 2795, İbni Mace 232

[4] Şerefu Ashâbi’l-Hadis s.31

içinde olmalarıdır. Hatta İbni Ömer ve İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) gibi pek çok sahâbî, hadisin manasını değiştirmeyecek tarzdaki lafızların yer değiştirilmesi, eş anlamlı iki kelimeden birinin diğerinin yerine kullanılması gibi hatalara dahi müsamaha göstermiyorlardı.[5]

Sahâbenin hadis rivayetindeki ihtiyatlarının en belirgin göstergesi, az hadis rivayet etmeleri ve mecbur kalmadıkça rivayette bulunmamalarıdır. Muksirûndan olan Ebu Hureyre, İbni Ömer ve Ebu Said el-Hudrî gibi sahâbîlerin çokça rivayetten kaçındıkları bilinen bir gerçektir.[6]

Sahâbîlerin kendileri çok hadis rivayetinden kaçındıkları gibi, başkalarını da bundan menederlerdi. Bunların başında da Dört Raşit Halife gelmektedir.[7]

Hadislerin muhafazası için sahâbe tarafından

---

[5] Dârimî 1/31/324, Hatîb (el-Kifaye fi İlmi'r-Rivaye) s.176, Müsned 2/88, Tabakât 2/373

[6] İbni Mace 25-26,29, Dârimî 1/28/278-279,283-284

[7] İbni Mace 28, Ahmed (Kitabu'l-İlel) 62-63, Şerefu Ashâbi'l-Hadis s.88

benimsenen diğer bir tedbir de rivayet edilen hadislerin kabulünde gösterdikleri ihtiyattır. Bu ihtiyat şahit istemek, yemin ettirmek vb. şekillerde uygulanmıştır. Özellikle Raşit Halifelerin hadis kabulündeki titizlikleri çok tesirli olmuştur.[8]

Sahâbenin, hadislerin kabulüne dair yukarıda zikredilen tatbikatları onların daimi tutumları değildi, bunları ihtiyaç olduğunda yapıyorlardı. Çünkü gayeleri kesin kanaate ulaşarak mutmain olmak, gelecek kuşaklara örnek olmak ve hadislerin gelişi güzel rivayet edilmesine mani olmaktı.

Bütün bu ihtiyatların uygulanmasıyla ehil olmayanlara ve dini tahrif etmek isteyenlere meydan verilmemiş ve büyük oranda arzulanan neticeye ulaşılmıştır. Bu işe ehil olanlar ise Allah'ın kendilerine verdiği bu nimeti iyiye kullanarak ümmetin hayrına olmak üzere hadisleri dinlemiş, ezberlemiş ve işittikleri gibi kendilerinden sonra gelenlere aktararak vazifelerini hakkıyla yapmışlardır, Allah onlara hayırla karşılık versin!

Sahâbeden en fazla rivayette bulunanlara

---

[8] Buhârî 6190,6601, Müslim 1683/39, Ahmed 1/67-68

‘çokça yapanlar, çoklaştıranlar’ manasında ‘muksirûn (en çok rivayette bulunanlar)’ denilmiştir. Muksirûn sahâbîler 9 kişidir ki, İbnu’l Cevzî’nin Müsnedü’l-Bâki adlı eserinde bildirdiği gibi onların isimleri ve rivayet ettikleri hadis sayısı şöyledir:

1. Ebu Hureyre.....5374 hadis
2. Abdullah bin Ömer.....2630 hadis
3. Enes bin Malik.....2286 hadis
4. Aişe binti Ebu Bekir.....2210 hadis
5. Abdullah bin Abbas.....1660 hadis
6. Cabir bin Abdullah.....1540 hadis
7. Ebu Said el-Hudrî.....1170 hadis
8. Abdullah bin Mes’ud.....848 hadis
9. Abdullah bin Amr bin As.....700 hadis

Şimdi bunların hayatına sırasıyla göz atalım.

º

Ebu Hureyre
(Radıyallahu Anh) (5374)

İsmi hakkında en çok ihtilaf edilen sahâbîdir. Kendisinin ve babasının isimleri hakkında 40'tan fazla rivayet vardır. Ancak en meşhur rivayete göre adı Abdurrahman bin Sahr'dır. Cahiliyede adı Abduşşems idi. Bir rivayete göre Müslüman olduğunda Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tarafından Abdurrahman olarak değiştirilmiştir. İsmi hakkında bu kadar ihtilaf olmasının sebebi, gerek sahâbîler arasında ve gerek diğer dönemlerde ismi ile anılmaması, bilakis 'kediciğin babası' manasına gelen künyesi ile anılması ve meşhur olmasıdır. Bu lakabından sorulduğunda şöyle yanıtlamıştı: "Ailemin koyunlarını güderdim. Benim küçük bir kediciğim vardı. Geceleyin onu bir ağaca koyar, gündüz olunca da yanımda götürür onunla oynardım. Bu yüzden bana Ebu Hureyre künyesi verildi."[9]

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) Yemenli olup Devsî kabilesindendir.[10] Kendi ifadesine göre yetim olarak büyümüştür. Annesi Meymûne binti

---

[9] Tirmizî 4091

[10] Tirmizî 4089

Sahib'dir. Önceleri küfür üzere kalmayı yeğledi. Oğlu Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan annesinin Müslüman olması için dua talep etmiş, o da onun için dua etmişti. Bunu annesine haber vermeye giden Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) eve varınca annesinin kelime-i şehadetine tanık olmuş ve sevinçten ağlamıştı. Bu müjdeli haberi Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a ulaştırmış ve kendisiyle annesini mü'minlere, mü'minleri de kendilerine sevdirmesi için dua etmesini istemiş, müteakiben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu duayı yapmıştı. Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) bunun için: "Beni duyan ve gören her mü'min sevmiştir." demektedir.[11]

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) hicrî 7.yılda Hayber gazvesi esnasında Yemenli Müslümanlarla birlikte Medine'ye gelmiş ve Müslüman olmuştur. Müteakiben Suffe ashâbı arasına katılmış ve bu ilim yuvasında dinini öğrenmiştir.[12] Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh)

---

[11] Müslim 2491/158

[12] Ashâb-ı Suffe: Mescidi Nebevî'nin bitişiğindeki bir sofada ikamet edip yalnızca ilim ve ibadetle meşgul olan, fakir, evi barkı olmayan,

fakirlik ve ihtiyacın bütün şiddetine katlanarak Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a biat ettiği andan itibaren uyku zamanları dışında ondan hemen hemen hiç ayrılmadı ve irtihaline kadar Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yaşadığı 4 yıl böyle geçti. Öyle bir 4 yıl ki; dinleme, itaat edip yapma ve her türlü güzelliklerle dopdolu, kendi içinde geniş ve uzun, adeta tek başına bir ömür… Kendini İslâm'a adayan bu gencin hafızası kuvvetliydi, kendisini meşgul edecek çoluk çocuğu yoktu, Rasûlullah'ın da "Amin!" diyerek duasına katıldığı Allah'tan istediği şeylerin içinde 'unutulmayacak bir ilim' de vardı.[13] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a: "Senden çok şeyler işitiyorum fakat unutuyorum." diye şikayetlenince, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun ridasını yaydı, sonra uçlarından tutarak Ebu Hureyre'nin kalbinin üzerinde topladı ve o bundan sonra işittiklerini

---

özellikle civar beldelerden gelen Müslümanlardan oluşan ve sayısı bazen artıp bazen azalan bir cemaatin ismidir. Allah onlardan razı olsun.

[13] Hâkim 3/508

unutmadı.[14] Kendisinin ne ekecek bir toprağı ne de meşgul olacağı bir ticareti vardı. Bu nedenle yolculukta da, yerleşik halde de Rasûlullah'ın yanından ayrılmıyordu. İşte bu sebeple o kadar çok hadis öğrenip ezberledi ki, birçok değerli sahâbî: "Bütün bu hadisleri nereden buldu, ne zaman duyup ezberledi?" diyecek kadar hayrete düştü. Doğrudan Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan ilim aldığı gibi Ebu Bekir, Ömer, Ubeyy bin Ka'b, Usame bin Zeyd, Aişe ve daha birçok büyük sahâbîden de ilim almış ve bunları zaptederek rivayet etmiştir.

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) çok hadis rivayet ettiği için her dönemde tartışma konusu olmuştur. Halbuki rivayet ettiği hadislerin yalnızca 180 kadarında tek kalmış, kalanlarına ise diğer sahâbenin rivayetleri şahitlik etmiştir. O, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan hadis öğrenmeye çok istekliydi. Bunun için birkaç örnek zikredelim:

1. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir ganimet dağıtımı esnasında: "Dostlarının istediği şu ganimetlerden sana da vermemi istemiyor musun?" buyurmuş, Ebu Hureyre (Radıyallahu

---

[14] Tirmizî 4085,4086

Anh): "Ben senden Allahu Teâlâ'nın sana öğrettiklerinden bir şeyler öğretmeni istiyorum." demiştir.[15]

2. Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a kıyamet gününde şefaatiyle mes'ud olacak kişiyi sorduğunda Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ya Eba Hureyre! Hadis bellemek için sende gördüğüm bu şiddetli arzuya göre bunu senden evvel kimsenin bana sormayacağını zaten tahmin ediyordum. Onlar hâlis olarak 'La İlahe İllallah' diyen kimselerdir" buyurdu.[16]

3. Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) şöyle demiştir: "İnsanlar 'Ebu Hureyre çok hadis rivayet edip duruyor.' deyip duruyorlar. Halbuki Allah'ın Kitabı'ndaki şu iki ayet[17] olmasaydı

---

[15] Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 2/593

[16] Buhârî 255

[17] (İndirdiğimiz açık delilleri ve Kitap'ta insanlar için beyan ettiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah, hem de bütün lanet ediciler lanet eder. Ancak tevbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar müstesna. Zira ben onların tevbelerini kabul

hiçbir hadis nakletmezdim. Muhacir kardeşlerimizi çarşılarda alışveriş, Ensar kardeşlerimizi de bahçelerindeki işleri meşgul ederdi. Ebu Hureyre ise karın tokluğuna Rasûlullah'tan ayrılmazdı da, onların bulunmadıkları meclislerde bulunur ve onların belleyemedikleri sözleri bellerdi."[18]

4. Aişe (Radıyallahu Anha) Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) yi çağırıp kendisinin duymadığı bazı hadisleri rivayet etmesini eleştirince Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh): "Ey anacığım! Ayna, sürme ve Rasûlullah'a güzel görünme arzusu seni alıkoyuyordu ama vallahi beni ondan alıkoyan bir şey yoktu." diye cevap verdi.[19]

Hadis öğrenmeye böyle düşkün olan Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) onun rivayetine de çok şiddetliydi. Asım bin Kuleyb şöyle anlatmaktadır: "Babam, Ebu Hureyre'nin hadis

---

ederim. Ben çokça tevbeyi kabul eden ve esirgeyenim.) (Bakara 159-160)

[18] Buhârî 271

[19] Hâkim 3/509

rivayetini dinlemiş, o (Radıyallahu Anh) hadis rivayetine: 'Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki: 'Kim bile bile benim hakkımda yalan konuşursa, ateşteki yerine hazırlansın!' ' diyerek başlardı."[20]

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) nin, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den işittiği hadisleri yazıp yazmadığı hususunda birbirine muhalif haberler bulunmakla beraber, ondan hadis rivayet eden birçok tabiîn bunları kitap ve sahifelerde toplamıştır. Mesela, bunlardan Beşir bin Nehik, Ebu Hureyre' den işittiği bütün hadisleri yazıp bunları ona arz ederek rivayet hakkını aldığını zikretmektedir.[21] Meşhur öğrencilerinden Hemmam bin Münebbih'in yazdığı 'es-Sahife es-Sahiha' isimli Ebu Hureyre'ye ait 140 kadar hadisi ihtiva eden kitap Ebu Hureyre'den yazılan hadis kitaplarının en mühimidir. İmam Ahmed, Müsned'inde (2/312-319) bir tek isnad zinciri altında bu hadisleri sıralamıştır.

---

[20] Ahmed 2/413

[21] Ahmed bin Hanbel (Kitab'ul-İlel ve Marifeti'r-Rical) 1/42-43, Tabakât 7/1, 162, İbni Hacer (Tehzibu't-Tehzib) 1/470

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) nin eleştirildiği diğer bir cihet de Emevîlere hizmet ettiği hususudur. Bunun sebebi de, Muaviye'nin onu iki defa Medine valiliğine ataması, Mervan Medine'den ayrılınca da onun yerine vekillik yapmasıdır. Halbuki o, bir seferinde Mervan'ın yanına girmesine müsaade etmemiştir.[22] Mervan'ın yerine vekil olduğu zamanlarda onların yaşadığı lüks hayatı kınarcasına bir eşeğe binerek yola çıkar ve: "Yoldan çekilin, Emîr geldi." derdi. Mervan'ın vekilliğini yaptığı diğer bir sırada, sırtında bir bağ odun olduğu halde çarşıya girdi ve: "Emîr için yolu açın." diye seslenerek yol aldı.[23]

Gene, Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) nin rivayet ettiği: "Ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan iki kap ilim belledim ve bunlardan sadece birini neşrettim. Diğerine gelince, onu neşretseydim şu boğazım kesilirdi."[24] manasındaki hadisten, her ne kadar ilimden nasibi

---

[22] Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 2/213

[23] Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 2/614

[24] Buhârî 272

olmayan bazı cahiller kendileri için delil çıkarıyorlarsa da onun bu hadisini, diğer bazı fiilleri şerh etmektedir. Şöyle ki; Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh): "Ey Allah'ım! Beni (hicrî) 60 yılına ulaştırma ve çoluk çocuğun emîrliklerini bana gösterme!" diye dua ederdi. Bu hadisi Hafız İbni Hacer, İbni Ebi Şeybe'ye dayandırmaktadır. Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) den rivayet edilen merfû bir hadiste Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Ümmetimin helâki, Kureyş'ten bazı oğlanların eliyle olacaktır."[25] buyurmaktadır ki bütün bunlardan, oğlancıklar (babadan oğula geçen saltanat) yönetiminin başlangıç yılının hicrî 60 yılı olacağına işaret etmektedir. Gerçekten de öyle olmuştur. O yıl Yezîd bin Muaviye halifeliğe geçmiş ve 64 yılına kadar kalmıştır. Sonra onun oğlu Muaviye halifeliğe geçti, o da birkaç ay sonra öldü. Bütün bunlardan, Ebu Hureyre' nin neşretmediği ilmin, Kâ'be'ye saldırmaya bile cüret eden Emevîlerin dalâletine işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Son derece yumuşak ve mu'tedil bir kişi olan Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) üstün bir takvâya ve zühde sahipti: İbni Sa'd'ın sahih bir senetle

---

[25] Buhârî 3377

rivayet ettiğine göre İkrime, Ebu Hureyre'nin her gün yüksek miktarda tesbih çektiğini ve: "Günahım miktarınca tesbih çekmekteyim." diye söylediğini bildirmiştir. Zehebî de, Siyer'de en-Nehdî'den şöyle rivayet etmektedir: "Ebu Hureyre'ye yedi kez misafir oldum. O, hanımı ve hizmetçisi geceleyin birbirini takip ederek kalkarlardı. Birisi namazını kılar, sonra diğerini uyandırırdı. O kalkar kılar, sonra diğerini uyandırırdı."

İbni Hazm, el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm adlı kitabında şöyle demektedir: "Kendilerinden orta miktarda fetva rivayet edilenler 13 kişidir ki, onlardan birisi de Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) dir. Diğerleri ise Ebu Bekir, Osman, Sa'd bin Ebi Vakkas, Ümmü Seleme, Enes, Ebu Said el-Hudrî, Ebu Muse'l-Eşarî, Muaz bin Cebel, Cabir bin Abdillah, Selman-ı Farisî, Abdullah bin Amr ve Abdullah bin Zübeyr (Radıyallahu Anhum) dir. Bunlardan her birinin fetvalarından küçük bir cüz oluşturulması mümkündür.[26]

Sahâbe-i Kirâm arasında 5374 adetle en çok

---

[26] İbni Hazm (el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm) 2/87, Cevâmîu's-Sîre s.301-302

hadis rivayet eden[27] Ebu Hureyre'nin 326 hadisini Buhârî ve Müslim ittifaken, 93'ünü Buhârî ve 98'ini Müslim münferiden rivayet etmişlerdir. Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından Bahreyn valiliğine, Osman (Radıyallahu Anh) döneminde Mekke kadılığına ve Muaviye tarafından Medine valiliğine tayin edilen fâkih, müçtehit ve çok ilim belleyen hafızların seyyidi Ebu Hureyre'den toplamı 800'ü aşan sahâbî ve tabiîn talebe ilim almıştır.

Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) bir rivayete göre hicrî 59 yılında 78 yaşında olduğu halde Akik mevkiindeki evinde vefat etmiş, oradan Medine'ye getirilmiştir.

Allah ondan razı olsun.

º

[27] Cevâmîu's-Sîre s.257

1

Abdullah bin Ömer (Radıyallahu Anhuma) (2630)

Babası Ömer'ül-Fâruk (Radıyallahu Anh), annesi Osman bin Maz'un (Radıyallahu Anh) un kız kardeşi Zeynep'tir. Aynı ana babadan olan kız kardeşi Hafsa (Radıyallahu Anha) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eşlerindendir. Ömer'in 12-13 çocuğu olup onlar içinde en çok bilinenler Abdullah ve Hafsa'dır. Abdullah (Radıyallahu Anhuma) Kureyşli olup Ebu Abdurrahman diye künyelenmiştir. Daha çok İbni Ömer diye meşhur olan Abdullah (Radıyallahu Anhuma), nübüvvetin 1. veya 2. senesinde dünyaya gelmiş, bulûğ çağına ermeden babası ile beraber Müslüman olmuş, dolayısıyla şirki hiç tatmamıştır. On yaşındayken babası Ömer (Radıyallahu Anh) ile hicret etmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Uhud günü harpten önce orduyu teftiş ettiğinde o sıralar 14 yaşında olan Abdullah bin Ömer'in karşısına gelmiş ve onun harbe katılmasına izin vermemiş, bir sene sonraki hicrî 4. yılın Şevval ayında yapılan Hendek harbine katılmasına ise izin vermiştir.[28]

---

[28] Buhârî 3837

İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) bu harpten itibaren bütün muharebelere iştirak etmiş, Rıdvan Biatı'nda bulunmuş, Ömer devrindeki fetihlerin hepsine katılmıştır. Hicretin 27. yılında Afrika, Tunus, Cezayir ve Marakeş seferlerine, hicretin 30. yılında Horasan ve Taberistan seferlerine, Ebu Eyyûb el-Ensarî ile Bizans seferine katılmış, Ali (Radıyallahu Anh) döneminde vukû bulan dahilî olaylar ile Cemel ve Sıffîn fitnelerine katılmamıştır. Yermuk, Kâdisiye, Celûla savaşlarına, Fars seferlerine ve Mısır'ın fethine de katıldı.

İbni Kesir'in verdiği bilgilere göre orta boylu ve iri cüsseli bir adam olan İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) in saçları omuzlarına kadar uzanırdı. Saçlarını sarıya boyar, bıyıklarını derince kısaltırdı. Babası Ömer (Radıyallahu Anh) ve daha sonra da halife Osman (Radıyallahu Anh) onu kadılığa tayin etmek istedilerse de o kabul etmedi. Allah (Azze ve Celle) ın: "Sevdiğiniz şeylerden sarfetmedikçe asla birre (iyiliğe) eremezsiniz."[29] ayetini kendisine şiar edinmişti. Bu sebeple malı ve kölelerinden beğendiklerini Allah için sadaka olarak verirdi. Bu huyunu öğrenen köleleri onun görüp beğeneceği şeyler

[29] Âl-i İmrân 92

yaptığı için “Kölelerin sana hile yapıyorlar.” dendiğinde: “Bizi Allah yolunda aldatan kimseye biz de Allah için aldanırız.” Diye cevap verirdi. Vefatına kadar 1000 civarında köle âzât etmişti ki, en değerli öğrencisi Nâfi de onun âzâtlılarındandır. Gerek maaşından, gerekse ganimet ve hediyelerden kendine gelen yüz binlerce dirhemi Allah yolunda harcamıştır. Kendine verilen hediyeleri: “Ben kimseden bir şey istemem ama Allah’ın bana nasip ettiği şeyi de geri çevirmem.” diyerek alır ve onların çoğunu da sadaka yapardı.[30] Bize İbni Ömer’in birçok hâlini bildiren âzâtlısı Nâfi şöyle demektedir: “Öyle olurdu ki bir günde 30.000 dirhem dağıtır, sonra bir ay boyunca ağzına bir parça et dahi koymazdı.”[31]

İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) gençliğinde mescitte yatardı. Bir gece rüyasında şunları gördüğünü anlatmaktadır: “İki melek beni yakalayıp cehenneme götürdüler. Cehennem, kuyu duvarı gibi taşla örülmüştü ve iki de boynuzu vardı. Onun içinde tanıdık bazı kimseleri

---

[30] Büyük İslâm Tarihi 9/12

[31] Mu’cem’ul-Kebir 12/260, Heysemî 9/347

gördüm. ‘Eûzu billahi min’ennâr.’ diyerek ateşten Allah’a sığındım. Bu sırada bizi üçüncü bir melek karşıladı ve bana: ‘Korkma!’ dedi. Ben rüyamı Hafsa’ya anlattım. O da Rasûllullah’a arz etti. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): ‘Abdullah ne iyi bir adamdır, şayet bir de gece namazı kılsa!’ buyurdu.” Abdullah’ın oğlu Salim dedi ki: “Abdullah bundan sonra gecenin (çoğunu ibadetle geçirir ve) az bir kısmında uyurdu.”[32] Diğer bir rüyasını ise şöyle anlatmaktadır: “Elimde ipekten dokunmuş kalın bir kumaş vardı. Benim cennette gitmek istediğim bir yer olunca, o kumaş parçası oraya uçardı. Rüyamı Hafsa’ya anlattım. Hafsa da Nebi’ye arz etti. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): ‘Ben Abdullah’ı salih bir adam görüyorum.’ buyurdu.”[33]

Fitne dönemlerinde Medine’ye hangi emîr gelirse gelsin, İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) gider, onun arkasında namazını kılar ve zekatını ona öderdi. Bu hususta şöyle söylerdi: “Kim ‘Hayya ale’s-salâh (haydin namaza)!’ derse onun çağrısına icabet ederim ama her kim ‘Haydi

---

[32] Buhârî 3519, Müslim 2479/140

[33] Müslim 2478/139

Müslüman kardeşini öldürmeye ve malını almaya!' derse onun çağrısına icabet etmem."[34] Bununla beraber zalime karşı durmaktan ve hakkı söylemekten geri kalmazdı. Nitekim Zalim Haccac'ın birçok hareketini yüzüne karşı tenkit et-miş, bir seferinde kendisini ziyarete geldiğinde Haccac ile konuşmamış ve onu görmemek için gözlerini kapatmıştı.[35] Ölüm döşeğindeyken de Ali (Radıyallahu Anh) ye karşı taşkınlık eden guruba ve Haccac'a karşı savaşmadığı için duydu-ğu üzüntü ve pişmanlığı dile getirmiştir.[36]

Fakir ve gariplerin babası olan Abdullah bin Ömer (Ra-dıyallahu Anhuma) son derece zühd sahibiydi. Adaleti sever, övülmekten hoşlanmaz, sade giyinir ve misafirsiz yemeğe oturmamayı tercih ederdi. İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh): "Dünyaya karşı Kureyşli gençler arasında kendi nefsine en hâkim olan kişi İbni Ömer'dir." demektedir. Cabir (Radıyal-lahu Anhuma) ise:

---

[34] Tabakât 4/169

[35] Tabakât 4/186

[36] Tabakât 4/185, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ 3/332

“Hepimiz dünyaya meylettik, dünya da bi-ze meyletti, ancak İbni Ömer müstesna.” dedi. İbni Ömer hakkında tabiîn imamlarının büyüklerinden Said bin Müseyyeb: “İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) in vefat ettiği gün dünyadaki herkes Allah’ın huzuruna onun ameli gibi bir amelle çıkabilmeyi arzulamıştı.” demiştir.[37] Ebu Seleme bin Abdullah ise: “İbni Ömer, fazilet ve üstünlükte babası Ömer gibi olduğu halde vefat etti.” demektedir.

İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) in en belirgin ve meşhur hâli ise her hareketinde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a adım adım uymaya gayret etmesidir. Öyle ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın boyandığı boya ile saçlarını boyar, altında dinlendiği ağacın altında dinlenir, kaylûle (öğle uykusu) yaptığı yerde kaylûle yapar, namaz kıldığı yerde namaz kılar, vakfe yaptığı yerde vakfe yapardı.[38]

İbni Hazm, el-İhkâm adlı kitabında şu açıklamada bulunmaktadır: Sahabeden çokça

---

[37] Büyük İslâm Tarihi 9/14

[38] Buhârî 570, Tabakât 4/179

fetva verenler yedi kişidir ki, onlar Ömer bin el-Hattab, oğlu Abdullah, Ali, Aişe, İbni Mes'ud, İbni Abbas ve Zeyd bin Sabit (Radıyallahu Anhum) tir. Bu faziletli insanların fetvaları oldukça fazladır. Sadece İbni Abbas'ın fetvaları yirmi ciltte toplanmıştır.[39] İbni Ömer ise, İmam Malik'in bildirdiğine göre, altmış yıl fetva vermekle ve Müslümanların dinî meselelerini çözmekle meşgul olmuştur.

Abdullah bin Ömer (Radıyallahu Anhuma) muksirûnun ikincisi olarak 2630 adet hadis rivayet etmiştir.[40] Zehebî, İbni Ömer'in, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin dışında kendilerinden ilim aldığı kişileri 15 kişi kadar saymaktadır ki, bunların içinde Ebu Bekir, Ömer, Osman, Sa'd bin Ebi Vakkas, İbni Mes'ud, ablası Hafsa ve Aişe (Radıyallahu Anhum) bulunmaktadır. Kendisinden ilim alıp hadis rivayet edenlerin sayısı ise 227'yi bulmakta, bunların içinde oğulları Hamza, Bilal, Zeyd, Salim, Abdullah, Ubeydullah ve Ömer ile babasının âzâtlısı Eslem, Enes bin Sîrîn, Hasan,

---

[39] El-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm 2/87-88

[40] Cevâmîu's-Sîre s.257

Said bin Cübeyr, Said bin Müseyyeb, Tâvûs, Urve, Atâ, İkrime, Mücahid, Zührî ve âzâtlısı Nâfi bulunmaktadır. Hadis isnadında İbni Ömer, ondan Nâfi, ondan Malik bin Enes senedi en kuvvetli senet kabul edilmektedir. İbni Ömer'in hadislerinden 168 adedini Buhârî ve Müslim ittifaken, 81' ini Buhârî ve 31'ini Müslim münferiden rivayet etmişlerdir.

Abdullah bin Ömer (Radıyallahu Anhuma) hicrî 74 yılında hac dönüşünde Haccac'ın düzenlediği bir suikastta zehirli bir hançerle ayak parmakları arasından yaralandı ve bu yara sebebiyle aynı yıl İmam Malik'e göre 86, Zehebî'ye göre 84 yaşında olduğu halde doğduğu yer olan Mekke'de vefat etti ve Fahn mahallesindeki 'Muhacirler Kabristanı'na defnedildi. Onun defniyle beraber Hicaz bölgesinin fıkhının temel taşı da defnedilmiştir.

Allah ondan razı olsun.

o

2

Enes bin Malik
(Radıyallahu Anh) (2286)

Babasının adı Malik olup İslâm'a girmeden müşrik olarak ölmüştür. Annesi ise, kadın sahâbîlerin en hayırlılarından biri olan Ümmü Süleym'dir. Bu kadın, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hicret ettiğinde ilk Müslüman olan ve Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın en çok ziyaret ettiği kadınlardandır. Enes (Radıyallahu Anh) hakkında İmam Zehebî şunları söylemektedir: İmam, fetva ehli, Kur'an öğreticisi, hadisçi, İslâm'ın çokça bilgi aktaran bir ferdidir. Hicretten on yıl önce dünyaya geldiği sabit olmuştur. Künyesi Ebu Hamza olup Ensar'dan, Hazrec kabilesinden, Beni Neccar'dandır ve Medinelidir. Ensar-ı Kirâm'ın hepsi gücü nisbetinde Muhacirlere ve Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye bir şeyler verdiğinde Ümmü Süleym (Radıyallahu Anha) fakirlikten dolayı bir şey veremedi ve oğlu Enes'i Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye getirerek ona hizmet etmesi için bıraktı. Böylece küçük Enesçik hicretin başında 10 yaşında olduğu halde mahlukatın efendisine hizmet etme şerefine erişmiş ve Rasûlullah'ın vefatına kadar 10 sene bu görevine devam etmiştir. İbni Sa'd'ın rivayet ettiğine göre

Enes (Radıyallahu Anh) daha 12 yaşında olduğu halde Rasûlullah'a hizmet için onunla birlikte Bedir Savaşı'na çıktı. Meğâzî yazarları küçük yaşta olmasından ve bizzat savaşmadığından dolayı onu Bedir ashâbından saymamışlardır. O gün Enes, ordunun malzemelerinin bulunduğu yerde kaldı. Sonra sırasıyla Uhud, Hendek, Beni Kureyza, Beni Mustalik ve Hayber harplerine, Mekke ve Tâif'in fethine katıldı. Buhârî, Musa bin Enes'ten, Enes (Radıyallahu Anh) in Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte sekiz savaşa katıldığını rivayet etmektedir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan sonra Medine'de ikamet etti. Daha sonra çeşitli beldelerin fetihlerine katıldı. Osman ve Ali dönemlerindeki fitneleri önlemek için çaba sarfetti, önleme imkanı bulamayınca da bir kenara çekildi. En son Basra'ya yerleşti ve hayatının sonuna kadar orada ikamet etti.

Enes bin Malik (Radıyallahu Anh) Ensar'ın en çok mal ve evlat sahibi olanlarındandır. Bunun sebebi şudur: Enes (Radıyallahu Anh) annesi ve teyzesi Ümmü Haram (Radıyallahu Anhuma) ile birlikte evlerinde bulunuyorken Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onları ziyaret etmişti. Kendisine ikram edilen yiyeceği, oruçlu olması sebebiyle geri çeviren Rasûlullah (Sallallahu

Aleyhi ve Sellem) evin bir köşesinde nafile namaz kıldı ve ev halkına dua etti. Ümmü Süleym (Radıyallahu Anha): "Ya Rasûlallah! Benim bir hassâcığım (hizmetçim) var, Enes. Onun için Allah'a dua ediversen." deyince Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dünya ve ahiretin hiçbir hayrını terk etmeksizin Enes'e dua etti ve duasını: "Ey Allah'ım! Enes'i mal ve evlat ile rızıklandır ve ona verdiğin şeyleri bereketlendir." diye bitirdi. Enes (Radıyallahu Anh) diyor ki: "İşte bu dua sebebiyle ben malca Ensar'ın en zenginlerindenim. Kızım Ümeyye'nin bana söylediğine göre Haccac'ın Basra' ya geldiği tarihe kadar (ki bu sene hicrî 75 senesidir) sulbî evladımdan yüz yirmi küsûr kişi toprağa verilmiştir.[41] Ebu'l Aliye: "Enes'in senede iki defa meyve veren bir bostanı vardı. Bu bostanda bir de Reyhan vardı ki ondan misk kokusu elde ederdi."[42] demektedir.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Enes bin Malik (Radıyallahu Anh) i çok severdi: Ona

---

[41] Buhârî 1848, Müslim 2481/142-143

[42] Tirmizî 4084

“Ey oğulcuğum!” diye hitap eder,[43] yapmadığı bir şey için “Bunu niçin yapmadın?”, yaptığı bir şey için de “Bunu niçin böyle yaptın?” demezdi.[44] Enes (Radıyallahu Anh) ile bazen “Ey iki kulaklı!” diyerek şakalaşırdı.[45] Enes (Radıyallahu Anh) küçük bir çocuk olduğu halde güvenilir bir sırdaş idi. Bu hususta kendisi şöyle demektedir: “Allah’ın Nebi’si bana gizlice bir sır söyledi. Artık ben o sırrı hiç kimseye söylemedim. Andolsun ki onu benden annem Ümmü Süleym (Radıyallahu Anha) sordu da ben bu sırrı ona da haber vermedim.” Bunun üzerine annesi Enes’i, Rasûlullah’ın sırrını yaymaması hususunda tenbihlemiştir.[46]

Enes (Radıyallahu Anh) Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) döneminde zekat âmili olarak Bahreyn’e tayin edilmiş ve Osman (Radıyallahu Anh) ın vefatına kadar bu göreve devam etmiştir.

---

[43] Müslim 2151/31

[44] Müslim 2309/51

[45] Tirmizî 4083

[46] Müslim 2482/145-146

Hicrî 69 yılında Basra'da vukû bulan, toplam iki yüz bin kişinin hayatına mal olan ve üç sene süren Carif Tâunu'nda Enes (Radıyallahu Anh) in çocuk ve torunlarından 70 kişinin öldüğü rivayet edilmiştir.

Enes bin Malik (Radıyallahu Anh) ibadetlerine ehemmiyet gösterirdi. Onun namazı hakkında;

1. Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh): "Namazı, Ümmü Süleym'in oğlunun namazından daha çok Rasûlullah'ın namazına benzeyen birini görmedim."[47]

2. Enes bin Sîrîn: "Enes (Radıyallahu Anh) yolculukta da, ikamet halinde de insanların en güzel namaz kılanıydı."

3. Sümâme: "Enes, namaz kılarken kıyamı çok uzatmasından dolayı ayakları kan dolardı." demektedirler. Kendisinin hac için ihrama girdiğini görenler, gösterdiği titizlik nedeniyle ihramdan çıkıncaya kadar onunla konuşmadıklarını, onun sadece Allah'ın zikriyle meşgul olduğunu anlatmaktadırlar. Ömrünün son 1-2 senesinde artık oruç tutmaya güç getiremediği ve kazâ edemeyeceğine de kanaat ettiği için her gün bir fakiri doyurur ve kendisi orucunu

[47] Tabakât 7/120

yerdi.[48]

Rasûlullah ile beraber geçirdiği 10 senelik birliktelik kendisine çok şey öğretmişti. Bu sebeple Ashâb-ı Kirâm arasında en geniş ilmi olan ve en çok rivayet eden kimseler arasındadır. Rivayet ettiği hadis sayısı 2286 olup[49] bunların 128'ini Buhârî ve Müslim ittifaken, 80'ini Buhârî ve 70'ini Müslim münferiden rivayet etmiştir. Rasûlullah'ın dışında Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ubeyy bin Ka'b (Radıyallahu Anhum) gibi sahâbîlerden rivayette bulunmuş, kendisinden de başta oğulları (özellikle Musa) olmak üzere Hasan Basrî, Zührî, Katade, Sabit el-Bennânî, Humeyd Tavil, Süleyman Teymî, Yahya bin Said el-Ensarî ve emsallerinin içinde bulunduğu yaklaşık 100 kişi rivayette bulunmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan rivayet ettiklerine özen gösterir ve hadisi bitirdiğinde: "Yahut da Rasûlullah'ın buyurduğu gibi." derdi.[50]

Enes bin Malik (Radıyallahu Anh) in vefat

---

[48] Buhârî 4201 (Tâlikan)

[49] Cevâmîu's-Sîre s.257

[50] İbni Mace 24

tarihi hakkında bir çok ihtilaf olmakla beraber hicrî 93 yılında 103 yaşında olduğu hâlde vefat ettiği hakkında cumhur-u ulema görüş belirtmiştir. Cabir bin Zeyd ile aynı hafta vefat ettikleri rivayet edilmiştir. Enes (Radıyallahu Anh) in, ömrünün sonlarında: "İki kıbleye doğru namaz kılanlardan benden başka kimse kalmadı." [51] dediği sabittir. Cenazesi götürülürken talebelerinin ellerinin üzerinde gitmiş, halkın yanaşmasına fırsat kalmamıştır. Ali bin el-Medînî ve başkalarından Basra'da vefat eden sahâbîlerin en sonuncusu olduğu rivayet edilmiştir. O vefat ettiğinde Mevriku'l-Acelî: "Bugün ilmin yarısı gitti." dedi. "Bu nasıl oluyor?" diye sorulduğunda ise: "Hevasına mağlup olan bir adam Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan rivayet edilen bir hadis hususunda bize muhalefet ettiğinde: 'Gel, onu bizzat kendisinden duyana gidelim.' derdik." diye cevap verdi.[52]

Allah ondan razı olsun.

º

---

[51] Buhârî 4188

[52] Mu'cemu'l-Kebir 1/250, Heysemî 9/325

3

Aişe binti Ebi Bekir

(Radıyallahu Anhuma) (2210)

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eşlerinden olan bu temiz validemiz hicretten hemen sonra onunla evlenmiş ve vefatına kadar yaklaşık 10 sene nikahı altında kalmıştır. Bu süre zarfında keskin zekası, ince anlayışlılığı ve ilme olan düşkünlüğü neticesinde Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den çok hadis ezberledi ve onları fıkhetti. Rivayet ettiği hadislerin sayısı 2210'a ulaşmıştır.[53] Bunlardan 74 adedini Buhârî ve Müslim ittifaken kitaplarına almıştır. Bu hadislerin çoğunun Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın ev hâline ve diğer sahâbîlerin kendisinin yanında olmadığı anlara taalluk ettiği düşünülürse Aişe validemizin fıkhının genişliği ve dine olan katkısının büyüklüğü anlaşılır. Onun ilminden istifade eden öğrencilerin sayısı, çoğunluğu sahâbe ve tabiînin önde gelenlerinden olmak üzere 211'e ulaşmıştır.

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eşleri içinde en fâkih ve Rasûlullah'a en sevgili olan Aişe (Radıyallahu Anha), hicrî 57 veya 58

---

[53] Cevâmîu's-Sîre s.257

yılında 65 yaş civarında iken Medine'de vefat etti ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedildi.

Aişe validemiz (Radıyallahu Anha) hakkında daha geniş bili için 'Rasûlullah'ın Hanımları' kısmına bakılabilir.

Allah ondan razı olsun.

o

4

Abdullah bin Abbas

(Radıyallahu Anhuma) (1660)

Babası Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın amcası Abbas bin Abdulmuttalib (Radıyallahu Anh), annesi ise Mü'minlerin Annesi Meymûne (Radıyallahu Anha) nin kız kardeşi olan Ümmü'l-Fadl (Radıyallahu Anha) dır. Künyesi Ebu Abbas olup hicretten üç sene önce, müşriklerin Hâşim oğullarıyla ilişkiyi kesip onlara ambargo uyguladığı dönemde Hâşim oğulları vadisinde dünyaya gelmiştir.

İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) beyaz tenli, iri cüsseli, uzun boylu, dolgun yüzlü, sarı saçlı, güzel görünüşlü, güler yüzlü ve parlak biriydi. Saçları sıktı ve saçına kına sürerdi. Atâ (Rahmetullahi Aleyh) onun hakkında: "Her ne zaman on dördüncü gecesinde gökte ayı görsem İbni Abbas'ın yüzünü hatırlarım." derdi. Çok zekî ve hafızası müthiş kuvvetli olup şu üstün özelliklerin sahibiydi:

1. Sahabe olma şerefine ermiş,

2. Rasûlullah'la akrabalık şerefine nail olmuş,

3. Eşine ender rastlanır ilmî bir kudret verilmiş,

4. Bunlarla beraber takvâ şerefine sahip olmuştur ki, o (Radıyallahu Anhuma) gündüzleri

oruçla, geceleri namazla geçiren, seherlerde istiğfar edip Allah korkusundan dolayı gözyaşı döken bir zâttı. İbni Ebi Müleyke şöyle anlatmaktadır: "İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ile Mekke'den Medine'ye yolculuk ettim. Konakladığımızda gece yarısından sonra kalkar, tane tane Kur'an-ı Kerim okur ve okurken çokça ağlardı." Mesruk (Rahmetullahi Aleyh) ise onun hakkında: "Ben İbni Abbas'ı gördüğümde 'İnsanların en güzeli', konuşmaya başladığında 'İnsanların en fasihi', bir konu hakkında açıklamalarda bulunduğunda da 'İnsanların en bilgilisi' derdim." demektedir. İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) 'el-Hibr (En Yüksek Bilgin)', çok fazla ilim sahibi olması nedeniyle 'Bahru'l-İlim (İlim Denizi)' ve özellikle de tefsirdeki üstünlüğü sebebiyle 'Sultanu'l-Müfessirîn (Müfessirlerin Sultanı)' gibi en yüksek lakaplarla şöhret bulmuştur. Haftada bir gün tefsir, bir gün fıkıh, bir gün meğâzî (savaş), bir gün şiir ve arap dili ve diğer bir gün de eyyam-ı Arap (Arap tarihi) dersleri verdiği anlatılmaktadır. En değerli öğrencilerinden Mücahid (Rahmetullahi Aleyh) şöyle söylemiştir: "Bir kimsenin 'Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu' diye başlayarak söylediği sözler (hadisler) dışında İbni Abbas'ın fetvalarından

daha güzel fetva duymuş değilim.” İbni Hazm’ın el-İhkâm adlı eserinde bildirdiğine göre Müslümanların ileri gelen imamlarından Ebu Bekir Muhammed bin Musa, İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ın fetvalarını yirmi ciltlik bir kitapta toplamıştır.[54] İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) a bu yüce ilmî mertebeye nasıl ulaştığı sorulduğunda kendisi: “Soran bir dil ve düşünüp muhakeme eden bir kalp ile.” diye cevap vermiştir. Gene ondan şöyle rivayet edilmiştir: “Benim bir meseleyi Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin ashâbı içinden otuz kişiye sorduğum olurdu.” Kendisinin belirttiği bu sebeplerden daha önemlisi de Nebimiz Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in amca oğlu için yaptığı dualar olsa gerek. Çünkü Allahu Teâlâ onun duasını bir kaç istisna dışında daima kabul ederdi: Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir seferinde İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ı bağrına basmış ve: “Ey Allah’ım! Buna hikmeti öğret!” diye dua etmişir.[55] Hadisi rivayet eden Buhârî (Rahmetullahi Aleyh) hadiste geçen hikmeti

---

[54] El-İhkâm fi Usûli’l-Ahkâm 2/87-88

[55] Buhârî 3530, Tirmizî 4075

“Nübüvvet (peygamberlik) dışında rey ve içtihatta isabet etmektir.” diye tefsir etmiştir. Bu hadis Buhârî’nin Sahihi’ nde aynı senetle “Buna Kitabı öğret!” şeklinde de gelmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir başka sefer de kendisine su hazırlayan İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) için: “Ey Allah’ım! Onu dinde fâkih (bilgin, ince anlayışlı) kıl!” diye dua etmiştir.[56]

İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) Rasûlullah vefat ettiğinde 13 yaşındaydı. Teyzesi olan Rasûlullah’ın eşlerinden Meymûne (Radıyallahu Anha) sebebiyle Rasûlullah’ın evinde kalma fırsatını bulmuş ve ondan evinin dışında istifade imkanı bulduğu gibi evinin içinde de istifade etmiştir. Nebi’ nin yakın alâkası ve terbiyesi ile yetişmesi de İslâmî ilimlerde otorite olmasına katkıda bulunan etkenlerdendir.

Abdullah bin Abbas (Radıyallahu Anhuma) Mekke’nin fethine kadar annesi Ümmü’l-Fadl (Radıyallahu Anha) ile beraber Müslüman olmalarına karşın hicret edemeyip Mekke’de kalmak zorunda kalan mustaz’aflardandı. Mekke’nin fethinden sonra babasıyla birlikte

[56] Buhârî 295, Müslim 2477/138

Medine'ye hicret etmiştir.[57] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın vefatından sonra da Ömer, Ali, Muaz, Ebu Zerr, Ubeyy bin Ka'b ve Zeyd bin Sabit (Radıyallahu Anhum) gibi sahâbîlerin alimlerinden hadis dinleyip ilmini genişletmiş, Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından yaşı küçük olmasına rağmen çoğunluğu Bedir halkından olan şûra meclisine dahil edilmiş, Ali (Radıyallahu Anh) tarafından Şam valiliğine tayin edilmiştir. Ama o bunu kabul etmemiş ve daha sonra görevinden azletme imkanı doğması için Muaviye'yi vali tayin etmesini teklif etmiştir. Ali (Radıyallahu Anh) bunu kabul etmedi ve İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ı daha sonra Basra valiliğine tayin etti. İbni Abbas bu görevini Sıffîn Vak'ası'na kadar sürdürmüştür. Bu vak'a esnasında yerine vekil bırakarak Sıffîn'e gitmiş ve halifenin yanında İslâm ordusunun sol cephe komutanı olarak savaşa iştirak etmişti. Karşılıklı iki hakemin tayin edilmesi sırasında da Ali (Radıyallahu Anh) ye Amr bin As ile baş edemeyeceğini savunarak Ebu Muse'l-Eşarî (Radıyallahu Anh) nin yerine kendisinin veya Ahnef (Radıyallahu Anh) in hakem tayin

[57] Buhârî 4305

edilmesini teklif etmişti. Ali (Radıyallahu Anh) de onun gibi düşünüyordu ancak etrafındaki Kûfeliler onu vazgeçirdiler. İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) Sıffîn olayından sonra yeniden Basra valiliğine gönderildi. Daha sonra gönüllü olarak bu görevinden ayrılmış ve Hicaz (Arabistan) a dönmüştür. Abdülmelik bin Mervan ile Abdullah bin Zübeyr arasında fitne çıktığı zaman Ali (Radıyallahu Anh) nin oğlu Muhammed bin Hanefiyye ile beraber Mekke'ye göçmüş ve ısrarlara rağmen Abdullah bin Zübeyr'e bey'at etmeyip tarafsız kalmıştı. Nihayet taraftarlarıyla Tâif'e göçmüş, orada ilim ve tedrisatla meşgul olup siyasî işlere karışmamıştır.

İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ın ilmi hakkında çok şeyler söylenmiştir: Ömer (Radıyallahu Anh) tarafından Bedir ihtiyarlarıyla beraber şûra heyetine çağrılırdı. Buna içerleyen bazıları Ömer (Radıyallahu Anh) e sitem etmişlerdi. Bir keresinde Ömer (Radıyallahu Anh)(إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ) (Nasr sûresi) kavlinin içerdiği mânâyı sormuş ve şûra heyetinden tam bilgiyi alamayınca İbni Abbas'a sormuştu. O da, bu sûrenin Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın eceli olduğunu, Allah'ın onun ecelini bu sûreyle haber verdiğini belirtince Ömer de onu tasdik etmiştir. Böylece daha bıyıkları yeni

terleyen bu genci neden onlarla beraber bulundurduğunu göstermiştir.[58] Kur'an'ın en önemli bilginlerinden olan İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) Nebi döneminde çocuk yaşta bulunan İbni Abbas için: "O, Kur'an'ın tercümanıdır." derdi. İbni Ömer (Radıyallahu Anhuma) kendisine bir ayet hakkında soran Amr bin Habeşî'ye: "İbni Abbas'a git. O, Allah'ın Nebi'sine inzal ettiği Kur'an'ı geride kalanların en iyi bilenidir." demiştir.[59] İbni Abbas'ın kendisi de Kur'an'daki dört kelime hariç diğerlerini bildiğini ifade etmiştir. Ali bin Ebi Talib (Radıyallahu Anh) onu hac emîri olarak görevlendirdiği yıl insanlara bir hutbe irad etmiş, bir yandan Nûr sûresinin ayetlerini okumuş, bir yandan da bunların tefsirini yapmıştı. Ebu Vâil (Radıyallahu Anh) diyor ki: "Arkadaşım onu dinleyince şöyle söyledi: « Sübhanallah, bu adamdan ne bilgiler çıkıyor. Bu konuşmayı Türkler dinleselerdi muhakkak Müslüman olurlardı.»"[60] Gene Ali (Radıyallahu Anh) den

---

[58] Buhârî 5058

[59] El-İsâbe 3/324

[60] Hâkim 3/537

izin isteyerek Hâricîlerle konuşmak üzere gittiğinde onların Ali'yi tenkit ettikleri meselelere karşı ortaya koyduğu delillerle herkesi büyülemişti. Neticede 2.000 Hâricî ikna olmuş ve Ali (Radıyallahu Anh) ye düşmanlık beslemekten vazgeçmiş, geri kalan 4.000 kişi ise sapık olarak öldürülmüşlerdir.[61]

İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) ayetleri bazen dinî, bazen lugavî, bazen de tarihî bir yolla izah etmeye çalışmıştır. Bunlardan başka olarak Arap şiirinden deliller getirdiği rivayeti de vardır. O kadar çok rivayet etmiştir ki sanki gâip haberlerin bir menbaı olarak ortaya çıkmış, görüşleri tefsir ilminde ilk başvurulan kaynak haline gelmiştir. Kendisi Abbasîlerin atası olması sebebiyle bilhassa Abbasî halifelerine yaklaşmak ve menfaat elde etmek için kendisinden muhtelif tariklerle rivayette bulunanlar çoğalmıştı. Neticede aynı mesele hakkında muhtelif görüşler ve rivayetler zuhûr etmiş ve tefsirde karışıklık ortaya çıkmıştır. Bunların ayırt edilmesi için alimlerin görüşlerine başvurulmalıdır. İbni Abbas'tan yazılı bir mecmua olmamakla beraber

[61] Büyük İslâm Tarihi 7/452, Abdurrezzak, Ebu Nuaym, Beyhâkî

öğrencilerine yazdırdığı hakkında rivayetler vardır. İbni Mes' ud ve İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) kadar tefsire dair rivayetleri yaygın olan başka sahâbî yoktur. Fâkih sahâbenin en çok fetva veren ve en genç olanı İbni Abbas'tır.

İbni Abbas (Radıyallahu Anhuma) 1660 adet hadis rivayet etmiştir.[62] Bunlardan 75 adetini Buhârî ve Müslim müttefiken, 120 adetini Buhârî, 9 adetini de Müslim münferiden tahriç etmişlerdir. Kendisinden hadis rivayet edenler ise, başta oğlu Ali ve yeğeni Abdullah, âzâtlıları İkrime, Miksem ve Kureyb, kardeşi Kesir olmak üzere, Urve bin Zübeyr, Tâvûs, Ebu Şa'sa, Said bin Cübeyr, Mücahid, Ebu'l-Aliye, Atâ bin Yesar, Atâ bin Ebi Rabah, Hasan Basrî, İbni Sîrîn, İbni Ebi Müleyke, Amr bin Dinar, Dahhak bin Muzâhim ve bunların dışında pek çok kişidir. Tehzib'de İbni Abbas'tan hadis nakletmiş 187 kişinin adı geçmektedir.

Son dönemlerinde gözlerini kaybeden bu büyük alim, hicrî 68 yılında 71 yaşında, Tâif'te, kıyamete kadar yaşayacak bir ilim ve nâmı arkasında bırakarak Rabbine kavuştu. Cenaze namazını: "Bugün bu ümmetin rabbânîsi (üstün seviyedeki din bilgini) öldü." diyen Ali

[62] Cevâmîu's-Sîre s.258

(Radıyallahu Anh) nin oğlu Muhammed bin Hanefiyye kıldırdı.

Allah ondan razı olsun ve bizleri ona komşu kılsın.

o

5

Cabir bin Abdullah

(Radıyallahu Anhuma) (1540)

Ashab-ı Kirâm arasında bu isimle üç zât vardır. Burada adı geçen Cabir'in babası Abdullah bin Amr bin Haram (Radıyallahu Anh) dır ki, Uhud'da şehit düşen yetmiş kişiden biridir. Cabir (Radıyallahu Anhuma) Ensar'dan olup ikinci Akabe biatında çocuk olduğu halde babasıyla birlikte, hazır bulunan 70 civarındaki Ensar grubu arasındaydı. Künyesi Ebu Abdullah olup annesi de binti Akabe'dir. Bedir ve Uhud'a katılmamış ancak daha sonraki savaşlardan 19'una katılmış ve Rıdvan Biatı'nda da bulunmuştur. Babasının vefatı üzerine geride kalan 6 kız kardeşine bakma yükümlülüğü üzerine kalmış ve kardeşlerini çekip çevirecek ve onları terbiye edecek dul bir kadınla evlenmiştir.[63]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Cabir'in babası Abdullah bin Amr'ı severdi. Uhud'da şehit olması sebebiyle arkasından ağlayan Cabir'i ve halasını teskin etmiş ve şehidin kaldırılana kadar melekler tarafından kanatlarıyla

---

[63] Buhârî 1940

gölgelendirildiğini haber vermiştir.[64] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu şehidin vefakar oğlu Cabir (Radıyallahu Anhuma) i de sever, onu kollar ve yardım ederdi: Bir gazâ dönüşünde ordunun gerisinde kalan Cabir'in devesinin yorgunluk sebebiyle yavaşladığını öğrenince kendi devesinden inerek çengelli değneği ile devesini çekmiş ve: "Haydi, şimdi bin!" demişti. Az önce devesine yol yürütmek için çırpınan Cabir (Radıyallahu Anhuma) kendi ifadesiyle, bu sefer devesini Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın devesini geçmekten men etmeye başlamıştı. Yol boyunca çeşitli meselelerden konuştular, Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona nasihatlarda bulundu ve ondan devesini kendisine satmasını istedi. Cabir (Radıyallahu Anhuma) in ücretsiz olarak vermek istemesini kabul etmeyerek ısrar etti ve deveyi satın aldı. Medine'ye vardıklarında Cabir (Radıyallahu Anhuma) deveyi Rasûlullah'a götürdü. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hem deveyi hem de vaat ettiği ücreti ona verdi ve ilaveten ganimetten de pay verdi.[65] Cabir bin Abdullah (Radıyallahu

---

[64] Müslim 2471/129

[65] Buhârî 1939, Nesâî 4613

Anhuma) Veda Haccı esnasında hastalanmıştı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onu hiçbir bineğe binmeden yürüyerek ziyarete gelirdi.[66] Gene bir seferinde Ebu Bekir (Radıyallahu Anh) ile ziyarete geldiklerinde Cabir (Radıyallahu Anhuma) i bayılmış olarak buldular. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) abdest alıp abdest suyundan üzerine dökünce ayıldı. Karşısında Nebi'yi gören Cabir (Radıyallahu Anhuma): "Ya Rasûlallah! Malımda nasıl tasarruf etmemi emredersin?" diyerek vasiyeti sordu. Bunun üzerine miras paylarının bildirildiği Nisâ sûresi 11. ayet indirildi.[67]

Şehit olan babası geriye 6 adet kız çocuğu ve bir miktar borç bırakmıştı. Hurma mahsûlünün kesim ve toplama zamanı geldiğinde Cabir (Radıyallahu Anhuma) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın yanına giderek kendisi ile alacaklılar arasında aracı olmasını talep etti. Çünkü biliyordu ki bahçedeki bu mahsûl borçları kapatmaya yetmezdi ve alacaklılar da borcu sebebiyle onun üzerine üşüşmüşlerdi. Rasûlullah

---

[66] Buhârî 5706, Tirmizî 4103

[67] Buhârî 4289

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona gidip her cins hurmayı ayrı ayrı toplayıp yığmasını emretti. Bu işleri yaptığında Cabir (Radıyallahu Anhuma) ona haber verdi. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hurma harmanlarının yanına geldi ve burada alacaklıların Cabir'e yaptığı ısrarı görünce en büyük harmanın etrafında üç kere dolaştı ve yanına oturdu. Sonra alacaklılar çağrılarak alacaklarına mukabil onlara ölçüp ölçüp hurma verdi. "Borç ödensin de kız kardeşlerime tek bir hurma kalmamasına razıyım." diye düşünen Cabir (Radıyallahu Anhuma) diyor ki: "Nihayet Allah babamın borçlarını tamamen ödedi. Allah'a yemin ederim ki hurma yığınlarının hepsi olduğu gibi duruyordu. Ben şaşkınlıktan Rasûlullah'ın yanına oturduğu yığına bakıp duruyordum. Sanki ondan bir tek hurma eksilmemiş gibiydi."[68]

Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın sağlığında dizinin dibinden ayrılmayan Cabir bin Abdullah (Radıyallahu Anhuma) bizzat ondan ilim almış, onun vefatından sonra da ashâbın alim zâtlarından ilim öğrenmeye devam etmiş ve bu sayede kendi döneminde Medinei Münevvere'nin meşhur fetva ehlinden birisi olmuştur. Nitekim

---

[68] Buhârî 2630

kendisinden orta miktarda fetva rivayet edilen 13 sahâbeden birisidir.[69]

Cabir bin Abdullah (Radıyallahu Anhuma) ilahî hükümlerin yerini bulmasını, cezaların olduğu gibi tatbik edilmesini isterdi. Kendisi coşkun bir imana sahipti. Emri bi'l-ma'ruf ve nehyi ani'l-münkeri en iyi şekilde yerine getirenlerdendi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a sevgisi sonsuzdu ve sünnetin tatbikinde örnek bir insandı. Dürüstlüğü ve adaleti darb-ı mesel olmuştu. Sıffîn Vak'ası'nda Ali (Radıyallahu Anh) nin maiyyetinde harp etmiştir. Ömrünün sonlarında gözlerine ârız olan bir illet sebebiyle âmâ olmuştu.

Genç yaşta iman edip ümmetin de alimlerinden olan bu sahâbî oğlu sahâbî (Radıyallahu Anhuma) den 1540 adet hadis rivayet olunmuştur.[70] Bunlardan 58 adetini Buhârî ve Müslim ittifaken, 26 adetini Buhârî, 126 adetini Müslim münferiden sahihlerinde rivayet etmişlerdir. Kendisinden rivayet edenlerin başında Said bin Minâ, Ebu Zübeyr, Ebu Süfyan,

---

[69] El-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm 2/87

[70] Cevâmîu's-Sîre s.258

Talha bin Nâfi, Hasan Basrî, Muhammed bin Münkedir, Şa'bi, Tâvûs, Atâ ve daha birçok büyük tabiîn gelmektedir.

Bir asra yakın ömür süren Cabir bin Abdullah (Radıyallahu Anhuma) hicrî 78 yılında 94 yaşında ölmüştür. Kendisi Medine'de vefat eden son sahâbîdir. Cenaze namazını Medine Valisi Eban bin Osman kıldırmıştır.

Allah ondan razı olsun.

o

6

Ebu Said el-Hudrî
(Radıyallahu Anhuma) (1170)

Ebu Said künyesiyle meşhur olan bu sahâbînin adı Sa'd bin Malik'tir. Babası Malik bin Sinan (Radıyallahu Anh) Uhud Gazâsı'nın mübarek şehitlerindendir. Böylece sahâbî oğlu olduğu ortaya çıkan Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) Ensar'dan ve Medine'nin meşhur iki kabilesinden biri olan Hazrec'dendir. Kendisi Uhud Savaşı'na yaşça küçük olduğu için katılamamış ancak Uhud'dan sonraki tüm savaşlara katılmış ve Rıdvan Biatı'nda da bulunmuştur.[71]

---

[71] Sahâbîler arasında Bedir ehli olmak, o da olmazsa Rıdvan Biatı'nda bulunmak bir üstünlük göstergesidir. Çünkü her iki tâife için de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan müjdeli haber gelmiştir: Bedir ehli hakkında: "…Allah'ın Bedir ehli hakkında bir bildiği var ki onlara: «Dilediğinizi yapın, ben sizi mağfiret ettim.» buyurdu." (Buhârî 3983, Müslim 2494/161) hadisi, Rıdvan Biatı'nda bulunanlar hakkında: "(Rıdvan Biatı'nda) ağacın altında bey'at etmiş olanlar (Ashâb-ı Şecere) dan hiç kimse ateşe girmez." (Ebu Dâvud 4653, Tirmizî 4113, Müslim 2496/163) hadisi vârid olmuştur.

Genç ashâbın en fâkihlerinden olan Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) Ensar'ın faziletli ve alim şahsiyetlerinden biriydi. Hanzala bin Ebi Süfyan'ın bildirdiğine göre Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın ashâbının başından geçen durumlar hakkında Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) den daha bilgili birisi yoktu. İmam Zehebî onun hakkında şu bilgileri vermektedir. Medine'nin fetva makamı olup kendilerinden orta miktarda fetva rivayet edilenlerdendir.[72] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan pek çok hadis rivayet etmiş ve rivayetlerinde güzel bir üslup izlemiştir. Yine Ebu Bekir, Ömer ve sahâbeden bir guruptan (Radıyallahu Anhum) hadis rivayet etmiştir." Rivayet ettiği hadis sayısı 1170 olup[73] bunların 43 adetini Buhârî ve Müslim ittifaken, 26 adetini Buhârî ve 52 adetini de Müslim münferiden rivayet etmişlerdir. Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) çok talebe yetiştirmiş, ilmin yayılmasında vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. Kendisinden ise İbni Abbas, İbni Ömer, Cabir, Ebu Umame ve Ebu't-Tufeyl

---

[72] El-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm 2/87

[73] Cevâmîu's-Sîre s.258

(Radıyallahu Anhum) gibi ashâbdan büyük zâtlar ile Said bin Müseyyeb, Tarık bin Şihab, Şa'bi, Nâfi ve Ubeyd bin Umeyr gibi tabiîn büyüklerinden rivayette bulunan öğrencileri vardır.

Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) Müslümanların arasında çıkan savaşlarda taraf olmayan nâdir sahâbîlerdendir. Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasına aldırmamak üzere Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a bey'at eden 5 sahâbîden biriydi. (Diğerleri: Sehl bin Sa'd, Ebu Zerr, Ubade bin Samit ve Muhammed bin Mesleme'dir.) Bu sebeple hakkı söylemekten çekinmezdi: Muaviye döneminde Medine valisi olan Mervan bin Hakem ile bir bayram günü musallaya kadar geldiler. Mervan namazdan önce hutbe irad etmek için minbere doğru gitmek istediyse de Ebu Said el-Hudrî bu hareket nebevî sünnete aykırı olduğu için onu namaz kıldırması için mihraba doğru çekti. Bunun üzerine Mervan: "Senin o bildiğin terkolundu." dediğinde Ebu Said (Radıyallahu Anhuma): "Hiç de öyle değil, nefsim elinde olana yemin ederim ki benim bildiğimden daha hayırlısını yapamazsınız." dedi ve onlarla namazı kılmadan dönüp gitti.[74]

---

[74] Müslim 889/9

Ashab-ı Suffe'den olan Ebu Said (Radıyallahu Anhuma) hicrî 74 yılında 86 yaşında Medine'de vefat etmiştir.

Allah ondan razı olsun.

o

7

Abdullah bin Mes'ud (Radıyallahu Anh) (848)

Babası Mes'ud bin Ebu Abdurrahman Gafil el-Huzelî olup cahiliye döneminde vefat etmiştir. Annesi ise Ümmü Abd (Radıyallahu Anha) dır. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve bazı sahâbîlerce annesine izafeten İbni Ümmü Abd diye de çağrılırdı. Künyesi Ebu Abdurrahman'dır. İslâm'dan önce dürüst bir genç olarak tanınan Abdullah, İslâm'ın yayılışını işitir işitmez Müslüman olan ilklerdendir. Hatta bu hususta kendisi şöyle demektedir: "Ben Müslümanların altıncısıyım. O zaman yeryüzünde altı kişiden başka Müslüman yoktu."[75] Evvela Habeşistan'a, daha sonra da Medine'ye hicret etmiştir. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) u Mekke'de Zübeyr (Radıyallahu Anh) ile kardeş kılmıştı.[76] Kendisi Ashâb-ı Suffe'den olup hazarda ve seferde Nebi'den hiç ayrılmamış, daima onun hizmetinde bulunmuştu. Bu sebeple fıkıhta, hadiste

---

[75] Mu'cemu'l-Kebir 9/58, Keşfu'l-Estar 3/248

[76] Buhârî (Edebü'l-Müfred) 568, Hâkim 3/314

ve Kur'an kıraatında en yüksek payeyi kazanmıştır. Abdullah bin Mes'ud (Radıyallahu Anh) zayıf bünyeli ve cılız bacaklı olmasına rağmen Habeşistan'a ve Medine'ye olmak üzere iki hicret gerçekleştirmiş, Bedir'den itibaren bütün savaşlara katılmış, Rasûlullah'ın vefatından sonra da Şam bölgesi fetihlerine iştirak etmiştir. Bir gün Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın isteği üzerine bir ağaca tırmanmış, bazı sahâbî arkadaşları bacağının inceliğinden dolayı gülüşmüşlerdi. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Kıyamet gününde mîzanda Uhud dağından daha ağır gelecek olan bir ayağa mı gülüyorsunuz?" buyurdu.[77]

İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) ilimde önder, ümmetin de kurrâ ve fâkihlerindendir. Bizzat Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın ağzından yetmiş küsûr sûre ezberlemiştir. Sahâbîler Allah'ın Kitabı'nı en iyi bilenlerden birinin de Abdullah olduğunu bilmekteydiler.[78] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Kur'an'ı şu dört kişiden alınız:

---

[77] Ahmed 1/114, Mu'cemu'l-Kebir 9/970

[78] Buhârî 5094

Abdullah bin Mes'ud, Huzeyfe'nin âzâtlısı Salim, Muaz bin Cebel ve Ubeyy bin Ka'b'dan."[79] Yine İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) şöyle söylemektedir: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ile söylüyorum ki, Allah'ın Kitabı'n-dan nerede ve ne hakkında indirildiğini bilmediğim hiçbir sûre yoktur. Eğer Allah'ın Kitabı'nı daha iyi bilen, kendisine ulaşabileceğim birisinin olduğunu bilsem muhakkak ona giderdim."[80] Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin: "Seni alıkoymadıkça evimin örtüsünü kaldırabilir ve fısıltıları dinleyebilirsin. Bu girme iznindir." dediği[81] ve annesiyle birlikte Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin evine çok sık ve rahat bir şekilde girmesi sebebiyle Ebu Musa (Radıyallahu Anh) nın Nebi'nin ev halkından zannettiği[82] İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh), bu büyük ve önemli fırsatı

---

[79] Buhârî 5094, Müslim 2464/116

[80] Buhârî 5095, Müslim 2463/116

[81] Müslim 2169/16, İbni Mace 139

[82] Buhârî 3535, Müslim 2460/110

kendi lehine değerlendirerek ilimde büyük payelere ulaşmıştı. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın: "İlmi dört kişiden alınız."[83] dediği kişilerden birisi de oydu. (Diğerleri Ebu'd-Derda, Selman-ı Fârisî ve Abdullah bin Selam'dır.) Ebu Mes'ud (Radıyallahu Anh), İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) hakkında: "Rasûlullah'ın kendinden sonra geride Allah'ın Kitabı'nı ondan daha iyi bilen bir kimse bıraktığını bilmiyorum." demiştir.[84] Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), İbni Mes'ud'un Kur'an okuyuşunu çok beğenir, bazen ona Kur'an okutur[85] ve: "Kim yeni indiği tazelikte Kur'an okumayı arzularsa Ümmü Abd' ın oğlunun kıraati ile okusun."[86] diyerek onu taltif ederdi.

Ömer (Radıyallahu Anh), Ammar bin Yasir ile İbni Mes'ud (Radıyallahu Anhuma) u Kûfe'ye gönderdiğinde yöre halkına yazdığı mektupta

---

[83] Tirmizî 4054

[84] Müslim 2461/113

[85] Buhârî 5150, Müslim 800/247

[86] İbni Mace 138

şöyle yazmıştı: “Ben size Ammar’ı emîr, İbni Mes’ud’u da muallim ve vezir olarak gönderdim. O ikisi, Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in Bedir’e katılan ashâbının seçkinlerindendir. Onları dinleyin ve peşlerinden gidin. Abdullah bin Mes’ud’dan faydalanma hususunda sizi kendime tercih ettim.”[87] Meşhur tabiîn imamlarından Mesruk (Rahmetullahi Aleyh) ise: “Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in ashâbıyla yakın ilişkiler içinde bulundum ve içlerinde altı kişinin ilmin doruğuna ulaştığına tanık oldum. Bunlar Ömer, Ali bin Ebi Talib, İbni Mes’ud, Zeyd, Ebu’d-Derda ve Ubeyy (Radıyallahu Anhum) dir. Sonra bu altı kişi ile yakınlık kurdum ve bunların ilimlerinin Ali ile İbni Mes’ud’da zirveye ulaştığını gördüm.” demektedir.[88] Kûfe halkı, İbni Mes’ud (Radıyallahu Anh) a öyle bir sevgi gösterdi ve ona öyle bağlandı ki, onların bir insanı sevme konusundaki bu ittifakları olağanüstü boyuttaydı. Zira bu halk kavgacı ve isyankar bir yapıya sahip olup barış ve sükûnete hiç dayanamazlar. Nitekim Ali bin Ebi Talib

---

[87] Tabakât 3/225, Hâkim 3/388

[88] Siyeru A’lâmi’n-Nübelâ 1/493

döneminde yaptıkları tarih sayfalarında halen mevcuttur. İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) kendisini Osman (Radıyallahu Anh) ın azletmesine kadar 17-18 yıl Kûfe'de görevini sürdürmüş, bunun neticesinde Hanefî mezhebinin itikadî ve kelamî kısmı dışında temelleri onunla Ali (Radıyallahu Anh) nin rivayetleri ve fetvaları üzere bina edilmiştir. Zaten her ikisi de sahâbenin en çok fetva veren 7 kişisi arasında bulunmaktadır.[89] Bilindiği gibi Hicaz (Arabistan) fıkhı da Ömer, Aişe, İbni Ömer ve İbni Abbas (Radıyallahu Anhum) ın rivayet, hüküm ve fetvalarına dayanmaktadır. Abdullah bin Mes'ud (Radıyallahu Anh): "Bedenine dövme yapan ve yaptıran, yüzünün tüyünü yolan, dişlerinin arasını ayırtarak Allah'ın yarattığını değiştiren kadınlara Allah lanet etmiştir." dediğinde Ümmü Ya' kub isimli bir kadın: "Ben Kur'an'ı okudum ve bu söylediklerine rastlamadım." diyerek itiraz etmişti. Bunun üzerine İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) eşsiz ilmiyle kadına şöyle cevap vermişti: "Sen Kur'an'da (...Rasûl size ne verdiyse onu alın ve size neyi yasak ettiyse ondan da

[89] El-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm 2/78

sakının.)[90]ayetini okumadın mı? Şüphesiz ki Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu kişilere lanet etti."[91]

Büyük bilginlerden olduğu herkesce bilinen İbni Mes' ud (Radıyallahu Anh) az hadis rivayet ederdi. Bu da hadis metinleri hususundaki titizliğinden ve üstün takvâsından ileri gelirdi. Lafızların zabtına son derece ihtimam gösterir, rivayette şiddetli davranır, öğrencilerini de nasların lafızlarını zapt etmede gevşeklikten men ederdi. Amr bin Meymun (Rahmetullahi Aleyh) dan şöyle rivayet edilmiştir: "İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) (her perşembe günü) ders yapardı. Onunla buluşmayı hiç kaçırmazdım. [Bir yıl boyunca Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tan hiç hadis rivayet etmediği olurdu.] Herhangi bir şey hakkında kimseye 'Rasûlullah şöyle buyurdu.' dediğini işitmedim. Yalnız bir akşam 'Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu.' dedi ve hemen başını öne eğdi. Biraz sonra ona baktım ki, gömleğinin ilikleri çözülmüş, gözleri yaşlarla dolup taşmış ve boyun damarları

---

[90] Haşr 7

[91] Buhârî 4846, Müslim 2125/120

şişmiş vaziyetteydi. Müteakiben: 'Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) böyle veya buna yakın buyurdu.' dedi."[92] Nitekim onun açtığı bu çığır gerek kendi talebeleri ve gerek diğer hadisçiler için zamanımıza kadar uyulan ilmî bir sünnet olmuştur. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a devamlı refakati, kuvvetli hafızası ve üstün ilmine rağmen hadis rivayetindeki bu titizliği sebebiyle kendisinden yalnız 840 adet hadis rivayet edilmiştir.[93] Bunlardan 64'ünü Buhârî ve Müslim ittifaken, 21'ini Buhârî ve 35'ini Müslim münferiden sahihlerinde rivayet etmiştir. Her biri ilimde ayrı birer şöhret olmuş Alkame, Esved, Mesruk, Ubeyde, Haris, Kadı Şüreyh gibi tabiîn imamları başta olmak üzere birçok öğrencisi kendisinden ilim almışlar ve bize ulaştırmışlardır. Allah onlara rahmet etsin.

Bütün bunlarla birlikte İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) un insan olmasının bir gereği olarak yaptığı bazı âşikâr hataları vardı. Onun ilimdeki yüksek derecesini ikrar ederek, ilmî emanet gereği bilinmesi gereken bu hataları

---

[92] İbni Mace 23, Hâkim 3/314

[93] Cevâmîu's-Sîre s.258

belirtmemiz gerekmektedir:

1. Kur'an'ın toplanıp tek bir mushaf haline getirilmesinde Osman (Radıyallahu Anh) a muhalefet ederek kendi mushafını vermemiş ve öğrencilerine de vermemelerini emretmişti.

2. Felâk ve Nâs sûrelerinin sûre olmadığını söylüyor, onları dua kabul ediyordu.

3. Rükûya giderken ve rükûdan kalkarken ref'ulye-deyn yapmayı (elleri kaldırmayı) terk etmişti.

4. İslâm'ın ilk dönemlerinde cemaat iki kişi ise biri imamın sağında, diğeri solunda dururdu. Daha sonra bu durum nesholundu ancak İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) bunu terk etmedi.

5. Gene İslâm'ın ilk dönemlerinde yapılıp daha sonra nesholunan rükûdaki tatbik fiilini (ellerin dizlerin arasında birleştirilmesini) terk etmeyerek ısrarla devam ettirdi.

Güzel hâl ve hareketi, meslek ve meşrebi ve sîreti yönünden ashâbdan Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ye en yakını olan[94] İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) ince yapılı, kısa boylu ve fazlaca esmer biri idi. İbadetlerine son derece düş-kün ve Sünnet-i Seniyye'nin yaşanan bir

[94] Buhârî 3554, Tirmizî 4057

numûnesiydi. Bid'atlerle mücadele eder, sünneti yaşatmaya son derece gayret ederdi: İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) Kûfe'de muallim iken kendisine, mescitte bir gurup insanın toplanarak aralarındaki bir adamın yönlendirmesiyle toplu halde zikir yaptıkları ve bu zikirlerini yanlarındaki taşlarla saydıkları haberi ulaştı. Derhal mescide gidip hâllerine bizzat şahit olunca bu yaptıklarının bid'at olduğunu anlatarak, bu amellerinden sevap kazanamayacaklarını belirtmiş ve: "O taşlarla ancak günahlarınızı sayın! Yazıklar olsun size ey Ümmet-i Muhammed! Ne çabuk helak oldunuz? Nebinizin sahâbesi henüz aranızda bolca bulunmakta, onun elbiseleri eskimemiş, kapları kırılmamış (olduğu halde böyle yapıyorsunuz). Nefsim elinde olana yemin ederim ki, sizler kesinlikle ya Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in dininden daha doğru yolda olan bir din üzeresiniz veya bir dalâlet (sapıklık) kapısı açmaktasınız." demiştir. Onlar: "Vallahi biz sadece hayrı elde etmek için bunu yapıyorduk." dediklerinde ise: "Hayrı isteyen niceleri vardır ki onu hiç elde edemezler." diye karşılık vererek onlardan yüz çevirmiştir.[95] Kûfe'de bıraktığı

[95] Dârimî 1/23/210. Bu hadiste anlatılan durumun günümüzde mevcut olduğuna ve bazı

cemaatlerin, net bir şekilde bid'at diye adlandırılan ve şiddetli bir üslupla yasaklanan bu ibadet şekline büyük önem vererek devam ettiklerine dikkat çekiyor ve o kardeşlerimden Allah için, İbni Mes'ud'un sözlerine kulak vererek bu yaptıklarını terketmelerini, Kur'an ve sahih sünnette gelen meşru ibadet şekillerine yönelmelerinin gereğini hatırlatıyorum. Çünkü Ehli Sünnet alimlerinin ittifak ettikleri kaidelerden biri de şudur:

'İbadetlerin kabul şartı üçtür:

1. Allah'a iman etmek ve O'nu birlemek,

2. İbadetin ihlasla (yalnızca Allah için) yapılması,

3. Sünnete uygun olması.'

Ayrıca, sahih hadislerde Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Allahu Teâlâ'nın, bid'at sahiplerinden o bid'atlerini terkedene kadar tevbe etmelerine engel olacağını, her bid'atın dalâlet, her dalâletin de ateşte olduğunu ve bid'at amellerin reddolunacağını (kendilerinden kabul edilmeyeceğini) bildirmiştir. (et-Terğib ve't-Terhib 1/110, Buhârî 2492, Müslim 867/43)

ilmin eserleri asırlarca silinmemiştir.

Kendisinin fakir olması sebebiyle eşi Zeynep (Radıyallahu Anha) in zekatını verdiği[96] İbni Mes'ud (Radıyallahu Anh) Rebze'de yalnız başına vefat eden Ebu Zerr (Radıyallahu Anh) in cenaze namazını kılarak defninde bulundu. Sonra Medine' ye geldi ve orada hastalandı. Hicrî 32. yılda 60 yaş civarında Medine-i Münevvere'de vefat etti. Cenaze namazını bizzat halife Osman (Radıyallahu Anh) kıldırdı ve Cennetü'l-Bâki'ye defnedildi.

Allah ondan razı olsun ve makamını Firdevs Cenneti, bizi de kendisine komşu kılsın.

º

[96] Buhârî 1389

8

Abdullah bin Amr bin As (Radıyallahu Anh) (700)

Arap'ın en kurnazlarından olan Amr bin As'ın oğlu olan Abdullah, Kureyş kabilesindendir. Künyesi Ebu Muhammed olup annesinin adı Rayta binti Münebbih'tir. Babasından önce Müslüman olmuştur. Mekke fethinden evvel babasıyla beraber hicret etme şerefine nail olmuştur. Babasından 12 yaş küçük olduğu rivayet edilen Abdullah bin Amr (Radıyallahu Anh) uzun boylu ve kırmızı tenliydi. Bilekleri gayet güçlüydü.

Babası zeka, deha ve kurnazlıkta üstat olduğu kadar o da âbid, zâhid ve her şeyi âşikâr olmada yüce bir mevkîye sahip üstat idi. Sahâbîler arasında takvâca en üstün olanlardandı. Hatta her gece sabaha kadar namaz kılar ve Kur' an'ı hatmeder, her gün oruç tutardı. Babası Amr bin As bu durumu Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a bildirdiğinde Abdullah (Radıyallahu Anh) ı çağırttı, kendisine gelen haberi ondan sorarak doğruladı ve Abdullah'ın: "Daha fazlasına gücüm yeter!" diyerek yaptığı ısrarlara rağmen Kur'an'ı azamî 3 günde bir hatmetmesini emretti. Sebep olarak da 3 günden kısa sürede okuyanın

Kur’an’ı anlamayacağını zikretti.[97] Oruç hakkında da azamî olarak Davud (Aleyhi’sSelam) un orucunu yani bir gün oruç tutup bir gün iftar etmeyi emretti ve bunun, oruçların en faziletlisi olduğunu belirtti. Gece namazı hususunda ise Allah’a en sevimli namazın Davud (Aleyhi’s-Selam) un namazı olduğunu, Davud (Aleyhi’s-Selam) un gecenin ilk yarısında uyuduğunu, müteakiben üçte birinde namaz kıldığını ve son altıda birinde gene uyuduğunu bildirmiş ve kendi sünnetinin ise gecenin bir kısmında namaz kılıp bir kısmında uyumak, bazen oruç tutup bazen tutmamak ve eşleriyle beraber olmak olduğunu söylemiş ve: “Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.” buyurmuştur. Abdullah (Radıyallahu Anh) yaşlanıp da kendine nezrettiği bu ibadetleri yapmakta zorlandığında hayıflanır ve: “Keşke Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın bana verdiği ruhsatları kabul

[97] Bizim de bundan hareketle Kur’an’ı anlayarak ve düzenli bir şekilde okumamız gerekir. Zaten Kur’an’dan uzak bir Müslüman düşünülebilir mi?

etseydim!” der dururdu.[98]

Abdullah bin Amr (Radıyallahu Anh) ın üstünlüklerinden biri de ilme olan merakı ve tutkusuydu. Hicret ettikten sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın dizinin dibinden ayrılmamış, bu sayede ondan birçok hadis işitmiş, ezberlemiş ve _diğer sahâbîlerden ayrı olarak da_ yazmıştır. Onun yazdığı bu hadis mecmuasının adı Sâdıka’dır. Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin, kendisinin sözlerini yazmasına ilk müsaade ettiği kişi olan Abdullah’ın ilmine muksirûnun ilki olan Ebu Hureyre (Radıyallahu Anh) de şahitlik etmektedir. O: “Abdullah bin Amr’dan bildirilenler hariç tutulursa sahâbenin içinde benden daha çok hadis rivayet eden olmadı. Abdullah yazardı, ben ise yazmazdım.” demiştir.[99] Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nin başlangıçta hadislerin yazılmasını nehyetmesinin gayesi, sahâbîlerin ilgilerinin sadece Kur’ an’a yönlendirilmesi ve Kur’an’ın yazılması sûretiyle Sünnet-i Nebevî ile

---

[98] Buhârî 1087, 5147, Ahmed 2/158, Tirmizî 3119

[99] Buhârî 267

karıştırılmadan ayrı bir konuma kavuşturulması ve iyice kalplerde yer ederek öğrenilmesi, ezberlenmesidir. Bu amaca ulaşıldıktan ve Kur'an birçok sahâbî tarafından hıfzedilip öğrenildikten sonra karışma ihtimali ortadan kalkmış ve hadislerin yazılmasına izin verilmiştir.

Abdullah bin Amr (Radıyallahu Anh) ın rivayet ettiği hadis sayısı 700'dür.[100] Bunlardan 17'sini Buhârî ve Müslim ittifaken, 8'ini Buhârî ve 20'sini de Müslim münferiden rivayet etmiştir. Oldukça fazla öğrencisi vardı. Zehebî'nin Siyer'de bildirdiğine göre 82 kişi Abdullah'tan hadis rivayet etmiştir. Kendi dili Arapça'dan başka İbranice'yi de bilirdi. Tevrat ve İncil'i tetkik etmiş ve onlarla Kur'an arasında mukayese yapmıştır.

Ali (Radıyallahu Anh) ile Muaviye arasında çıkan fitnede babasıyla beraber hareket ederek Muaviye'nin yanında bulunan Abdullah bin Amr (Radıyallahu Anh) şöyle demiştir: "Benim Sıffîn olayı ile de, Müslümanların birbirleriyle çarpışmalarıyla da ilgim yok, bunları onaylamıyorum. Keşke bu olaylardan önce ölseydim. Vallahi bu olayda hiç kılıç sallamadım

---

[100] Cevâmîu's-Sîre s.258

ve hiç ok da atmadım.”[101] Peki Abdullah (Radıyallahu Anh) bu fitneleri tasvip etmediği halde neden taraf olmuştu, hem de hak cephesine karşı? Bunun cevabını da yine kendisi vermektedir: Abdullah (Radıyallahu Anh) Muaviye’ nin yanında olduğu bir sırada yanlarına iki adam girip Ammar bin Yasir (Radıyallahu Anhuma) i hangisinin öldürdüğü hususunda münakaşa ettiler. Bunun üzerine Abdullah (Radıyallahu Anh): “Birbirinizi bundan dolayı tebrik edin. Çünkü ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ın: ‘Ammar’ı taşkın bir gurup öldürecek.’ buyurduğunu işittim.” dedi. Bunun üzerine Amr bin As’a, oğluna sahip olmasını söyleyen Muviye: “Bizimle beraber işin ne öyleyse?” dediğinde Abdullah (Radıyallahu Anh) onlarla bulunuş sebebini ve hâlini şöyle beyan etti: “Babam beni bir meselede Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) a şikayet etti de o (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana: ‘Sağ olduğu müddetçe babana itaat et!’ diye emretti. Ben bu emir sebebiyle burada sizinleyim. Ancak çarpışmıyorum.”[102] Allah hatasını affedip

[101] Tabakât 4/266

[102] Ahmed 2/164

niyetinden dolayı onu mükafatlandırsın.

Ömrünün sonunda gözSerini kaybeden bu büyük alimin vefat yeri ve tarihi hakkında çokça şeyler söylenmekle beraber hicrî 65 yılında 72 yaşında vefat ettiği ve evine defnedildiği bilgileri daha sahihtir. Mısır'da vefat ettiği söylendiği gibi Şam'da, Tâif'te ve Mekke'de vefat ettiği de söylenmektedir, Allahu a'lem.

Allah ondan razı olsun.

İslâm dininin ikinci kaynağı olan hadislerin binlercesini Rasûlullah'tan işittikleri şekilde rivayet edip bizlere ulaşmasını sağlayan muksirûna selam olsun...

Sayılarının 114.000'e ulaştığı rivayet edilen ve Allah'ın kendilerinden razı olduğunu bildirdiği ışık saçan sahâbenin tamamına selam olsun...

Allah (Azze ve Celle) hepsinden razı olsun...

KAYNAKÇA

1. 1. Kur’an-ı Kerim
2. 2. Sahih-i Buhârî, Muhammed bin İsmail el-Buhârî, Ötüken Yayınları, 1987
3. 3. Sahih-i Müslim, Müslim bin el-Haccac en-Nisâburî, İrfan Yayınları, 1988
4. 4. Sünen-i Ebi Dâvud, Süleyman bin el-Eş’as es-Sicistanî, Millî Gazete Yayınları, 1983
5. 5. Sünenü’t-Tirmizî, Muhammed bin İsa et-Tirmizî, Yunus Emre Yayınevi
6. 6. Sünenü’n-Nesâî, Ahmed bin Şuayb en-Nesâî, Kalem Yayıncılık, 1981
7. 7. Sünen-i İbni Mace, Muhammed bin Yezid el-Kazvi-nî, Kahraman Yayınları, 1982
8. 8. Sünenü’d-Dârimî, Abdullah bin Abdurrahman ed-Dârimî, Madve Yayınları, 1994
9. 9. Et-Terğib ve’t-Terhib (Hadislerle İslâm), Abdulazim bin Abdulkâvî el-Münzirî, Hikmet Yayınları, 1989
10. 10. Şerhu Sahihi Müslim, Muhyiddin Yahya bin Şeref en-Nevevî, Daru’l-Ulûmi’l-İnsaniyye, Dimeşk, 1997
11. 11. El-Esas fi’s-Sünne (Hadislerle İslâm Tarihi), Said Havva, Hikmet Neşriyat
12. 12. El-Bidaye ve’n-Nihaye (Büyük İslâm Tarihi), İbni Kesir, Çağrı Yayınları, 1994
13. 13. Tefsiru’l-Kur’an’i’l-Azim (Hadislerle

Kur’an-ı Ke-rim Tefsiri), İbni Kesir, Çağrı Yayınları, 1993

14. 14. Şerefu Ashâbi’l-Hadis, Hatîbu’l-Bağdadî, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1991

15. 15. Rasûlullah’ın Annesi ve Hanımları, Aişe Abdurrah-man bintu’ş-Şatı, Uysal Kitabevi, 1992

16. 16. Yeryüzünün Yıldızları, Halid Muhammed Halid, Beka Yayınları, 2001

17. 17. Siret, İbni Hişâm, Kahraman Yayınları, 1994

18. 18. Sahâbe Hayatından Tablolar, Dr. Abdurrahman Re’fet el-Bâşa, Uysal Kitabevi, 1990

19. 19. Hadis Terimleri Sözlüğü, Doç. Dr. Mücteba Uğur, T.Diyanet Vakfı Yayınları, 1992

20. 20. Sahâbe Hakkında İnancımız, Prof. Dr. Muhammed el-Vuheybî, Guraba Yayınları, 2004

21. 21. El-Bâisu’l-Hasîsu Şerhu İhtisari Ulûmi’l-Hadis li’l-Hafız İbni Kesir, Ahmed Muhammed Şakir, Müessesetü’l-Kütübi’s-Sekâfiyye, Beyrut, h.1408

22. 22. El-İhkâm fi Usûli’l-Ahkâm, Hafız Ali bin Hazm el-Endülüsî, Daru’l-Ceyl, Beyrut, 1987

23. 23. Edebü’l-Müfred, Buhârî, Alperen Yayınları, 2002

24. 24. Hadis Araştırmaları, Salâhattin Polat,

İnsan Yayınları

25. 25. Hadis İlmi, Hadisçilerin Fazileti ve Kırk Hadis, Dr. Seyit Avcı, Ensar Yayıncılık, 2004

26. 26. Cevâmîu's-Sire, İbni Hazm, Çıra Yayınları, 2004